

Գերմանացի Լրագրողին Չեն Արտօնած Սուտք Գործել Թուրքիա

Գերմանական լրատվության «Տէր Շպիլերը» ամսագրի ֆոթոթղթակից էնտի Շպիլերային արտաքսած են Թուրքիային՝ պատճառաբանելով, թէ ան «Իսլամական պետութեան» անդամ է:

Թրքական «Ռատիքալ» թերթի փոխանցմամբ՝ գերմանացի լրագրողին ձերբակալած են Իսթանպուլի օդակայանին մէջ եւ սպա արտաքսած են:

Լրագրող Շպիլերը կը տեղեկացնէ, թէ ինքը շատ առիթներով այցելած է Թուրքիա, բայց առաջին անգամ է որ իրեն սահմանէն ետ կ'ուղարկեն: Գերմանիոյ դեսպանատուն միջամտութիւնը՝ օդանավակայանի ապահովութեան մարմիններուն հետ, մնացած են սպարդիւն:

«Ես Հայոց ցեղասպանութեան հետ կապուած նիւթ կ'ուզէի պատրաստել Թուրքիոյ մէջ: Նախապէս ալ այդ թեմայով նիւթեր պատրաստած եմ եւ հաւանաբար այդ է պատճառը, որ ինծի թոյլ չտուին մտնել Թուրքիա»-ըսած է գերմանացի ֆոտոթղթակից էնտի Շպիլերը:

Միւս կողմէ, կը հաղորդուի որ, Թուրքիոյ մաքսային եւ առեւտուրի նախարարութիւնը բոլոր

Ֆոթոթղթակից էնտի Շպիլեր

սահմանային անցակէտերուն գաղտնի հրահանգ ուղարկած է՝ Հայոց ցեղասպանութեան 100-րդ տարելիցի հետ կապուած Ապրիլի 22-էն 26-ը սահմաններուն վրայ ուժեղացնել հսկողութիւնը:

Թրքական աղբիւրներու համաձայն, Թուրքիոյ մաքսային գլխաւոր վարչութեան տնօրէն Մեհմետ Հաթիփօղլուի ստորագրութեամբ Թուրքիոյ բոլոր անցակէտերուն ուղարկուած են գաղտնի հրահանգ-

Շարք էջ 5

Նալբանդեանի Յետ Հանդիպումի Աւարտին Լաւրով Ըսած Է «Պատերազմի Մասին Չենք Ուզեր Նոյնիսկ Մտածել»

Սերգէյ Լաւրով եւ էդուարդ Նալբանդեան Մոսկուայի մէջ կայացած միատեղ մամուլային ընթացքին

«Ոչ ոք չուզեր, որ հակամարտութիւնը Ղարաբաղի մէջ անցնի տաք փուլի», Ապրիլ 8-ին յայտարարած է Ռուսաստանի արտաքին գործոց նախարար Սերգէյ Լաւրով, Հայաստանի իր պաշտօնակից էդուարդ Նալբանդեանի հետ բանակցութիւններուն յաջորդած մամուլային ասուլիսի ընթացքին:

«Մեր մտքով իսկ չենք անցնէր, թէ Ղարաբաղի հակամարտութիւնը կը տեղափոխուի տաք փուլ: Համոզուած եմ, որ չնայած հռետորութեան՝ շահագրգիռ կողմերէն ոչ մէկը չուզեր այդ», - ըսած է Լաւրով:

«Բոլոր գործողութիւնները ուղղուած են կարելի եղածին չափ շուտ, փոխադարձաբար ընդունելի լուծում գտնելուն», - ըսած է Լաւրով, աւելցնելով, որ Ռուսաս-

տան կը շարունակէ ջանքերը Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան՝ Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի համար փոխադարձաբար ընդունելի հիմքի վրայ կարգաւորման պայմաններ ստեղծելու ուղղութեամբ:

Նալբանդեան նոյնպէս շեշտած է, որ Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման գծով բանակցութիւններուն այլընտրանք չկայ:

«Ատրպէյճանը մինչ օրս մերժում է Միսկի խմբի համանախագահներու առաջարկութիւնները եւ՝ Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման էութեան, եւ՝ վստահութեան միջոցների ամրապնդման առնչու-

Շարք էջ 4

Ժիրայր Սէֆիլեան Եւ Հինգ Համախոհներ Ձերբակալուած Են

Ոստիկանները կանգնած են «Հիմնադիր Խորհրդարան»-ի երեսնի կեդրոնատեղիին առջև

«100-ամեակը Աւանց Ռեժիմի» շարժման առաջնորդ ժիրայր Սէֆիլեան իր հինգ համախոհներուն հետ ձերբակալուած է, Ապրիլի 24-ին զանգուածային անկարգութիւններ կազմակերպելու մեղադրանքով:

Ապրիլ 7-ի առաւօտեան ժիրայր Սէֆիլեանի բնակարան գալով, Հայաստանի իրաւապահները, խուզարկութիւններ կատարած են, զէնք եւ զինամթերք փնտրելով:

Խուզարկութիւններ կատարուած են նաեւ «Հիմնադիր Խորհրդարան»-ի ղեկավար կազմի միւս անդամներու բնակարանները: Նոյն միջոցին տասնեակ ոստիկաններ շրջափակած են

«Հիմնադիր Խորհրդարան»-ի գլխաւոր գրասենեակը, հոն եւս խուզարկութիւններ կատարելով:

Մօտ 7 ժամ տեւած խուզարկութեան արդիւնքով, ի վերջոյ իրաւապահները «Հիմնադիր Խորհրդարան»-ի գրասենեակէն գրաւած են որոշ իրեր:

Խուզարկութիւններուն յաջորդած են ժիրայր Սէֆիլեանի, վարուժան Աւետիսեանի, Պաւել Մանուկեանի, Հայկական վերածնունդի Լիբանանեան ներկայացուցիչ Թորոս Սէֆիլեանի (ժիրայր Սէֆիլեանի եղբայր), Յովհաննէս

Շարք էջ 5

Վարդան Կարապետեան Ընտրուեցաւ Կլենտելի Քաղաքապետական Խորհուրդի Անդամ

Ապրիլ 7-ին Կլենտելի մէջ տեղի ունեցած քաղաքային ընտրութիւններու արդիւնքներով խումբ մը հայեր ընտրուեցան տարբեր պաշտօններու:

Քաղաքապետական Խորհուրդի համար մղուող պայքարէն յաղթական դուրս եկան Փոլա Տիվայն եւ Վարդան Կարապետեան, որոնք գրաւեցին թափուր երկու տեղերը:

Տիվայն ստանալով 8246 ձայն, վերընտրուելով նոյն պաշտօնին, իսկ Կարապետեան 6507 ձայնով առաջին անգամ ըլլալով դարձաւ Քաղաքապետական Խորհուրդի անդամ եւ պիտի գաջ գրաւելու Խորհուրդի երկարամեայ անդամ Տէյվ Ուիլզլի տեղը: Ուիլզլը հազիւ կրցաւ գրաւել չորրորդ տեղը:

Թէեւ չընտրուեցաւ, սակայն բաւական մեծ թիւով ձայներ սպասուելէ ետք Երիք Եսայեան: Առաջին անգամ ըլլալով ընտրապայքարի մասնակցող Եսայեան ստացաւ 4693 ձայն:

Կլենտելի Քաղաքապետական Խորհուրդի Ընտրութիւններու Վարդան Կարապետեան

Քաղաքի Դպրոցական Խորհուրդի անդամ վերընտրուեցաւ Նայիրի Նահապետեան: Իսկ վահէ ֆիրումեան վերընտրուեցաւ Համայնքային Գոյնճի Խորհուրդի անդամ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՍԻՍ

Իշխանութիւնը մի կողմ է դնում ձեւականութիւնները

ԵՂԻԱԶԱՐ ԱՅՆԹԱՊՑԻ

Սփիւռքի նախարար Հրանուշ Յակոբեանը կոչ է անում սփիւռքահայութեանը՝ գումար դնել հայկական բանկերում, անձնական հաշիւները հայկական բանկերում բացել, չորս տարին մէկ հանգստանալ Հայաստանում, ներդրումներ կատարել:

Նման սրտածմլիկ կոչով Հայաստանի իշխանութիւնները կարծես թէ վերջին տարիներին չէին դիմել սփիւռքահայութեանը, այլ կերպ ասած՝ այդպէս բացայայտօրէն ցոյց չէին տուել, որ Սփիւռքը իրենց հետաքրքիր է լոկ որպէս «կթու կով»: Այսօր այդ հետաքրքրութիւնը բացայայտօրէն են դրսևերում, ինչը նշանակում է, որ Հայաստանում սոցիալ-տնտեսական իրավիճակը, տնտեսութեան վիճակը չափազանց վատ է, եւ իշխանութիւնները Սփիւռքի հետ յարաբերութիւններում այլեւս չեն դիմում զանազան դեկլարատիւ ձեւականութիւններու պարզ տեքստով ուղղակի ասում են, որ իրենց ֆինանսներ են պէտք, որ Սփիւռքից իրենց հետաքրքրում են միայն ֆինանսները, ուրիշ ոչինչ: Այդ պատճառով էլ Հրանուշ Յակոբեանն էլ չի ասում «Արի տուն», ասում է՝ գումարներ բերէք, գումարներ, դա է մեզ այսօր պէտք:

Եւ իսկապէս, Հայաստանի իշխանութիւններին պէտք է Սփիւռքի մասնագիտական ներուժը, պէտք է ան մասնագէտները, որոնք մեծ փորձ ունեն աշխարհում տարբեր բնագաւառներում արձանագրած յաջողութիւններով՝ լինեն յայտնի մասնագէտներ թէ մասնագէտներ, որոնք հուշակաւոր չեն, սակայն չափազանց մեծ վաստակ ունեն իրենց ոլորտներում:

Սփիւռքի մասնագիտական, մշակութային, քաղաքակրթական ներուժը Հայաստանի իշխանութիւններին երբեք հետաքրքիր չի եղել, անհրաժեշտ չի եղել եւ երբեք չի դրուել Հայաստան-Սփիւռք յարաբերութիւնների ռազմավարական հիմքում, եթէ այդպիսի հիմք ընդհանրապէս եղել է: Որովհետեւ փող ուզելը ռազմավարութիւն չի պահանջում: Պար-

զապէս տարիներ շարունակ իշխանութիւնները ձգտել են հնարաւորինս խուսափել ուղղակի ֆինանսներ ակնկալելու մասին յայտարարութիւններից՝ այս ամէնը ձեւակերպելով միասնութեան կամ եռամիասնութեան գանազան գեղեցիկ փաթեթաւորումների ներքոյ: Սակայն այսօր տնտեսութեան վիճակն իսկապէս սարսափելի է, եւ ձեւականութիւններն արդէն աւելորդ են համարուած:

Ինչ վերաբերում է մասնագիտական, քաղաքակրթական ներուժին, որն Սփիւռքում հսկայական է եւ կարող է շատ կարեւոր նշանակութիւն ունենալ Հայաստանի համար, ապա եթէ այդ ներուժն ինքն իրեն գայ Հայաստան՝ ինքնահոսով, ապա իշխանութիւնները երեւի դէմ չեն լինի, սակայն համակարգուած պահանջարկի ձեւաւորման, ձեւակերպման, մատուցման եւ իրականացման գործում իշխանութիւնները շահագրգռուած չեն, որովհետեւ այդ դէպքում ռիսկ կայ, որ Հայաստանի ներսում մշակութային, արեհամակարգային, գիտակցական յարաբերակցութիւնը կը փոխուի, եւ քրէաօլիգարխիկ համակարգը կարող է զրկուել սոցիալական բազայի առումով, այսպէս ասած, տեսակարար կշռի ներկայիս ստատուս-քոռուցից, որը բարենպաստ է 5-10 հազար դրամներով եւ կ'ստանալ բարեգործութիւններով վերաբարձրուելու համար:

Լաւագոյն վկայութիւնն էլ այն էր, որ Հայաստանի իշխանութիւնները, ըստ էութեան, մատուցում են չափազանց ստորակարգ ծախսեր Հայաստանի տեղափոխուած համար, մինչեւ դանակը չհասնի ոսկորին եւ այլեւս գոնէ մի քանի դեկլարատիւ, ձեւական քայլեր ստիպուած չէին անել՝ այլեւս չանելու անհնարինութեան պայմաններում: Ընդ որում՝ այդ պարագայում էլ Հայաստան տեղափոխուած մի քանի հազար սիրիահայերին այնպիսի անուշադրութեան պայմաններում դրեցին, որ նրանց զգալի մասը կ'ամ հեռացաւ Հայաստանից, կ'ամ մտածում է դա անել առաջին իսկ հնարաւորութեան դէպքում:

«ԺԱՄԱՆԱԿ»

Ալիեւի՝ «հարուստ» երկրի միջոցառում է

ՄԵՏԱՔՍԻԱ ՇԱԼՈՒՆՑ

Ատրպէյճանի նախագահ Իլհամ Ալիեւն անսպասելի այցով մեկնել է Սաուդեան Արաբիա: Նրանք այդ մասին տեղեկատուութիւն են տարածել միայն այն բանից յետոյ, ինչ Իլհամ Ալիեւը հանդիպել է Սաուդեան Արաբիայի թագաւոր Սալմանի հետ:

Ալիեւը հանդիպել է նաեւ Սաուդեան Արաբիայի Առեւտրային պալատների խորհրդի նախագահ Աբդուռահման Ալ-Ջամիլի ու Սաուդեան Արաբիայի նախարար Նաբեհ Նաբիի հետ: Այդ հանդիպումներում կողմերը քննարկել են միջազգային շուկաներում նախի գնների շուրջ տիրող իրավիճակը:

Ալիեւի վաղ հաղորդուել էր, որ Ատրպէյճանը նախի գնների պատճառով Յունուարին կորցրել է աւելի քան կէս միլիարդ տոլար: Բացի այդ, Փետրուարի վերջին Իլհամ Ալիեւը խոստովանել էր, որ նախի գնանկումը հարուածել է Ատրպէյճանի եկամուտներին: Իսկ Նախ արտահանող երկրների կազմակերպութիւնը՝ OPEC-ը կանխատեսել է, որ 2015-ին Ատրպէյճանում նախի օրական արդիւնահանման ծաւալը կը նուազի 40.000 բարելով:

Նախի համաշխարհային գնանկման շարունակման հետ մէկտեղ կտրուկ անկում են ապրում նաեւ Ատրպէյճանի եկամուտները: Պետական մաքսային կոմիտէի տուեալների համաձայն՝ 2015-ի Յունուարին Ատրպէյճանն արտահանել է 1 միլիարդ եւ 65 միլիոն տոլարի նախի: Դա 34.2 տոկոսով կամ 552.67 միլիոն տոլարով գիջում է նախորդ տարուայ Յունուարի ցուցանիշին: 2014-ին Ատրպէյճանի ողջ արտահանման մէջ հում նախի մասնաբաժինը կազմել է 83.4 տոկոս: Ատրպէյճանի ֆինանսների նախարարութեան հաղորդմամբ՝ այս տարեկան Ատրպէյճանի արտաքին պետական պարտքը կազմել է 5 միլիարդ եւ 81.5 միլիոն մանաթ (6 միլիարդ եւ 478.2 միլիոն տոլար), ինչը կազմում է երկրի ՀՆԱ-ի 8.6 տոկոսը: Մէկ տարում պետական պարտքն աճել է աւելի քան 300 միլիոն մանաթով:

Շաբ.ը էջ 18

Տարանջատելու տեխնոլոգիան

ԱՐԱՄ ԱՔՐԱՀԱՄԵԱՆ

Վստահ եմ, որ Յեղասպանութեան խորհրդանիշ անմոռուկի հարցում շատերը թացն ու չորը խառնում են: Ինչպէս եւ մեր կեանքի շատուշատ այլ ոլորտներում, սոցիալ երեւոյթները մտովի կամ քարոզչական նպատակներով կապուած են այնպիսի բաների հետ, որոնց պէտք է նրբանկատօրէն վերաբերուել: Շատ հնարաւոր է, որ անմոռուկները երբեմն սխալ տեղեր են կայցնում, հաւանական է նաեւ, որ ինչ-որ մարդիկ դրա վրայ բիզնես են անում: Բայց յարձակուել անմոռուկի վրայ, փորձել նուաստացնել, ծաղրել Յեղասպանութեան 100-ամեակի խորհրդանիշը, ինձ թւում է՝ սխալ է: Դա կը նշանակէր բաւականաչափ յարգանք չզրկելու մեր նահատակութեան հայրենակիցների նկատմամբ: Այդ ծաղկի միջոցով մենք գուցէ անկատար եւ մինչեւ վերջ չմշակուած ձեւով փորձում ենք

ցոյց տալ այն, ինչ մեզ միաւորում է: Թափել դրա վրայ սեփական սոցիալական կամ քաղաքական չարութիւնը, անձնական անբաւարարութիւնը, փորձել դրա միջոցով պոպուլիզմ խաղալ՝ դա, իմ կարծիքով, լաւագոյն վարքագիծը չէ: Իհարկէ, եթէ կան մարդիկ, որոնք անմոռուկից անօրինական եկամուտներ են ստանում, նրանց պէտք է բացայայտել: Եթէ այդ խորհրդանիշը ինչ-որ մէկի կողմից սխալ է օգտագործուած, ապա անհրաժեշտ է այդ դեպքերի մասին անհազանգել: Բայց անհարկի ընդհանրացումներ պէտք չի անել: Դա նոյնն է, որ Յեղասպանութեան մասին Արտաշ Ասատրեանի անդուր եւ վերին աստիճանի ռաբիա երգը լսելուց յետոյ՝ ասել, որ 100-ամեակին նուիրուած բոլոր ստեղծագործութիւնները վատն են: Ճիշտ նոյն ձեւով եւ տարանջատում եմ իմ հաւատը քրիստոնէական բարձր արժէքների հանդէպ իմ վերաբերմունքից մեր բարձրաստիճան «օլի-

գարխոստ» հոգեւորականների հանդէպ: Այն, ինչ սովորեցնում է քրիստոնէական ուսմունքը, շատ աւելի բարձր է որեւէ մեղաւոր մահկանացուի վարքից՝ անկախ նրանից, թէ ինչ եկեղեցական կամ աշխարհիկ «ուսուցիչներ» է նա կրում:

Եկէք ինքներս լինենք գուսպ, համեստ, ժուժկալ, ոչ թէ ամբողջ օրը մտածենք ճոխութեան եւ ունայնութեան մէջ թաղուած հոգեւորականների մասին:

«ԱՌԱՒՕՏ»

ՄԱՍԻՍ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
 ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ՝
 ՍՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻ ՀՆՁՄԱԿԵԱՆ
 ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
 Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջանի
 ԽՄԲԱԳԻՐ՝
 SOPEA. ԱՐՇԱԿ ԳԱԶԱՆԵԱՆ
 ՎԱՐՉԱՎԱՆ ԲԱԺԻՆ
 ԼԵՆԱ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
MASSIS Weekly
 Organ of the Armenian Social Democratic Hunchakian Party of Western USA
 1060 N. Allen Ave.
 Pasadena, CA 91104
 Phone: (626) 797-7680
 Fax: (626) 797-6863
 E-Mail: massis2@earthlink.net
 http://www.massisweekly.com
 (USPS 667-310) (ISSN 0744-334X)
 Published Weekly
 Except Two Weeks in August
 ANNUAL SUBSCRIPTION RATES:
 USA \$50.00, \$100.00 (First Class)
 Canada \$125.00 (Air Mail)
 Overseas \$250.00 (Air Mail).
 All payments must be made in US funds & Drawn on US banks.
 Periodicals Postage Paid
 at Pasadena CA.
 Please Send Address Change To
 MASSIS WEEKLY

ԱՆՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վերահսկիչ Պալատի Զեկոյցը Կրկին Միլիոնավոր Դրամների Չարաշահումներ Ե Արձանագրել

Մօտ 10 օր առաջ օրինադիրին ներկայացրած տարեկան հաշուետուութեան մէջ Վերահսկիչ պալատը փաստում է՝ էկոնոմիկայի, Գիւղատնտեսութեան ու Ֆինանսների նախարարութիւններում, Հանրային ծառայութիւնները կարգաւորող յանձնաժողովում ու քաղաքաշինութեան ոլորտներում մի քանի հարիւր միլիոն դրամի հասնող խախտումներն ու թերութիւնները տարիների պատմութիւն ունեն, եւ շատ դէպքերում իրավիճակն այդպէս էլ չի շտկուում: Բիւջէի անարդիւնաւէտ օգտագործման ու պետական միջոցների իւրացման փաստերը, սակայն, իշխող Հանրապետականի խօսնակ էդուարդ Շարմազանովին այսօր չէին հետաքրքրում:

Ֆինանսների նախարարութիւնում կատարուած ուսումնասիրութիւններով պարզուել է, որ Գազիկ խաչատրեանի ղեկավարած կառույցը մրցութային կարգով բիւջէից 788 հազար դոլար է վճարել՝ Առցանց գործարքների ընթացքում պետական եւ մասնաւոր հատուածի անվտանգութիւնն ու վստահութիւնը ապահովելու համար:

Վերահսկիչ պալատը, սակայն, պնդում է, որ մրցոյթում յաղթող ճանաչուած եւ աւելի քան կէս միլիոն դոլար ստացած լեհական ընկերութեան առաջարկը հիմնուած է եղել համացանցում անվճար տարածուող նմանատիպ ծրագրերի վրայ: Տնտեսութեան ճգնաժամի, աղքատութեան ու կոռուպցիայի մասին պարբերաբար բարձրաձայնող «Բարգաւաճ Հայաստան»-ի ներկայացուցիչ Միքայէլ Մելքումեանն էլ այսօր դժուարացաւ մեկնաբանել Վերահսկիչ պալատի

բացայայտումները: Հանրային ծառայութիւնների կարգաւորման ոլորտում Վերահսկիչ պալատն արձանագրել է, որ 2014 թուականին էլեկտրաէներգիա արտադրող կազմակերպութիւնները լիցենզիայի պայմանները չկատարելու համար որպէս տոյժ պետական բիւջէ չեն փոխանցել 48 միլիոն դրամ:

ՀԱԿ խմբակցութեան ղեկավար Լեւոն Զուրաբեանը գումարել ու հաշուել է՝ Վերահսկիչ պալատի արձանագրած խախտումներով միայն ստացուած է, որ բիւջէից տարեկան թաւանուած է 700 միլիոն դոլար:

«Սա այնպիսի շարաշահումներ են, որոնց 10-ը մասը ցանկացած նորմալ երկրում բաւարար էր, որ մի տասը կառավարութիւն փոխուէր, թոնք, բայց մեր այս իշխանութիւնները, երեսները պնդեցրած, շարունակում են կառավարել երկրում, կարծես ոչինչ չի եղել», - ասաց Զուրաբեանը:

Ընդդիմադիր պատգամաւոր Լեւոն Զուրաբեանի խօսքով, տարիներ շարունակ Վերահսկիչ պալատի բացայայտումները աչքաթող են արւում թէ իշխանութեան, թէ իրաւապահ մարմինների կողմից, մինչդեռ, ըստ պատգամաւորի, հաշուետուութիւնում արձանագրուած իւրաքանչիւր խախտում դատախազութիւնում պէտք է դիտարկուէր որպէս յանցագործութեան մասին հաղորդում:

«Ամէն տարի սա հնչում է, կոնկրետ ֆիրմաների անուններ, կոնկրետ նախարարութիւններ եւ բոլորը մնում են իրենց տեղում ոչ մի քրէական գործ չի յարուցուում», - ընդգծեց ընդդիմադիր պատգամաւորը:

ՄԴՅԿ Ներկայացուցիչներու Հանդիպումը Հայաստանում Ռուսաստանի դեսպանի Հետ

Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութիւնը շարունակում է դիւանագիտական հանդիպումների շարքը:

Այդ համատեքստում ՄԴՀԿ Կենտրոնական վարչութեան անդամ Գեորգ Պերկուպերկեանը, ՄԴՀԿ Հայաստանի վարչութեան ատենապետ Նարեկ Գալստեանը եւ վարչութեան անդամ Գաբրիլ Մելիքեանը հանդիպել են Հայաստանի Հանրապետութիւնում Ռուսաստանի Դաշնութեան արտակարգ եւ լիազօր դեսպան Իվան Վոլինկինի եւ դեսպանի խորհրդական Ալեքսանդր Վասիլեւի հետ:

«Ժառանգութիւն»-ը Դատապարտում Ե Իրաւապահների Ապօրինի Գործելաճը

«Ժառանգութիւն» կուսակցութիւնը դատապարտում է իրաւապահ մարմինների «ապօրինի գործելաճը», որոնք նախօրէին խուզարկութիւններ են իրականացրել «Հիմնադիր Խորհրդարան»-ի գրասենեակներում, բերման ենթարկել, ապա ձերբակալել «Հիմնադիր Խորհրդարան»-ի անդամների:

«Բռնութիւնների այս շղթան խօսում է ներկայիս վարչախմբի կողմից բոլոր բնագաւառներում ձախողումների մասին, որի համար էլ վերջինս իր փրկութեան միակ ելքը տեսնում է հասարակութեանն ահաբեկելու մէջ», - ասուած է ընդդիմադիր կուսակցութեան այսօրուայ յայտարարութիւնում:

«Ժառանգութիւն»-ը պահանջում է առաջնորդուել Հայաստանի Սահմանադրութեամբ եւ օրէնքներով, չխախտել մարդու հիմնարար իրաւունքներն ու ազատութիւնները, ինչպէս նաեւ գերծ մնալ քաղաք-

Հանդիպման ընթացքում կողմերը քննարկել են հայ-ռուսական յարաբերութիւնների հետ կապուած մի շարք հարցեր: ՄԴՀԿ ներկայացուցիչները դրական են գնահատել Հայաստանի անդամակցութիւնը Եւրասիական տնտեսական միութեանը եւ Ռուսաստանի Դաշնութեան հետ ռազմավարական յարաբերութիւնների խորացումը:

Բացի այդ, ՄԴՀԿ ներկայացուցիչները նշել են, որ դեռ կան որոշակի երկկողմ խնդիրներ, որոնցից ամենացայտունը ռուսական գէնքի վաճառքն է Ատրպէյճանին:

քական հետապնդումներից ու չխոչընդոտել խաղաղ հանրահաւաքների իրականացումը, «կոչ է անում ընդունել ժողովրդի պահանջը՝ հեռանալ բռնագաւառած իշխանութիւնից, հակառակ դէպքում երկիրը յայտնուելու է ցնցումների մէջ եւ տեղի են ունենալու աւելի անկանխատեսելի ու նոր կորուստներ, ինչի պատասխանատուութիւնը կրելու է գործող վարչախումբը»:

Կուսակցութիւնը համարում է, որ «իշխանութեան նման անօրինական ու շարունակական գործողութիւնների միակ համարժէք պատասխանը ժողովրդի եւ քաղաքական ուժերի միահամուռ ընդվզումն ու շուտափոյթ իշխանափոխութեան իրականացումն է, սահմանադրական կարգի վերականգնումը, օրինական ու ժողովրդավար իշխանութեան հաստատումը, իրաւունքի եւ օրէնքի գերակայութեան ապահովումը»:

Աժ խմբակցութիւնները ԻՊ-ի ոճրագործութիւնների վերաբերեալ յայտարարութիւն են ընդունել

Հայաստանի իշխանութիւններին, Ազգային ժողովի եւ խորհրդարանում ներկայացուած խմբակցութիւնների մշտական ուշադրութեան կենտրոնում են Սիրիայի եւ Իրաքի՝ այսպէս կոչուած «Իսլամական պետութիւն» ահաբեկչական կազմակերպութեան կողմից կրօնական եւ ազգային փոքրամասնութիւնների հանդէպ իրականացուած զանգուածային ոճրագործութիւնները: Այս մասին ասուած է խմբակցութիւնների համատեղ ընդունած յայտարարութիւնում:

«Խիստ մտահոգիչ են ծայրայեղականների կողմից Իրաքի եզդիների նկատմամբ իրականացուող յանցագործութիւններն ու բռնութիւնները, ինչի արդիւնքում եզդի ազգաբնակչութեան մի ստուար հատուած անյապաղ հումանիտար

աջակցութեան կարիք ունի: ՄԱԿ-ում, միջազգային այլ կազմակերպութիւններում Հայաստանի ներկայացուցչութիւններն ու խորհրդարանականները բազմիցս բարձրաձայնել են կատարուածի անթոյլատրելիութեան եւ մարդասիրական աջակցութեան ապահովման անհրաժեշտութեան մասին: Հայաստանի Ազգային ժողովում ներկայացուած խմբակցութիւնները կիսում են եզդի ժողովրդին պատուհասած ցաւը եւ վստահեցնում, որ միջազգային բոլոր ատեններում շարունակելու են բարձրաձայնել կատարուող բռնութիւններին վերջ դնելու անհրաժեշտութիւնը եւ այդ նպատակով օգտագործելու են բոլոր հնարաւորութիւնները», - ասուած է յայտարարութիւնում:

28 Անձի 117 Հազար Դոլարանոց Բնակարաններ Են Գուլիրուել

«Ժառանգութիւն» խմբակցութեան պատգամաւոր Զարուհի Փոստանջեանին հետաքրքրում է՝ ինչու են պետական ծառայութեան մէջ գտնուող առնուազն 28 անձի տրամադրուել 117 հազար դոլարանոց բնակարաններ:

«Ինչո՞ւ իրենց տրամադրուեցին, ինչո՞ւ հաշմանդամութիւն ունեցող ՊՆ աշխատակիցներին չտրամադրուեցին, ընդ որում նրանք ունեցել են սեփականութիւն», - Կառավարութեան հետ ԱԺ հարցուպատասխանի ժամա-

նակ նշեց ԱԺ պատգամաւորը: Ֆինանսների նախարար Գաբրիկ խաչատրեանը տեղեկացրեց, որ գնումների ընթացակարգին համապատասխան է կատարուել ամէն ինչ եւ Ֆինանսների նախարարութեան երկու անապահով անձանց են տրուել բնակարանները: Պատգամաւորը չի նշեցրեց, որ համատարած աղքատութեան պայմաններում, նման անձանց թանկարժէք բնակարաններ նուիրելը անընդունելի է:

Դատախազութեան Առաջնային Խնդիրը Մնում Ե Կոռուպցիայի Դէմ Պայքարը

ՀՀ գլխաւոր դատախազ Գէորգ Կոստանեանն Ապրիլ 8-ին ընդունել է Հայաստանում ԱՄՆ-ի արտակարգ եւ լիազօր դեսպան Ռիչարդ Միլսին: Դեսպան Միլսի խնդրանքով ՀՀ գլխաւոր դատախազը ներկայացրել է դատախազութեան համակարգի առջեւ դրուած գերակայ խնդիրները:

Կոստանեանը վստահեցրել է, որ համակարգի առջեւ դրուած առաջնային խնդիրները շարունակում են մնալ կոռուպցիայի եւ կաշառակերութեան դէմ արդիւնաւէտ պայքարը, անպատժելիութեան միջոցառումը, օրէնքի եւ արդարութեան գերակայութիւնը: ՀՀ գլխաւոր դատախազն անդրադարձել է նաեւ Հայաստանի Հանրապետութիւնում քրէական քաղաքականութեան իրականացման գործում դատախազութեան դերին՝ իրաւունքներին եւ

պարտականութիւններին: «Գէորգ Կոստանեանը նշել է, որ դատախազութեան աշխատանքի թափանցիկութեան ապահովման նպատակով ՀՀ գլխաւոր դատախազի կողմից ՀՀ նախագահին եւ Ազգային ժողովին ներկայացրած տարեկան հաղորդման վերաբերեալ կը լինեն խորհրդարանական լսումներ՝ առաջին անգամ, որտեղ ՀՀ գլխաւոր դատախազն անձամբ կը ներկայացնի կատարուած աշխատանքների արդիւնքները», - ասուած է գլխաւոր դատախազութեան հաղորդագրութիւնում:

Դեսպանը վերահաստատել է դատախազութեան կողմից իրականացուող բարեփոխումներին աջակցութիւնը շարունակելու պատրաստակամութիւնը՝ ընդգծելով, որ իրենք եւս կողմնակից են գործնական եւ տեսանելի արդիւնքներով գործակցութեանը:

Քոչարեանը Հերքում Ե Իր Կապը «Բարգաւաճ Հայաստանի» Հետ

Իր ոչ պաշտօնական կայքին տուած հերթական հարցազրոյցում Ռոբերտ Քոչարեանը հերքում է, թէ ստուերային պայմանաւորուածութիւններ է ունեցել «Բարգաւաճ Հայաստան»-ի հետ: Նա պնդում է, որ չէր կարող համագործակցել եռեակի հետ, ասում է՝ միանգամայն հասկանալի պատճառներով, չակերտներ, սակայն, չբացելով: Քոչարեանը յայտարարում է, թէ եռեակը չէր էլ կարող լինել, եթէ «Բարգաւաճ Հայաստան»-ը սպասարկէր իր շահերը: «Բարգաւաճ Հայաստան»-ի կազմաքանդումն, իհարկէ, թեթեւացրեց իշխանութիւնների կեանքը», - ասում է Քոչարեանը, փաստելով սակայն, որ դրանով հանդերձ՝ երկրում ուժեղացաւ քաղաքական մենաշնորհը, խնդիրները մնացին, ինչպէս որ կային, կամ էլ աւելի խորացան:

ԼՈՒՐԵՐ

Արդեօ՞ք Անկարան Ապրիլի 24-ին Կը Չարձացնի Աշխարհին

NEWS.am-ը գզալի կրճատումներով ընթերցողի ուշադրութեանն է ներկայացնում թուրքական անգլիալեզու «Today's Zaman» պարբերականում հրատարակուած վերլուծաբան Եաւուզ Բայրարի յօդուածը: «Ահա եկաւ Ապրիլը՝ «ցեղասպանութիւն» բառի ժամանակը, բայց այս անգամ՝ հօգոր կոչնակով: Ամօթի ամենամեծ գլուխներին մէկը, որն ուղիղ 100 տարի առաջ գրուել է այս տանջուած հողերի ղեկավարութեան կողմից, ամբողջութեամբ բաց է մնում՝ 100 տարի անց մեր աչքերի առջեւ բաց թողնելով հայերի սրտերի բոլոր վերքերը:

Հայկական մեծ ողբերգութեան 100-րդ տարելիցի մօտենալուն գուզընթաց, օսմանեան կայսրութեան կողմից դաժան ցեղասպանութեան ենթարկուած հայերի ժառանգներն իրենց հարց են տալիս. արդեօ՞ք Անկարան ցաւակցութիւն կամ զղջում կը յայտնի տեղի ունեցածի համար: Արդեօ՞ք թուրքական կառավարութիւնը որոշակի պատասխանատուութիւն կ'ընդունի 1915-1918 թուականներին մարդկութեան դէմ իրագործուած յանցագործութեան եւ համակարգուած, ազրեսիւ հերքման համար:

Թուրքիայում լուրջ մեծամասնութիւնը, թուում է, անտարբեր է տարելիցի հանդէպ: Սակայն Անկարայի համար Ապրիլի 24-ը շարունակում է օրակարգում մնալ մի կարեւոր հարցով. արդեօ՞ք ԱՄՆ նախագահ Բարաք Օբաման այս անգամ կ'օգտագործի «ցեղասպանութիւն» բառը: Թուում է՝ ուրիշ ոչինչ նշանակութիւն չունի: «Իրական քաղաքականութեան» այս պատկերին յաւելէք եւս երկու հակադիր գործընթացներ:

Թուրքիայի նախագահ Ռեջէփ Թայիփ Էրդողանը «Արդարութիւն եւ զարգացում կուսակցութեան հետ միասին, որի հետ նա կապում է իշխանութեանը տիրապետելու բոլոր յոյսերը, հասկացել են, որ պէտք է «օրօրել ընտրագանգուած»:

Ժի ազգայնական հատուածի նաւակը»: Արդէն տեւական ժամանակ է՝ էրդողանը զիտակցաբար վերադարձել է ժխտման պետական հոտորաբանութեանը, երբեմն հայերի հանդէպ թշնամանք հրահրող լեզու օգտագործելով: Ներկայում նա ժողովրդին պատրաստում է Գալիպոլիի ճակատամարտի յաղթանակի առիթով Ապրիլի 24-ին անցկացուելիք միջոցառումներին: Նախկինում սօնը նշուած էր Մարտի 18-ին:

Հակառակ գործընթաց է ԱՄՆ կոնգրեսում: Թուրք-ամերիկեան յարաբերութիւնների վատթարացման ժամանակաշրջանից յետոյ կոնգրեսի անդամներն էրդողանի կողմից կոշտ յարձակումների ենթարկուեցին, որը յայտարարեց, որ նրանց «վարձել է» «գուզահեռ կառուցը», որը, ինչպէս ինքն է կարծում, գոյութիւն ունի: Այդ առիթով բարձրացած վրդովմունքի ալիքը, ինչպէս նաեւ վաշինգտոնի հետ յարաբերութիւններում այլ ճեղքուածքները, 1915 թուականի իրագործութիւնները որպէս ցեղասպանութիւն ճանաչելու բանաձեւի ընդունման խթան հանդիսացան: Այս անգամ Սպիտակ Տանը, հաւանաբար, դժուար կը լինի դիմակայել դրան:

Ինչպէս հասարակութիւնը վերակազմաւորելու բազմաթիւ հնարաւորութիւնների պարագայում, էրդողանը կարող էր Թուրքիան սոցիալական եւ քաղաքական հաշտեցման բերել, բայց նրա մէջ արթնացաւ բազմաթիւ յաղթանակներով խրախուսուած ազգայնականը: Լաւատես հայերն ու թուրքերը սխալմամբ ոգեշնչուել էին անցեալ տարուայ Ապրիլի 23-ին էրդողանի զրասենեակի կողմից ուղարկուած զրաւոր ուղերձից, որում նա գուշաւոր ձեւակերպումներով ցաւակցութիւն էր յայտնում ողբերգութեան գոհերի ընտանիքներին: Այդ պատճառով, հաշտեցման բարեկամներ, այս տարի նոյնպէս ձեր ակնկալիքները նուազագոյնի հասցրէք. Անկարան չի փոխուել»:

Ուրուգուայը Հայոց ցեղասպանութեան 100-րդ Տարելիցին Նուիրուած Նամականիչ է Թողարկել

Ուրուգուայի պետութիւնը Հայոց ցեղասպանութեան 100-րդ տարելիցին նուիրուած նամականիչ է թողարկել՝ ընդառաջելով Հայաստանի պատուոյ հիւպատոս Ռուբէն Աբրահամեանի եւ Հայ Առաքելական Եկեղեցու թեմակալ առաջնորդ Յակոբ արքեպիսկոպոս Կելլենջեանի նախաձեռնութեանը:

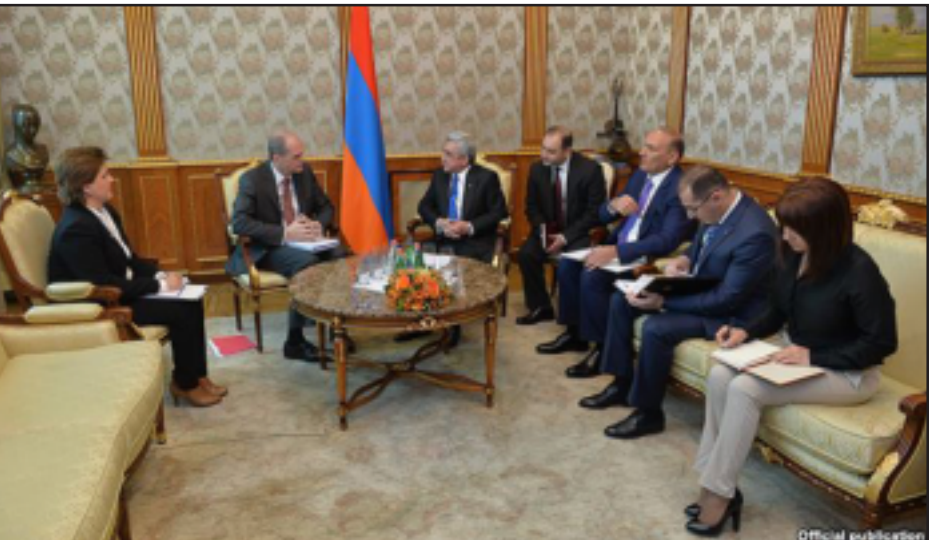
Նամականիչի ներկայացման հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Ուրուգուայի արտգործնախարարութեան Պալատի գլխաւոր սրահում: Ներկայ էին Ուրուգուայի արտաքին յարաբերութիւնների նախարար Ռոդոլֆօ Նին Նովոնան, զբօսաշրջութեան նախարար Լիլիան Քեշիշեանը, Մոնտեւիդեոյի քաղաքապետ Անա Օլիվերան, Հայաստանի դեսպան Ալեքսան Յարութիւնեանը, դիւանագէտներ, հոգեւորականներ եւ հայ համայնքի ներկայացուցիչներ:

Արարողութեան գլխաւոր բանախօս՝ Ուրուգուայի արտաքին յարաբերութիւնների նախարար Ռոդոլֆօ Նին Նովոնան յայտարարեց, որ այս պաշտօնական նամականիչը մեծ նշանակութիւն ունի, քանի որ յարգում է Հայոց ցեղասպանութեան գոհերի յիշատակը: «Ու-

րուգուայը վերահաստատում է իր դիրքորոշումը՝ դատապարտելով Հայոց ցեղասպանութիւնը, եւ իր ամբողջական զօրակցութիւնը յայտնում Հայոց ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչման համար պայքարում», - ասաց նախարարը: Նովոնան տեղեկացրեց, որ ապրիլի 24-ին Երեւանում է լինելու Ուրուգուայի պետութեան բարձրաստիճան պաշտօնեաների մի պատուիրակութիւն՝ մասնակցելու պետական միջոցառումներին:

ԱՄՀ հայաստանեան առաջնութեան ղեկավարը Հայաստանի ղեկավարութեանը

ԱՄՀ հայաստանեան առաջնութեան ղեկավար Մարկ Հորթոնի հանդիպումը Սերժ Սարգսեանի հետ

Ապրիլ 8-ին Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամի (ԱՄՀ) հայաստանեան առաքելութեան ղեկավար Մարկ Հորթոնը հանդիպել է Հայաստանի նախագահ Սերժ Սարգսեանին եւ վարչապետ Յովիկ Աբրահամեանին:

Նախագահի աշխատակազմի հասարակայնութեան եւ տեղեկատուութեան միջոցների հետ կապերի վարչութեան հարողմամբ, հանդիպման ժամանակ Սերժ Սարգսեանը յոյս է յայտնել, որ Հայաստանի կառավարութեան եւ Կենտրոնական բանկի ներկայացուցիչների հետ համակողմանի քննարկումներից յետոյ ԱՄՀ-ի ներկայիս առաքելութիւնն արդիւնաւէտ կը լինի:

Կառավարութեան տեղեկատուութեան եւ հասարակայնութեան հետ կապերի վարչութեան փոխանցմամբ՝ Յովիկ Աբրահամեանի եւ Մարկ Հորթոնի հանդիպմանը, որին ներկայ էր նաեւ Հայաստանում ԱՄՀ-ի մշտական ներկայացուցիչ Թերեզա Դաբան Սանչեսը, զրուցակիցները քննարկել են երկկողմ համագործակցութեան ընթացքը եւ այս համատեքստում անդրադարձել Հայաստանի տնտեսական իրավիճակին ու զարգացման միտումներին, հարկաբիւջետային եւ դրամա-

վարկային քաղաքականութեանն առնչուող հարցերի: Քննարկուել են տարբեր, այդ թուում՝ էներգետիկայի, գիւղատնտեսութեան եւ արդիւնաբերութեան ոլորտներում համատեղ ծրագրերը, ինչպէս նաեւ ԱՄՀ-ի կողմից Հայաստանին տրամադրուող «Երկարաձգուող ֆինանսաւորման» (EFF)/«Երկարաձգուող վարկաւորման» (ECF) ծրագրի շրջանակում տնտեսութեան աջակցման ծրագրերի իրականացման հնարաւորութիւնները:

Վարչապետը նշել է, որ Կառավարութիւնը շարունակելու է տնտեսական աճի ապահովմանը, գործարար միջավայրի բարելւումանը, արտահանման խթանմանը եւ ներդրումների ներգրաւմանն ուղղուած բարեփոխումները:

Իր հերթին, Մարկ Հորթոնը կարեւորել է տնտեսական կայունութեան եւ աճի ապահովման նպատակով ձեռնարկուող միջոցառումների ու քայլերի շարունակականութիւնը:

Հանդիպմանն արձարծուել են նաեւ Հայաստանի կառավարութեան գործուէնթեան առաջնահերթութիւններին, հարկային ու մաքսային վարչարարութեանը եւ երկկողմ գործակցութեանը վերաբերող այլ հարցեր:

Չենք Ուզեր Նոյնիսկ Մտածել

Շարունակուած էջ 1-էն

թեամբ, բայց բանակցութիւններին այլընտրանք չկայ», - ըսած է Հայաստանի արտաքին գործոց նախարարը:

«Հայաստանը մեր դաշնակիցն է: Մենք կը գնահատենք յարաբերութիւնները, որ դարբերու խորք կ'երթան, ամբապնդուած են մեր ժողովուրդներու պատմական, մշակութային եւ հոգեւոր մերձութեամբ: Այդ յարաբերութիւնները որակական նոր մակարդակի բարձրացած են Եւրասիական Տնտեսական Միութեան Հայաստանի անդամակցութեան հետ կապուած», - ընդգծած է Լաւրով: Նալբանդեան, իր կարգին, ըսած է որ Ռուսաստանի հետ տնտեսական կապերը բարձր մակարդակի վրայ են:

Ատուլիսի ժամանակ յայտարարուած է, որ շառաշիկային Հայաստան պիտի ժամանէ Ռուսաս-

տանի նախագահ Վլադիմիր Պուտինը: Թէեւ յստակ ժամկէտ չէ նշուած, սակայն Հայաստանի արտաքին գործոց նախարարը ըսած է, որ այցը Հայոց ցեղասպանութեան 100-րդ տարելիցի միջոցառումներու շրջագիծին մէջ է:

Այն հարցին թէ արդեօք Ռուսաստանը պատրաստ է կատարել իր պարտաւորութիւնները, եթէ Լեւնային Ղարաբաղի շուրջ իրագործութիւնները անցնին լայնածաւալ պատերազմական գործողութիւններու, քանի որ այսօր Ատրպէյճան սպառնալիքներ է հնչեցնէ ոչ միայն Ղարաբաղի, այլեւ նոյնիսկ Հայաստանի հասցէին, Լաւրով պատասխանած է, որ բոլոր պարտաւորութիւնները արձանագրուած են Հաւաքական անվտանգութեան պայմանագրին մէջ, եւ այդ պայմանագրին մէջ նշուած են բոլոր այն կէտերը, որոնց պարագային պիտի կատարուին այդ պարտաւորութիւնները:

ՄԱՍԻՍ
ԱՄԵՆԱԿԱՍԱՅԵԼԻ ԱՂԲԻՐԸ ՀԱՅՐԵՆԻ ԼՈՒՐԵՐՈՒ

THE INDEPENDENT. ՄԵՐՁԱԴՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆՆԵՐԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ «ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՄԲ» ՉԵՐ ՍԿՍՈՒԵԼ

Բրիտանական The Independent-ը հրատարակել է Մերձավոր Արևելքում իր թղթակից, հեղինակաւոր լրագրող Ռոբերթ Ֆիլպի յօդուածը, որում հեղինակն ուսումնասիրում է Մերձավոր Արևելքում իսլամական պետութեան ստեղծած այժմեան իրավիճակի արմատներն ու զուգահեռներ տանում նրա եւ Հայոց ցեղասպանութեան միջեւ: Յօդուածը որոշ կրճատումներով ներկայացնում ենք ստորեւ.

հեղինակաւոր լրագրող Ռոբերթ Ֆիլպ

1990 թուականի ամառային մի օր ես մտալ քրիստոնէական մի մատուռ, որը Պէյրութի հիւսիսում գտնուող լեռնային շրջանում էր: Տեղի ծեր կաթոլիկ քահանան մատնանշեց սուրբ Յովհաննէսին պատկերող բիւզանդական մի խճանկարի: Քահանան ուզում էր ուշադրութիւնս հրահրել սրբի աչքերին: Հին խճանկարում պատկերուած սրբի աչքերը սրով հանուած էին: «Մահմեդականներն են արել», - ասել է քահանան:

Ես ամէն օր այցելում էի սիրիացիների ձեռքով սպանուած քրիստոնէաների տները: Քահանայի խօսքով՝ սիրիացիները նոյն մահմեդականներն էին, որոնք հանել էին հին նկարում պատկերուած սրբի աչքերը:

Ես չիշում եմ՝ այդ ժամանակ ինքս ինձ ասում էի, որ այդ ամէնը անհեթեթութիւն է, որ չես կարող ներկային պատուաստել անցեալի պատմութիւնը, եւ որ նման մասշտաբով քրիստոնէամահմեդական ռիսեմոթիւնը դպրոցականներին վարեցնող հեթախօս էր:

Եւ արդէն անցեալ տարի, երբ սիրիական Յաբրուէ քաղաքի երկնքում պայթում էին ուռմբերը, ես մտալ երկրի ամենահին եկեղեցին եւ գտալ սրբերի նկարները: Բոլորի աչքերը դուրս էին հանուած եւ մաս-մաս պատառոտուած: Ես այդ մասունքներից տարալ տուն՝ Պէյրութ, նոյնիսկ հիմա, երբ գրում եմ այս յօդուածը, սրբերի նկարուած աչքերի մասունքներն ինձ են նայում: Այդ ամէնը, հաւանաբար, իրաքցի մարդկանց ձեռքի գործն էր, որն արուել էր ընդամէնը ամիսներ առաջ:

Անմիջապէս նրանից յետոյ, երբ Հոլիվուտը շարունակաբար ներկայացնում էր մահմեդականներին որպէս Ամերիկան ոչնչացնել ցանկացող բարբարոս մարդասպանների, Սեպտեմբերի 11-ի իրադարձութիւնը, թուում է, բոլորիս վատագոյն մտավախութիւնների իրականացումն էր: 1990 թուականին ինձ հանդիպած քահանան չէր կարող ապրել այնքան, որպէսզի տեսնէր՝ ինչպէս են նոր բարբարոսները վարում Յաբրուէի սրբերի հետ:

Ուշադրութիւն դարձրէք, որ ես չեմ նշում ոչ իրաքում քրիստոնէայ կանանց ստրկացումները, ոչ քրիստոնէաների եւ եզդիների հանդէպ իսլամական պետութեան կողմից իրականացուող կոտորածները, ոչ Մոսուլի հնագոյն եկեղեցիների այրումը կամ 1915 թուականի հայ ժողովրդի Յեղասպանութեան զոհերի չիշատակին կառուցուած Տէյր-էլ-Չօրի հայկական եկեղեցու ոչնչացումը, ոչ նիզբերացի աշակերտուհիներին առեւանգումը, ոչ էլ նոյնիսկ Քենիայում վերջին կոտորածը, որում բազմա-

թիւ քրիստոնէաներ են սպանուել: Այդ աղանդաւորական մարդասպանների դաժանութիւններն իսկապէս համապատասխանում են հոլիվուդեան էպիկական նկարագրութիւններին: Չեմ նշում մահմեդական երկու ճիւղերի՝ սուննիները-շիաների վայրագ պատերազմները, որոնք այժմ որոշ չափով նուազեցնում են քրիստոնէաների տառապանքները:

Մերձավոր Արևելքում քրիստոնէաների ողբերգութեան շուրջ պէտք է խորհել նաեւ այն ժամանակ, երբ աշխարհի հայերը չիշատակում են Օսմանեան Թուրքիայում իրենց ժողովրդի ցեղասպանութեան 100-րդ տարելիցը: Թերեւս, այժմ ժամանակն է ընդունելու ոչ միայն այս Յեղասպանութիւնը, այլեւ յանգել նրան, որ դա Օսմանեան կայսրութիւնում ոչ թէ պարզապէս փոքրամասնութեան ոչնչացում էր, այլ մասնաւորապէս քրիստոնէայ փոքրամասնութեան:

Այդ մարդկանց ողբերգութիւնները իւրապատու գուգահեռներ ունեն այսօրուայ իսլամական պետութեան մարդասպանների ձեռքով իրականացուող դաժանութիւնների հետ: Հայ տղամարդկանց սպանում էին, կանանց՝ բռնաբարում, ստիպում կրօնափոխ լինել կամ թողնում սովամահ լինել, երեխաներին՝ կենդանի այրում: Իսլամական պետութեան վայրագութիւնները նոր չեն, եթէ պաշտամունքի տեխնոլոգիաները չաղթում են, նրանց մրցակիցները ոչինչ չեն կարող անել:

Ի՞նչ յանցագործութիւնները նոյնքան դաժան են, որքան Երկրորդ համաշխարհային ժամանակ գերմանական բանակի գործողութիւնները: Ի՞նչ է 1915 թուականի օսմանեան թուրքերի ընդհանրութիւնը գաղափարախօսութեան վրայ հիմնուած դաժանութիւններն են, որոնք հիմնուած են ոչ թէ ռասայական, այլ կրօնական ատելութեամբ: Եկեղեցիներն եւ սինագոգներն այրելուց յետոյ դրանց որմնաքարերը նոյն տեսքն ունեն:

Այսօր լիբանանցի մահմեդականները եւ քրիստոնէաները, թէեւ քաղաքականապէս բաժանուած են իրարից, պաշտպանում են միմիանց իրենց շուրջը տեղի ունեցող փոթորիկներից: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ այսօր նրանք աւելի կրթուած են: Որովհետեւ նրանք արժեւորում են կրթութիւնը, գրքերն ու գիտելիքները: Իսկ կրթութիւնից զալիս է արդարութիւնը: Ահա՛ ինչու Լիբանանի հետ համեմատելիս իսլամական պետութեան ներկայացուցիչները կորած հոգիների ազգ են:

ԻՐԱՆԻ ԵՒ «ՎԵՑԵԱԿԻ» ԵՐԿՐՆԵՐԻ ՄԻՋԵՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԻ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒՄԸ ԿԱՐԵՒՐ ԷՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Շուեցարիայի Լոզան քաղաքում Ապրիլի 3-ին Իրանի եւ «Վեցեակի» երկրների միջեւ ձեռք բերուեց կարեւոր համաձայնագիր, ինչի արդիւնքում կողմերը համաձայնութեան եկան, որ պէտք է սահմանափակել Իրանի միջուկային ծրագիրը, իսկ այդ երկրի նկատմամբ Արեւմուտքի սահմանած պատժամիջոցները պէտք է վերացնել: Սա, անշուշտ, Իրանի համար լայն հնարաւորութիւններ եւ հեռանկարներ է բացում Արեւմուտքի հետ նոր համագործակցութեան համար, թէ անտեսական, թէ էներգետիկ, ինչպէս նաեւ անվտանգութեան ոլորտում: Այս համաձայնագրի արդիւնքում տարածաշրջանում կը մեծանայ Իրանի դերակատարութիւնը անվտանգութեան հարցում: Իրանը տարածաշրջանում էլ աւելի լուրջ հակադէմոկրատիկ թուրքիային եւ Մերձավոր Արևելքում իր կարեւոր դերակատարութիւնը կ'ունենայ: Այս նոր քաղաքական իրավիճակը անվտանգութեան եւ անտեսական ոլորտներում նոր հնարաւորութիւններ կարող է բացել Հայաստանի համար: Այդ պատժամիջոցների վերացումը լրացուցիչ խթան կարող է հանդիսանալ հայ-իրանական յարաբերութիւններում մի շարք նախագծերի իրականացման գործում: Իրանի հետ մեր յարաբերութիւնները եղել են բարիդրացիական, փոխշահաւէտ, եւ Հայաստանը պէտք է համընթաց քայլեր ձեռնարկի քաղաքական նոր իրողութիւններին համապատասխան՝ տարածաշրջանում իր շահերը պաշտպանելու եւ կայուն զար-

գացում ապրելու համար: Իրանը մեզ հարեւան մուսուլմանական երկրներից միակն է, որի հետ ունենք բաց սահման: Հայաստանի եւ Իրանի յարաբերութիւնները անկախութեան տարիներից աչքի են ընկել կառուցողական մօտեցումներով եւ այդ երկրի հետ մեր համագործակցութիւնը ունի երկկողմանի կարեւոր ռազմատրատեգիական նշանակութիւն: Հայաստանի Հանրապետութիւնը Իրանի հետ ունի ակտիւ տնտեսական կապեր եւ Հարաւային Կովկասում Իրանի համար միակ կայուն եւ վստահելի գործընկերն է:

Իրանի եւ ԱՄՆ-ի միջեւ պատերազմական գործողութիւնները Հայաստանի համար յղի են լուրջ վտանգներով: Պատերազմական գործողութիւնների հետեւանքով հնարաւոր է, որ մեծամասամբ թրքախօս թիւրք-ատրպէյճանցիներով բնակեցուած Իրանի հիւսիսային նահանգները դուրս գան Իրանի վերահսկողութիւնից եւ յայտնուեն Անքարայի ազդեցութեան տակ, քանի որ Անքարան բացառապէս աջակցում է իրանցի թրքախօս ազերիների անջատողական քաղաքականութեանը: Իսկ սա Հայաստանի համար լուրջ վտանգ է ներկայացնում, քանի որ Հայաստանի ամբողջ հարաւային մասը ընկնում է թրքական շրջափակման տակ: Ուստի շատ կարեւոր է տարածաշրջանում Իրանի իսլամական Հանրապետութեան կայունութեան պահպանումը, ինչն էլ իր հերթին որոշակիօրէն կը յանգեցնի տարածաշրջանում ուժերի հավասարակշռութեան պահպանմանը:

Գերմանացի Լրագրողին Չեն Արտօնած

Շարունակուած էջ 1-էն

ներ՝ «Armenian project 2015» անունով: Գաղտնի փաստաթղթին մէջ ըստ էն, որ ըստ ստացուած տեղեկութիւններու, Ապրիլի 22-էն 26-ը Իսթանպուլի տարբեր հասարակական կազմակերպութիւններ 1915-ի կոտորածներուն հետ կապ-

ուած հայկական տեսանկիւնը պաշտպանող շարք մը միջոցառումներ պիտի իրականացնեն: Փաստաթուղթը անցակէտերու պատասխանատուներուն կոչ կ'ընէ, չիշեալ ժամանակահատուածի ընթացքին կանխարգելիչ միջոցառումներ իրականացնել սահմանակէտերու վրայ հնարաւոր բռնութիւնները կանխելու համար:

Ժիրայր Սէֆիլեան եւ Հինգ Համախոհներ

Շարունակուած էջ 1-էն

Ղազարեանի, Արամ Յակոբեան եւ Գէորգ Սաֆարեանի ձեռքաւարութիւնները: Աւելի ուշ, Թորոս Սէֆիլեան ազատ արձակուած է: Ապրիլ 8-ին, «Հիմնադիր խորհրդարան»-ի այլ անդամներ, ձեռքաւարուածներու ժամանակակառու պահման վայրի մօտ, ցոյցով պահանջեցին ազատ արձակել Ժիրայր Սէֆիլեանին եւ իր հինգ ընկերներուն:

Պնդելով, թէ անոնք քաղաքական բանտարկեալներ են՝ ցոյցի մասնակիցները յայտնեցին, որ Ապրիլի 24-ի ցոյցը չէ յետաձգուած եւ այդ օրը փողոց դուրս պիտի գան՝ յանուն իշխանափոխութեան: «Մենք կարողացանք յաղթահարել այս շոկային վիճակը, որովհետեւ ինչքան էլ շոկային էր, բայց մեզ համար կանխատեսելի էր», - յայտարարեց «Հիմնադիր խորհրդարան»-ի անդամ Վարդան Յակոբեանը:

ԱԶԳԻ ԶԵՐՈՍ ՔԱԶ ԱՆԴՐԱՆԻԿ (Ծննդեան 150-ամեակին առթիվ)

ՄԵԹՐ ՊԱՐԳԵՒԻ ԴԱԽԻԹԵԱՆ

1865 թուականի փետրուար 25-ին ծնաւ հայ ազգի անգուգական հերոս Անդրանիկ Օզանեանը, որու աստուածատուր հմայքն ու հանճարը կուռի դաշտերուն վրայ գինք դարձուցին զօրավար ու առասպել: Այս տարի, անոր ծննդեան 150-ամեակին առթիւ ամէն հայ անկասկած կը խոնարհի այդ մեծ հայուն լիշատակին առջեւ, որ Սասունցի Դաւիթին համագոր առասպել դարձաւ իր խիզախութեամբ:

Գուցէ Սասունցի Դաւիթի առասպելը հիւսքն է մեր անցեալի պատմաբաններուն, որոնք ուզեցին երեւակայական անձի մը մէջ գեղեղել մեր ժողովուրդի անպարտելի ոգին, սակայն Զօրավար Անդրանիկի առասպելը երեւակայական հիւսք չէ պատմաբաններու, այլ՝ շարքն է անգերազանցելի սիրագործութիւններու ու հերոսապատեալ աննման քաջագործութիւններու, որուն գովքը կատարեցին ու կը կատարեն մեր երախտապարտ ժողովուրդին հին ու նոր բոլոր զանգուածները: Անոր ունեցած եզակի դերը ազգային ազատագրական արիւնոտ պայքարի կուռագաշտին վրայ ոսկեառ սողերով արձանագրուած է մեր նահատակ բայց յարուցեալ ժողովուրդի լիշտութեան մէջ:

Յաճախ կ'ըսուի թէ Զօր. Անդրանիկ ծնաւ Հնչակեան, գործեց Դաշնակցական եւ մեռաւ Ռամկավար, ու այդպէս՝ կարծէք անոր կեանքը դարձաւ հանգրուանային պատկանելիութիւն՝ ամէնուն եւ ամէնքին:

Հնչակեան գործիչ եւ պատմաբան Արսէն Կիտուր իր «Յուշեր ու Փուշեր» գիրքին մէջ կը լիշէ դէպք մը Զօրավար Անդրանիկի կեանքէն, որ պատանեկան տարիքիս գայն կարդալով բռնկած էր իմ հոգին: Հոն ան կը պատմէ թէ Զօրավար Անդրանիկին որպէս թարգմանիչ իր գործած շրջանին, գերման-օսման գինակցութեան դէմ կուռող դաշնակից երկիրներու պատկանող քանի մը զօրավարներ (ռուս, անգլիացի, ֆրանսացի եւ ուրիշներ) սեղանի մը շուրջ նստած բաժակաճառեր կ'արձակէին ու բոլորը միասին կը պահանջէին Զօրավար Անդրանիկէն որ ինք ալ բաժակաճառ մը խօսէր: Երկար պնդումէ ետք, Զօրավար Անդրանիկ կը խօսի՝ ըսելով. «ԹԱՐԳՄԱՆԻՐ, եւ ասա՛ թէ Զօրավար Անդրանիկը կ'ուզէ որ այս պատերազմը էլի տասը տարի, հարիւր տարի եւս երկարի, որպէսզի իրենց ժողո-

վուրդներն ալ ճաշակեն մահն ու աւերը որ հայ ժողովուրդը ճաշակեց»: Եւ երբ այդ ծանր խօսքը թարգմանելու տատամսում եւ դժուարութեան նշաններ ցոյց կու տայ թարգմանիչ Արսէն Կիտուր, Զօրավար Անդրանիկ անոր դառնալով կը գոռայ. «Ասի ԹԱՐԳՄԱՆԻՐ, ու ձի'չդ թարգմանիր», եւ տրուած թարգմանութենէն ետք կը տիրէ քար լուծիւն եւ այդ ձեւով Զօրավար Անդրանիկ ներկաներուն կը փոխանցէ իր արդար ցասումը եւ վիշտը իր ժողովուրդի կրած ցաւին համար:

Զօրավար Անդրանիկ ստացած է Անդրանիկ Փաշա կոչումը նոյնիքն Սուլթան Համիտի կողմէ: Կ'ըսուի թէ երբ Անդրանիկ կը սպառնայ չենթարկուիլ Սուլթանին ու ասպարէզ կը կարդայ անոր դէմ եւ կը հրաւիրէ անոր ուժերը որ գան ու իր հետ չափուին կամուրջի մը եզրին, Սուլթան Համիտ կը հրամայէ համբաւոր թուրք գնդապետի մը որ երթայ եւ Անդրանիկին լաւ դաս մը տայ... Ու երբ լուրը կը հասնի Սուլթանին որ այդ գնդապետը սպաննուած էր Անդրանիկի կողմէ, Սուլթան Համիտ իր շուրջիններուն կ'ըսէ. «Անդրանիկ չաւուշ էր, հիմա դարձաւ Անդրանիկ Փաշա»:

Պատմութիւնները շատ են: Պոլսահայ բարեկամ մը կը պատմէ թէ ասկից գրեթէ կէս դար առաջ, 1960 թուականներուն, երբ որպէս օգնական կ'աշխատէր թուրք վարպետի մը քով, անոր հետ միասին Պոլսէն հեռու քրտական գիւղ մը կ'այցելեն գործի բերումով: Երբ հոն կը հասնին եւ գիւղացիին տունը կը մտնեն խանգարուած մեքենայ մը նորոգելու համար, տան խոհանոցի կողմէն կը լսեն կնկայ մը ձայնը, որ իր գաւկիւն վրայ պոռալով գայն կը յանդիմանէր ըսելով՝ «քեզ Անդրանիկին

Շարք էջ 18

ԻՍԿ ԴՈՒՔ ԴԵՌ ԿՈՏՈՐԵԼՈՒ ՑԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԷՔ

ՍԱՄՈՒՆԷԼ ԿՈՍԵԱՆ

Թուրք լրագրող էլիֆ Աքգիւլը Երեւանում կայացած «Արարատի ստորոտին» մեդիա ֆորումի օրերին, անդրադառնալով Թուրքիայի՝ Հայոց ցեղասպանութեան ժխտողական քաղաքականութեանը, գրել է. «Հայոց ցեղասպանութիւն, 1915, տեղահանութիւն... Սա պարզապէս ժխտում չէ: Սա պետութեան կողմից սեփական ազգին խաբել է, սեփական ժողովրդին այդ ստով մեծացնել է: Այդ ստով մարդկանց սպանել է, այդ ստի վրայ հիմնուելով՝ մեղաւորներին արդար ներկայացնել է: Այդ պատճառով, 100-ամեակը միայն Յեղասպանութեան ենթարկուած հայերի հարցը չէ: 100 տարի առերեսուելու փոխարէն սուտ խօսողների համար առերեսուելու հնարաւորութիւն է, որքան էլ որ նրանք փորձեն նոր պատմութիւն ստեղծել»: Զուգահեռ, Բեռլինում Թուրքիայի դեսպան Հուսէյն Ալի Կարաւլօղլուն, խօսելով «1915-ի դէպքերի» մասին, ասել է. «Ոչ ոք չի կարող ասել, որ Թուրքերը պէտք է ամաչեն իրենց պատմութիւնից եւ առերեսուեն իրենց պատմութեանը: Եթէ Հայկական հարցում, հարիւրամեակի տարում մեզ սանն՝ հայերին դո՛ւք էք կոտորել, հայերին դո՛ւք էք ոչնչացրել, նրանց դէմ ցեղասպանութիւն իրականացրել, դա պէտք է ընդունէք, մենք այդ հարցում չկանք»: Կարծիքներ իր այսօրինակ հակադրութիւնը Թուրքիայի հասարակութեան վերջին տարիների իրողութիւններից է: Առանձին մտաւորականներ Հայոց ցեղասպանութեան մասին բարձրաձայնելով՝ փորձում են պաշտօնական Անքարայի ժխտողականութեան ապառաժը տեղաշարժել, ազգայնականներն ու իշխանութիւնները՝ հակառակը, հնարաւոր բոլոր միջոցներով շարունակում են իրենց մարդասպան նախնիների երգը երգել, որն արդէն հիստերիայի է վերածուել, ինչի ապացոյցը նախագահ էրդողանի օսմանեան արխիւի շէնքում կազմակերպուած «Համաշխարհային պատերազմի փաստաթղթերը՝ 100 տարում» սիմպոզիումի եւ ցուցահանդէսի բացմանը հնչած ելույթն է: Դիմելով հայկական սփիւռքին՝ էրդողանը համարեա՛ խուճապահար դուրս է տուել. «Սփիւռք, Հայաստանի՛ դեկավարութիւն, մեր փաստերն այստեղ են: Դու էլ, ինչ փաստեր ունես, հանի՛ր դրանք: Երկրներով շրջելով ու որոշ տեղերում փող կերցնելով արշաւներ կազմակերպելով

արդիւնքի չէք հասնելու»:

Իսկը հիստերիկին բնորոշ վարք, երբ այլեւս անհնար է թուում թուրքական գիպս գիւնապատութեան մեծացող ճաքերը թաքցնել: Եթէ ցեղասպանութիւն չի եղել, ապա ցեղասպանութիւնը դատապարտող երկրներն ի՞նչն են ճանաչում ու դատապարտում, ինչո՞ւ Թուրքիան, որ զարմանալի զգայուն է իր հասցէին հնչող քննադատութիւնների նկատմամբ, ամէն անգամ բաւարարում է ընդամէնը անամէջ սպառնալիքներով: Եթէ ցեղասպանութիւն չի եղել, Եւրախորհրդարանը ի՞նչ պատճառաբանութեամբ է ԵՄ անդամներին կոչ արել ճանաչել Հայոց ցեղասպանութիւնը: Եթէ աշխարհի վերաբերմունքը այդ խնդրին զրպարտանք է, Թուրքիան ինչո՞ւ չի խզում իր յարաբերութիւնները Եւրախորհրդարանի եւ բոլոր նրանց հետ, ովքեր ճանաչել կամ ճանաչելու են 20-րդ դարակցի մարդկութեան ամենաողբերական ոճրագործութիւնը:

Թուրքիայի ԱԳՆ խօսնակ Թանթու Բիլգիչը, անդրադառնալով Եւրախորհրդարանի կոչին, ընդամէնը կարծիք է յայտնել, որ նման քայլերը «լուրջ վնաս են հասցնում Թուրքիա-ԵՄ յարաբերութիւններին, ինչպէս նաեւ բարդացնում են ապագայում հայերի եւ Թուրքերի՝ սեփական ապագան միասին կառուցելու հնարաւորութիւնը»: Մնում է գուշակել՝ միասնական ինչ ապագայի մասին է խօսքը, երբ Թուրքական շողոքորթութեան եօթը շերտի տակից էլ թափանցում է հայերի նկատմամբ ատելութիւնն ու անհանդուրժողականութիւնը:

Թուրքիայի արտգործնախարար Մեւլութ Չալուշօղլին շարունակում է մեղադրել Հայաստանին, իբր, «մենք բարեկամութիւն հաստատելու համար ձեռք ենք մեկնում, սակայն Հայաստանը տգեղ ձեւով մերժում է այն: Հարաւային Կովկասում բոլոր խնդիրների կենտրոնում Հայաստանն է: Բոլոր հարեւանները հետ ինդիւրներ ունեցող երկիրը պէտք է կանգ առնի եւ յետ նայի»: Թուրքական տրամաբանութեան եւս մի նմուշ, երբ մարդասպանի համար հայերի ընդառաջ քայլը Յեղասպանութիւնը մոռանալը պիտի լինի, եթէ հնարաւոր է ողջ ժողովրդի հոգին կիսած սպին չտեսնել ու մոռանալ: Քանի դեռ արդարութիւնը չի յաղթանակել, հայերը չեն կարող յետ չնայել, թէկուզ 500 տարի

Շարք էջ 18

Bedros S. Maronian
818/500-9585

Siamanto B. Maronian
818/269-0909

SERVING THE COMMUNITY SINCE 1975
More locations and more ways to service your insurance and financial needs

<p>6300 Wilshire Blvd. Suite 1900 Los Angeles, CA 90048</p> <ul style="list-style-type: none"> • Life Insurance • Health Insurance • Group & Individual • Long Term Care • Disability 	<p>805 East Broadway Glendale, CA 91205</p> <ul style="list-style-type: none"> • Estate Planning • Will & Living Trust • Full Annual Review • Mortgage Protection • College Planning 	<p>300 N. Lake Ave. Suite 500 Pasadena, CA 91101</p> <ul style="list-style-type: none"> • Workman's Compensation • Employee Benefits • Annuity • IRA • 401K & 403B
--	---	---

Seniors 65 & Up Medicare Supplements • Insurance • Prescriptions Drugs RX • Benefits

A.B.A. INSURANCE SERVICES

Insurance coverage can help you financially!
Ապահովագրութիւնը Աճիրաճեղս է

Coverage & Protection should be on the top of your priority list.

Ո՞Ր ԵՍ ՀԱՅՐԻԿ

(ՄԿՐՏԻՉ ԽՐԻՍՏԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 195-ՐԻ ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

ԱԻՆՏԻՍՈՒԱԶՄԻԿ

Աւելի սրտաշարժ, աւելի յարգալիր, աւելի պատուաբեր ու պարտաւորեցնող տիրոջ ստով կարելի չէր օժտել զինք. պարզապէս՝ ՀԱՅՐԻԿ:

4 Ապրիլ 1820-ին Վանի մէջ ծնած Մկրտիչ Խրիմեան իրաւամբ կը համարուի հայ ազգային ազատագրական պայքարին գաղափարախօսը, ազատատենչ ու թեան շրջուն սերմնացանը եւ հայ յեղափոխական շարժման հոգեւոր պետը:

Պատմութիւնը կը յուշէ, որ ի տարբերութիւն անհամար գործիչներու եւ դէմքերու, չորս անուններ կ'առանձնանան իրենց առաւել ժողովրդականութեամբ եւ համահայկական հեղինակութեամբ: - Հայրիկ, զօրավար Անդրանիկ, Կոմիտաս եւ Յովհաննէս Թումանեան:

Ո՞րն է պատճառը այս քառեակին հանդէպ հայութեան տածած անմոռացորդ սիրոյն ու պաշտամունքին: Ո՞ւր փնտռել հմայքը անոնց:

Պատասխանը միանշանակ է ու համոզիչ: - անոնց սէրը դէպի խոնարհ, թշուառ, ճնշեալ ու հալածեալ զանգուածները: Անոնք ամէն գրկանք յանձն առնելով՝ թափանցեցին ամենայն տեղի վայրերն ու չքաւոր խաւերը ազգին. պեղեցին ժողովուրդին մօտ գտնուող բարոյական ու հոգեկան թաքուն գանձերը. ոգեպնդեցին եւ սատարեցին ազգին արհամարհուած շերտերը. լքեալ ու անտեսուած հատուածներուն մօտ տեսան մեր ժողովուրդին առաքինութիւններն ու ապրելու կամքը. մերժեցին ամէն անջրպետ ու պաշտօնականութիւն ժողովուրդին ու դեկավարութեան միջեւ. անոնք ծնան ժողովուրդին ծոցէն, ապրեցան ժողովուրդին հետ ու ժողովուրդին համար:

Խրիմեան Հայրիկի փոթորկայոց կեանքը գուգակցուած է հայ ժողովուրդի պատմութեան բուռն վերիվայրումներուն հետ: Ան կը գտնուէր ալեկոծ տատանումներու, յուզմունքներու եւ խռովքներու կիզակէտին՝ արի նաւապետի մը նման: Առաջնորդական պաշտօններէ մինչեւ մամուլի ծառայութիւն, գրականութեան ժողովրդականացումէ մինչեւ կրթական ոլորտ, պատրիարքութենէն մինչեւ կաթողիկոսական գահ, միջազգային դիւանագիտութենէն յուսախաբութեան ապրումներէ մինչեւ զինեալ պայքարի կոչ ու հրաւեր. ապա՝ քրտական սանձարձակութեան դէմ խիզախ մարտնչողի հանգամանքէն մինչեւ թրքական լուծին եւ սուլթանական քմայքին դէմ ճակատումներ, ցարական իշխանութեանց դէմ ծառայումէն մինչեւ ժողովուրդի լուսաւորութեան եւ ազատասիրութեան ներշնչում. իր ժամանակի կարկառուն գրագէտներու հետ սերտ շփումներէ մինչեւ գրական նոր ուժերու խրախուսում. ինչպէս նաեւ՝ իւրաքանչեւ կողմէ հալածանքէ մինչեւ սուլթանական ուժերէ շղթայազերծուած հետապնդում, աքտորականի դաժան կեանք եւ հուսկ իր ելոյթին մէջ՝ Վասպուրականի արծիւի նման թեւաթափում՝ ազգային ազատութեան երազը աչքերուն եւ թողուցած անմահ կտակը՝ հայութեան շառաւիղներուն:

Ինչպէս ըսինք, ժողովրդասիրութիւնը եղաւ Խրիմեանի գլխա-

ւոր առաքինութիւնը. այնքան ուսանելի եւ կարեւոր այս օրերուն: Երբ պատրիարք էր կը դեգերէր Պոլիս հաստատուած պանդուխտներու աղկաղկ կացարանները, կը զօրակցէր հայրենակարօտ չքորտի անտուններու, կ'օժանդակէր անոնց իր բոլոր հնարաւոր միջոցներով, ինչ որ գայրոյթ կը յառաջացնէր ոչ միայն սուլթանական իշխանաւորներուն մօտ, այլ աթոռատենչիկ ամիրաներու, մեծատուններու եւ փառամոլիկ ջոջերու մօտ: Գրող Ալեքսանդր Շիրվանզադէ այսպէս կը բնութագրէ Խրիմեանի բարեմասնութիւնը. «Խրիմեանի համար չկայ ո՛չ իշխան, ո՛չ

ծառայ, ո՛չ հարուստ, ո՛չ էլ աղքատ, ամէնքը միեւնոյն արժէքն ունեն նրա աչքում: Միայն մի բանի առաջ էր խոնարհւում նրա անկախ ու հպարտ հոգին-ժողովրդի»: Իսկ ինք 1885 թուականի Մարտ 17-ին Վանի մէջ հրաժեշտի ճառ արտասանելով կը խոստանայ շարունակել պայքարը՝ հաստատելով՝ «Կրօնքիս լանջուակրի վրայ գրուած է՝ ժողովուրդ»:

Խրիմեան Հայրիկ ազգային գինեալ ինքնապաշտպանութեան առաջին ջատագովը հանդիսացաւ: Տակաւին 1878-ի Պերլինի վեհաժողովին չգացած եւ միջազգային դիւանագիտութեան աղուէներէն դառն դաս չստացած՝ կը յորդորէր գէնքի ու վառօդի կարեւորութեան շուրջ: Ան ակնատեսն ըլլալով հայութեան անպատիժ հարստահարութեանց, ապրելով իրաւագուրկի հոգեվիճակն ու անվերջ կտտանքները, համոզուելով որ առանց գինեալ ինքնապաշտպանութեան եւ ցաւցնող հակադարձութեան՝ քիւրտ ու թուրք վաշխառուներ անդադրում կերպով պիտի լլկեն հայն ու անոր ինչքը, թալանեն կայուածն ու հարստութիւնը, չվարանցեալ գէնքի հրաւիրելու հայ երիտասարդութիւնը: 1854-ին Գում Գաբուի մայր եկեղեցու մէջ քարոզած պահուն, նկատելով որ արքունի վառօդապետ Յովհաննէս ամիրա Տատեան նստած է եկեղեցու առաջին շարքին, ան խօսքը անոր ուղղելով յայտարարեց.

«Ո՞վ արքունի վառօդապետ,

քո ամբարած վառօդէն քիչ մըն ալ հայաստանցի հայուն տուր, որ գործածենք մեր թշնամիներուն դէմ»: Վառօդապետը սարսափահար խոյս կու տայ եկեղեցիէն, մինչ պանդուխտներ ձեռքի վրայ կը բարձրացնեն յանդուգն վարդապետը:

Պերլինի վեհաժողովին ժխտական արդիւնքը անկիւնադարձ հանդիսացաւ հայութեան համար ընդհանրապէս, Հայրիկին համար՝ մասնաւորաբար, որուն ծանր տպաւորութեան տակ ան արտասանեց իր նշանաւոր «Երկաթէ Շերեփ»-ին քարոզը: Հարիսային այլաբանական պատմութիւնը եւ երկաթէ շերեփ ունենալու հրամայականը սկիզբն էր հայ ազգային ազատագրական պայքարի գաղափարախօսութեան: Կարելի է ըսել՝ մեր հաւատոյ հանգանակը գինեալ պայքարին՝ մինչեւ օրս: Այդ գաղափարախօսութեան էութիւնը երդումն է իւրաքանչիւր հայու: Ժողովրդանուէր եւ յեղափոխութեան տեսաբան սքեմաւորին կը միանայ բանաստեղծի, գրագէտի եւ միաքի լուսաւորիչի բարենիշը եւս: Ան գաւառի գրականութեան սեռին ռահվիրան է անկասկած: Ան նոր ուղի ակօսեց մեր գրական անդաստանին մէջ: Իր գրական-գեղարուեստական ժառանգութիւնը կ'ապացուցէ, թէ ան գրիչի մարդ էր ու հոգեկան անհուն ներաշխարհի մը կրողը:

Իսկ ամենախաղաղ ու այժմէական պատգամը Հայրիկին, ի հար-

Շարք էջ 18

Մ.Դ.Ն.Կ.-ի Տեղեկատուութեան Դիւանի Նախաձեռնութեամբ՝

ՇՆՈՐՀԱՀԱՆԴԵՍ

ԴՈԿՏ. ԱԲԷԼ ԲՇՆՅ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

«Հայրենիքի Ազատագրութեան Բանակի Համոզուած Զինուորները»

Գրքի հրատարակութեան Առթիւ

Խօսք կ'առնէ
ԴՈԿՏ. ԿԱՐՕ ՄՈՍՏԵԱՆ

Հատորը կը ներկայացնէ
ՈՍԿԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Ելոյթ կ'ունենայ
ԴՈԿՏ. ԱԲԷԼ ԲՇՆՅ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Տեղի կ'ունենայ
Կիրակի, Ապրիլ 12, 2015
Կ.Ե. Ժամը 5:00-ին

ՆԿԲՄ-ի Կարօ Սողանալեան սրահ
1060 N. Allen Ave., Pasadena

Հ.Բ.Ը.Մ. ՎԱԶԷ ԵՒ ԹԱՄԱՐ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ««ԾԵՐՈՒՆԻՆ ԵՒ ԼԵՌՆ» ԹԱՏԵՐԱԽԱԳՐՎՈՒ ԱՇՎԿԵՐՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՅԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆ ՍՐ

«Հայ Թատրոն 15» դասարանը, պատասխանատու ուսուցչուհի՝ Օրդ. Լորա Գուլյուսեանի, Հ.Բ.Ը.Մ. Շրջանակային Յանձնաժողովի ատենապետ Տիկ. Թալին Եագուպեանի, վարժարանի բարերարներ Տէր Ե. Տիկ. Վաչէ Եւ Թամար Մանուկեանի եւ հոգաբարձուքեան ատենապետ՝ Պրն. Սիման Սիմանեանի հետ

ՀՐԱՉ ՍԵՓԵԹՅԱՆ

Լիբանանահայ տաղանդաւոր դերասան-բեմադրիչ Վաչէ Ատրուկի «Մերունին եւ Լեռ» թատերախաղը անձանթ կտոր մըն էր հանդիսատեսներէն շատերուն համար, երբ Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ՝ 19 եւ 20 Մարտ 2015-ին, մէկ աշակերտական եւ երկու երեկոյեան ելոյթներով ներկայացուեցաւ Փասատինայի Վաչէ եւ Թամար Մանուկեան վարժարանի սրահին մէջ, դպրոցին «Հայ Թատրոն 15» ընտրովի դասարանին կողմէ, հաշտէնի բազմամեայ ուսուցչուհի Օրդ. Լորա Գուլյուսեանի ղեկավարութեան տակ:

Թատերախաղին մատչելի լեզուն եւ նիւթը մեծապէս օգնած էին, որպէսզի ամերիկահայ մեր տղաքն ու աղջիկները մտնէին իրենց հարազատ այդ կերպարներուն մէջ եւ ապրէին քեսայցի մեծ հօր, ֆրանսահայ երիտասարդուհիին, Հայաստանէն արտագաղթող զոյգին, Ամերիկա երազող հայուն, մարդուն... մայր հողին վերադարձող թոռնիկին զգացումները, ներկաներուն պարզեւելով թէ՛ ժպիտ եւ թէ՛ յուզումներ: Այս առումով, շնորհաւորելի են բոլոր դերակատարները անխտիր, որոնց մէկ մասը վստահաբար պիտի շարունակեն հայ բեմին ծառայել մօտիկ թէ՛ հեռաւոր ապագային: Բացառիկ գնահատանքի արժանի են ծերունին՝ Սամսոն Քէշիշեան, անոր աղջիկը՝ Լուի Սէլուսեան, փեսան՝ Նարեկ Մանուկեան, պատանի թոռնիկը՝ Վահէ Եագուպեան եւ ֆրանսահայ օրիորդը՝ Լորենի Եթէրեան: Յիշատակութեան արժանի են նաեւ դերասաններ Դիմիտրի Քէշիշեան, Ռիթա Մէյվալեան, Դալար Մաթոսեան, Էմիլի Մելիք Ասլանեան, Նարին Նազարեթեան եւ Սոֆիա Սագայեան, երաժշտական կենդանի հնչիւններով Լորի Հորհոր՝ դաշնամուր, Քրիսթին Ակոբեան՝ ջութակ եւ Մարալ Քիւրտեան՝ սրինգ. աղջիկներու դիմադարձար, վարսադարձար՝ Գայիանէ Մովսիսեան, յուշարար՝ Թալին Նազարեան, ինչպէս նաեւ բեմադարձար, լոյսերու պատասխանատու եւ տղոց դիմադարձար, ամենահաս Պրն. Մանուկ Սաթմեան:

Մէկ արարի ընթացքին, շուրջ

Շաբ.ը էջ 18

ԼԱՐՔ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԻ ՀԱՄԱՐԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՆԵՐԴՐՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

Հայոց Մեծ Եղեռնի 100րդ տարելիցին առթիւ Լոս Անճելոսի Լարք Երաժշտական ընկերակցութիւնը այս տարի ծրագրած է 100 միջոցառումներով նշել Հայոց Յեղասպանութեան մէկ ու կէս միլիոն նահատակներու յիշատակը: Այլազան երաժշտական ճոխ ծրագրին մաս կը կազմէր Կոմիտաս վարդապետի կեանքին ու գործունէութեան նուիրուած համահայկական գիտաժողովը, որ սկսաւ Մարտի 29ին, 2015 եւ տեւեց մինչեւ Ապրիլ 5, 2015:

Գիտաժողովի կազմակերպիչները սոյն միջոցառումը հանրամատչելի դարձնելու համար զայն վերածած էին «Բաց Լսարաններ»-ու ձեւին:

Այս առթիւ յատկապէս Հայաստանէն ժամանած էին հայրենի անուանի երաժշտագէտներ Աննա Արեւշատեանը, Մհեր Նաւոյեանը, Արթուր Շահնազարեանը եւ Հայկ Աւագեանը:

Համահայկական երաժշտական Գիտաժողովի մասնակից հիւր երաժշտագէտներուն ի պատիւ Ուրբաթ, Մարտի 27ին, տեղի ունեցաւ ծանօթացման եւ բարի գալուստի ճաշկերոյթ մը Փասատինայի «Սանթօրինի» ճաշարանին մէջ, որուն ներկայ էին Լարք Երաժշտանոցի դասախօսները, բարերարներն ու երաժշտասէր ընտրանի հասարակութիւն մը:

Յաջորդող եօթ օրերու ընթացքին, Կլենտէյլի Լարք Երաժշտանոց Կոմիտաս սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ժողովրդային բաց լսարան: Շարունակաբար ելոյթ ունեցան հետեւեալները.

Կիրակի, Մարտ 29, Աննա Արեւշատեան - «Անիի Երաժշտական Մշակոյթը»: Մհեր Նաւոյեան «Հայ Հոգեւոր Երաժշտութեան ծագման վերջին տեսակէտներից մէկը»:

Երկուշաբթի, 30 Մարտ, Արթուր Շահնազարեան «Բժշկութիւն Երաժշտութեամբ» (միջնադարեան եւ նախաքրիստոնէական համակարգը):

Երեքշաբթի, Մարտ 31, Մհեր Նաւոյեան - «Հայ Միամեղեղիական (monodie) երաժշտական մշակոյթի հիմնական բնութագիրը»:

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1, Աննա Արեւշատեան «Ազգային Երաժշտութեան Ակունքներում» (Գրիգոր Գապասաբալեան):

Հինգշաբթի, Ապրիլ 2, Մհեր Նաւոյեան «Վաղ Միջնադարեան Երաժշտական Գրուածքներից Մէկի Հեղինակի Հարցը» (Մովսէս Քերթոզահացի, թէ՛ Մովսէս Քերթոզ):

Ուրբաթ, 3 Ապրիլ - Երաժշտական առասպելաբանութիւնը կամ «Կրօնը»:

Շաբաթ, 4 Ապրիլ - «Զայնեղանակների Ուսմունքը Միջնադարեան Հայաստանում եւ Նրա Ուսումնասիրութեան Հարցերը»: Արթուր Շահնազարեան - Նոր հրատարակուած «Կոմիտաս» գրքի ներկայացումը եւ վերլուծութիւնը հեղինակի կողմից:

Անցնող մէկ շաբթուան ընթացքին գիտաժողովի բոլոր մասնակիցները մեծ բաւարարութեամբ հետեւեցան վերոյիշեալ անուանի երաժշտագէտներուն շահեկան ելոյթներուն:

Այս առթիւ նշենք նաեւ որ գաղութիս ծանօթ քանդակագործ արուեստագէտ Բիւզանդ Մէյմարեան իր կողմէ պատրաստուած Կոմիտաս վարդապետի կիսանդրին նուիրեց Լարք Երաժշտանոցի «Կոմիտաս» սրահին:

Արդարեւ, սփիւռքահայ իրականութեան մէջ իր տեսակին մէջ եզակի գիտաժողով մըն էր,

Շաբ.ը էջ 18

ՍՈՒՐԵ ԳԻՐԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԻՉ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱԹՈՒԱՆԻՍՍ ԵԿԵՂԵՍԻ
ST. GREGORY THE ILLUMINATOR ARMENIAN CATHOLIC CATHEDRAL
Կազմակերպութեամբ՝
Կլենտէյլի Ս. Գրիգոր Լուսանորիչ Հայ Կաթողիկէ Աթոռանիստ Եկեղեցւոյ մշակութային յանձնախումբին
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
100-ԱՄԵԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
Հովանաւորութեամբ՝
Արհի. ՄԻՔԱՅԷԼ Եպս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ
(Առաջնորդ Հիւսիսային Ամերիկայի Կաթողիկէ Հայոց)
ԳԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ
Բանախօս՝ ՍԱՐԳԻՍ ՎԱՀԱԳԵ
Նիւթ՝ «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ»
Հանդիսավարուի՝ «Բարեւ» հեռատեսիլի կայանի տնօրէնուհի
ՆՈՒՆԷ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր
Որբաթ, 17 Ապրիլ 2015, երեկոյեան ժամը 7:30ին,
Եկեղեցւոյ «Թէյնոն եւ Անի Գուլյուսեան» սրահին մէջ
1510 East Mountain Street, Glendale, CA 91207
Հիւրասիրտութիւն

Massis Weekly

Volume 35, No. 13

Saturday, April 11, 2015

Turkey Deports German Photojournalist Who was to Cover Armenian Genocide Article

ISTANBUL — Germany's Der Spiegel magazine's photojournalist Andy Spyra was barred from entering into Turkey and deported on the alleged suspicion of being jihadist last week although German officials informed Turkish authorities about the situation of the journalist, according to Diken.com news portal.

Spyra reportedly boarded a Turkish Airlines flight from Germany's Dusseldorf en route to Istanbul on March 28 to cover an article about the 100th anniversary of the Armenian genocide. When he landed in Istanbul's Atatürk Airport, four civilians took him to a special security area and told him to open his luggage, Sunday's Zaman reports. Spyra reportedly tried to tell the officials he is a journalist and showed them his hotel reservation; however, the officials would not listen to him, he said. The journalist said he was told he would be sent to Dusseldorf the next morning and he was taken to the airport's detention center.

"Turkish authorities told their German colleagues that I was believed to be a jihadist due to my khaki-colored clothes and 'military equipment.' ...

Germany photojournalist Andy Spyra

However, we later learned that the night that I was in the airport the German Consulate General informed Turkish authorities that I am a journalist and made a formal protest."

Last year, Der Spiegel magazine withdrew its Turkey reporter Hasnain Kazim after the journalist received death threats over reports covering a deadly disaster at the Soma coal mine that killed 301 miners. Kazim reportedly received over 10,000 threats via e-mail, Facebook and Twitter, one of which included a threat to "cut his throat if seen on the street."

"Founding Parliament" Opposition Group Leaders Arrested Ahead Of Anti-Government Protests

YEREVAN — Armenian law-enforcement authorities arrested on Tuesday five leaders of "Founding Parliament" opposition group seeking to launch antigovernment protests on April 24 demanding regime change.

The law-enforcement bodies reported that they have conducted "operative-investigative" measures, including "searches at certain places", in connection with threats to public order at upcoming Genocide Centennial commemoration events in Yerevan. In a statement the National Security Service and the Investigative Committee of Armenia said that "organization of mass disturbances at public places on April 24, 2015 has been thwarted as a result of their joint action.

The Founding Parliament insisted late last week, however, that its street protests will not interfere with the genocide remembrance ceremonies in any way. The group also accepted municipal authorities' proposal to rally supporters on April 24 and April 25 in Yerevan's southern Erebuni suburb, rather than the city center. Accordingly, the authorities sanctioned the Erebuni rallies.

The opposition movement's top leader, Zhirayr Sefilian, and three of his close associates had their homes searched at around the same time. They were taken into custody afterwards. An RFE/RL correspondent saw

Sefilian's brother Toros also being taken away by NSS officers from the outspoken oppositionist's Yerevan apartment.

Sefilian's wife Nanore told RFE/RL's Armenian service (Azatutyun.am) that about two dozen law-enforcement officials spent three hours looking for weapons in the apartment. She said they did not find any firearms and only confiscated a knife along with her and her husband's and children's computers.

Several other activists, among them the heads of Founding Parliament chapters in Gyumri, Vanadzor and Kapan, were also rounded up and questioned by the NSS.

The Founding Parliament said on Wednesday that its nonstop anti-government protests in Yerevan will start as planned on April 24 despite the arrests of six leading members of the movement.

Founding Parliament activists made this clear as they rallied outside a detention center in the Armenian capital to demand the release of the group's top leader, Zhirayr Sefilian, and his five close associates.

"We have already managed to overcome a state of shock. This situation was predictable to us," one of them, Vartan Hakobian, told RFE/RL's Armenian service (Azatutyun.am).

Lavrov: Russia Strongly Opposes Military Solution for Karabakh Conflict

MOSCOW — Russia is strongly opposed to any attempts to resolve the Nagorno-Karabakh conflict by military means, Russian Foreign Minister Sergei Lavrov said on Wednesday after talks with his visiting Armenian counterpart Edward Nalbandian.

"I am sure that despite the rhetoric, none of the interested parties wants such escalation. All actions are directed at finding a mutually accepted solution as soon as possible," the top Russian diplomat said, adding that Moscow will continue efforts to see conditions created for the settlement of Karabakh conflict on the basis that would be acceptable both for Armenia and Azerbaijan.

Foreign Minister Nalbandian, for his part, stressed that there is no alternative to negotiations in the Nagorno-Karabakh settlement. But, as quoted by

Russia's TASS news agency, he said: "Till today Azerbaijan has rejected proposals of the Minsk Group co-chairs both on the essence of the settlement of the conflict in Nagorno-Karabakh and on confidence-building measures."

Lavrov also described Armenia as his country's "reliable partner and ally." "We value our centuries-old relations which have been cemented by the historical, cultural and spiritual proximity between the peoples of the two states," he told a joint news conference in Moscow. "These relations have been developing steadily and have taken on a new quality in the context of Armenia's accession to the Eurasian Economic Union."

The meeting with Nalbandian "reaffirmed the strategic and allied character of Russian-Armenian relations, added Lavrov.

Vartan Gharpetian Elected to the Glendale City Council

GLENDALE (GNP) -- With all precincts reporting, Paula Devine and Vartan Gharpetian have been elected to the Glendale City Council, while Dave Weaver failed in his bid for a sixth term.

Unofficial final results released by the City Clerk's office at about 1 a.m. Wednesday indicated Devine, seeking her first four-year term, was the top vote getter with 8,246. Significantly behind, but still enough to win the second available seat, was Gharpetian with 6,507. Newcomer Armen Erik Yesayan came in third with 4,693 votes.

Gharpetian now joins his wife, Dr. Armina Gharpetian, a member of the Glendale Unified board of education, as an elected official.

Incumbents for the Glendale Unified School District school board and Glendale Community College board of trustees were reelected to their posts in the election Tuesday.

Nayiri Nahabedian, winning her third term on the Glendale Unified

board, received 9,195 votes, while current GCC trustees Tony Tartaglia and Vahe Perroomian, got 9,059 and 8,199 votes, respectively, according to unofficial final results from the City Clerk's office.

Joining the Glendale Unified school board will be Jennifer Freeman, who garnered 8,945 votes.

49 US Lawmakers Urge President Obama to Recognize the Armenian Genocide

WASHINGTON, DC — Chairman of the U.S. House Foreign Affairs Committee Rep. Ed Royce (R-CA) has joined forty eight house members co-signing a letter to President Obama urging him to acknowledge the Armenian genocide on its 100th anniversary. The letter is being spearheaded by Rep. Robert Dold (R-IL) and Rep. Frank Pallone (D-NJ), the co-chairs of the Congressional Caucus on Armenian Issues.

In the letter the congressmen write: “Please join with us this April in properly commemorating the Armenian Genocide by citing it as a clear instance of genocide. A forthright recognition of this genocide will honor the Armenian, Greek, Assyrian, and other Christian victims of this atrocity, pay well-deserved tribute to American humanitarian relief efforts, pave the way toward improved Armenian-Turkish relations, and meaningfully reinforce our own resolve, as Americans, to prevent future genocides.”

The text of the letter follows:
The Honorable Barack Obama
President of the United States
The White House
1600 Pennsylvania Avenue
Washington, DC 20500
Dear Mr. President:

We are writing to underscore the importance of a full and just acknowledgment of the Armenian Genocide in your annual April 24th statement.

A clear recognition of the Armenian Genocide, particularly in this Centennial year, would affirm that the Armenian Genocide is not an allegation, a personal opinion, or a point of view, but rather a widely documented fact supported by an overwhelming body of historical evidence.

A principled Presidential statement clearly citing the Armenian Genocide would help strengthen condemnations of the past, and recognize the important relationship the United States shares with Armenia today.

Please join with us this April in properly commemorating the Armenian Genocide by citing it as a clear instance of genocide. A forthright recognition of this genocide will honor the Armenian, Greek, Assyrian, and other Christian victims of this atrocity, pay well-deserved tribute to American humanitarian relief efforts, pave the way toward improved Armenian-Turkish relations, and meaningfully reinforce our own resolve, as Americans, to prevent future genocides.

Thank you for your consideration of our request.

Pope Francis to Celebrate Mass on Sunday to Mark Armenian Genocide 100th Anniversary

VATICAN CITY — On April 12th, Pope Francis will celebrate a Mass in St. Peter’s Basilica to mark 100 years since the Armenian genocide, according to Rome Reports.

Mikayel Minasyan, Armenian Ambassador to the Holy See hopes the Mass isn’t seen as something political—but that’s easier said than done. The mere fact that the Pope has agreed to

celebrate it, speaks volumes.

“For Armenians, this centennial won’t feel much different a year, two, five, six, seven or even 200 years from now. Armenians have been fighting their own inner war against injustice and ignorance for 100 years. This anniversary is important for the world,

Continued on page 4

Armenian Troops Participate in US-Lead Exercises

U.S. Ambassador Richard Mills shakes hands of Armenian soldiers boarding a U.S. military transport plane in Yerevan

YEREVAN (RFE/RL)— Under-scoring increased U.S.-Armenian military cooperation, an Armenian army platoon has joined thousands of soldiers from NATO member states, including Turkey, in conducting fresh U.S.-led exercises in Europe.

The 36 soldiers of a special Armenian peacekeeping brigade flew to Germany for that purpose late last week following a send-off ceremony attended by Richard Mills, the U.S. ambassador to Armenia. Mills shook the soldiers’ hands as they boarded a U.S. military transport plane at Yerevan’s Zvartnots airport.

The Saber Junction 15 exercises organized by the U.S. Army in Europe have brought together more than 5,000 soldiers from 15 NATO members as well as Sweden, Armenia, Moldova, and Bosnia and Herzegovina. They will take place in Germany, Lithuania and Romania until April 30.

“Saber Junction 15 prepares NATO and partner-nation armies for offensive, defensive and stability operations and promotes interoperability among participants,” the U.S. Embassy in Yerevan explained in a statement released on Monday. The drills are specifically designed to “train a brigade-level unit to operate with allied and partner nations as part of a com-

bined force,” it said.

“The joint Armenian-U.S. exercise is underwritten by a Memorandum of Understanding between the Armenian Ministry of Defense and the U.S. Army in Europe,” added the statement.

Armenian soldiers reportedly took part in five U.S.-led military exercises last year. One of the drills took place in March 2014 at the U.S. Army’s Camp Bondsteel in Kosovo where some 35 Armenian troops have been serving under U.S. command as part of KFOR, a NATO-led multinational force.

The Armenian military has increasingly participated in such exercises over the past decade in line with Yerevan’s Individual Partnership Action Plan with NATO. The cooperation framework commits Armenia to contributing troops to NATO-led missions and implementing defense reforms meant to bring its armed forces into greater conformity with NATO standards.

As part of those reforms, U.S. military instructors have been helping the Armenian army increase the number of its non-commissioned officers serving on a contractual basis. About 50 Armenian sergeants underwent a weeklong U.S. training course near Yerevan in February 2014.

President Sarkisian: Turks Never Marked Gallipoli Anniversary on April 24

YEREVAN — On April 24, the day of commemoration of the 100th anniversary of the Armenian Genocide, Armenians will be joined at Tsitsernakaberd by representatives of the international community, including heads of countries Armenian President Serzh Sarkisian said in an interview with Russia 24 Channel.

Speaking about the Armenian-Turkish relations, Sarkisian said: “We have never posed any preconditions for normalization of relations with Turkey, not even the recognition of the Armenian Genocide. A few years ago I tried to reach a normalization, but the Turkish party refused from its commitments because of some reason, and failed to ratify the two protocols signed in Zurich.”

The President said he sent a letter to his Turkish counterpart, inviting him to Armenia on April 24 for 100th commemoration of the Armenian Genocide. “The Turkish authorities not only

refused to attend the events, but also extended an invitation to participate in the events dedicated to the 100th anniversary of the Gallipoli Battle”

“It’s known to everyone that the battle in Gallipoli did not start or end on April 24, and Turkey never marked the anniversary on April 24,” President Sarkisian said.

The President added he can’t say how many people in Turkey are willing

Continued on page 4

April Issue of Turkish Magazine Dedicated to Armenian Genocide

ISTANBUL — The April issue of the Turkish newspaper Evrensel Kültür is entirely dedicated to the Armenian Genocide centennial. The edition will examine the century-old pain and shame through the scope of culture, history and arts, ermenihaber.am reports citing Turkish website Evrensel.

The magazine will feature articles by prominent journalists and writers that present the emptiness caused by Armenians' absence, as well as articles about Armenians' input in different fields. Philologist Necmiye Alpay, in particular, will present the role of Armenian scholars in the field of linguistics.

Other articles will be dedicated to Armenian masters in Turkish cinematography, theatre, the Armenian music, the image of Armenians in Turkish fiction and the perceptions on the Armenian Genocide.

A special feature will present the story of "The 20 Gallows" memories

by Armenian clergyman Galust Boghosian who witnessed the execution of 20 members of Hunchakian party. The book was first printed in Armenian in 1921, and Evrensel publishing house plans to issue the book in Turkish.

Concert Dedicated to the 100th Anniversary of the Armenian Genocide Held in Mexico

MEXICO CITY — On March 31, the North American premier of prominent Armenian composer Tigran Mansurian's Requiem, dedicated to the memory of the victims of the Armenian Genocide, took place at the Bellas Artes – the Mexican capital's top concert venue, on the initiative of the Embassy of Armenia to Mexico and the Annual Festival of Centro Historico.

Maestro Tigran Mansurian, Ambassador of Armenia to Mexico Grigor Hovhannissyan, guest Ambassadors, politicians and public figures, diplomats and journalists attended the con-

cert.

The epic piece of the world renowned composer was performed as part of the Annual Festival of Centro Historico by the country's leading Orquesta Sinfonica de Mineria and the Vocalis choir under the baton of guest conductor from Armenia – Robert Mlkeyan.

In the first part of the event, Grammy-award winning violist Kim Kashkashian performed pieces by Benjamin Britten and Komitas. This sold out event was enthusiastically received by the Mexican public and was widely covered by the local media.

Professor Richard Hovannisian with Shoah Foundation Delegation to Yerevan

Professor Richard Hovannisian and Dr. Stephen Smith

LOS ANGELES — The Shoah Foundation, headed by executive director Stephen Smith, will be present in Yerevan for ceremonies marking the centenary of the Armenian Genocide. The delegation, composed of Dr. Smith, Karen Jungblut, Director of Documentation and Research; Professor Wolf Gruner, Director of the Center for Advanced Genocide Studies; and Professor Richard Hovannisian of UCLA and USC, will attend the two-day Global Forum, where Smith and Hovannisian will give brief addresses and on April 24 lay a wreath from the Shoah Foundation at the Genocide Memorial. From Yerevan, the delegation will travel to Istanbul to participate in the outdoor program to take place in Taksim Square on the evening of April 24. The Shoah Foundation is placing 30 Armenian survivor interviews on its web site during the month of April. Richard Hovannisian has been filmed to introduce the first five in the series, which may be accessed on the USC Shoah Foundation web site <https://sfi.usc.edu/search/node/hovannisian>

While in Yerevan, Professor Hovannisian will also be honored on April 21 on the occasion of the publi-

cation of the Armenian translation of Volume II of his Republic of Armenia. The event is sponsored by the Institute of History of the Academy of Sciences and the International Center for National and International Studies. Volumes three and four in the series are currently being translated as well.

Prior to departing for Yerevan with the Shoah Foundation Delegation, Richard Hovannisian's April lectures include Kean University in New Jersey on April 7, sponsored by Holocaust and Genocide Studies; the UCLA conference "Genocide and Global History," organized by Professor Sebouh Aslanian and the Chair in Modern Armenian History on April 10; "We Not Only Survived, but Thrived" conference, sponsored by the Saints Sahag and Mesrop Church of Philadelphia and organized by Dr. Alfred Mueller II on April 11, and the World Without Genocide organization of William Mitchell College of Law in St. Paul on April 14. Following his return from Yerevan and Istanbul, Richard Hovannisian will give the Armenian Genocide centenary lecture at Chapman University in Orange, California on April 28 and at Portland State University on May 6.

AUA's Summer Program 2015

The American University of Armenia (AUA) is pleased to share news about its Summer Program 2015. The program combines strong academics with the benefits of a safe, welcoming, and exciting environment. If you are looking to take the educational adventure of a lifetime, then apply now at <http://im.aua.am> by the April 15 deadline date.

The Summer Program is a perfect opportunity if you would like to visit Armenia during the summer while earning university credits. You may choose from a range of courses to match your home university academic plans, and because AUA is a U.S.-accredited and University of California affiliated institution, you can easily transfer summer credits earned at AUA and apply them toward a degree at your home institution. Three courses will be offered jointly by AUA and UCLA.

In addition to the great opportunities on campus, Summer Program participants will combine their academics with the Discover Armenia Educational Tour – five day-long excursions that provide students a genuine glimpse of Armenia's sights, sounds, and flavors.

Still uncertain of your summer plans? Then consider the fact that AUA has partnered with Birthright Armenia, opening up additional opportunities for applicants of Armenian heritage. If you are accepted to AUA's Summer Program and extend your stay in Armenia as a volunteer, you may be eligible to receive travel and homestay living assistance. Please visit the web site of Birthright Armenia for details on eligibility criteria.

Students can also stay in the AGBU Vahe Karapetian Center, a multi-purpose educational, cultural and social center for Armenian youth from the Diaspora and Armenia. The off-campus dormitories offer fully furnished, newly renovated single, double, and triple rooms.

Interested in learning more about the Summer Program, available courses, its fees, available scholarships, and more? Visit <http://admissions.aua.am/study-abroad-summer-programs/>. For more information on housing or for general questions about the Summer Program, please contact the Office of Admissions at SummerPrograms@aua.am. Alternatively, feel free to contact me should you have any questions.

Syrian Armenian Relief Fund
P. O. Box 1948
Glendale, CA 91209-1948

www.syrianarmenianreliefund.org

Glendale City Council Honors Armenian American Orphan Christmas Fund Members

GLENDALE -- The Armenian-American Orphan's Christmas Fund, Inc. honored its most prominent and distinguished sponsors at the annual Appreciation Dinner on March 20, 2015 at Raffi's Place restaurant in Glendale, California.

More than 150 guests were present at the event, which included recognized individuals, businesses, organizations, and local government officials including Glendale City Council members Laura Friedman, Paula Devine, Ara Najarian, and Dave Weaver, former Councilman Frank Quintero, along with former Los Angeles Sheriff Leroy D. Baca that have sponsored and supported the Armenian-American Orphan's Christmas Fund Inc. since it was first established 15 years ago.

Featured speakers were the founder of the organization and the editor-in-chief of Kach Nazar paper, Mr. Ovanes Balayan, Sarkis Topalian, Hovik Gabikian, Nune Avetissyan, Tomik Alexanian, Alfred Nazarian, and Stephan Hovakimian.

During the event, Glendale Council Member Dave Weaver appointed a few guests as the honorary members of the organization. They include Dr. Vahan and Dr. Melineh Aladadians, Mr. Tomik Alexanian, Mrs. Nuneh Avetisyan, Mr. and Mrs. Raffi and Gohar Bakijian, Mr. and Mrs. Harout and Ozhen Broutian, Mr. Hovik Gabikian, Mr. Onnik Mehrabian, Mr. and Mrs. Stephan Hovakimian, Dr.

and Mrs. Aram and Silva Karakashian, Mr. Balayan himself, Mr. and Mrs. Apo Nazarian, and Mr. and Mrs. Sarkis and Lucine Topalian.

For the past fifteen years, the organization has been able to raise money in order to organize Christmas celebration and provide holiday gifts for many orphans and disabled children who live in the most impoverished regions of Armenia. Together with this year's donations, the organization has been able to provide gifts for over 200,000 orphans and disabled children throughout Armenia. Furthermore, the organization has contributed to the restoration and renovations of many schools in many Armenian villages. The money raised was also put in towards building many sports facilities and dormitories for the children in need.

The Armenian-American Orphans Christmas Fund would like to thank everyone who participated in the event. In particular, the organization is grateful to Mr. and Mrs. Raffi and Gohar Bakijian, owners of Raffi's Place for organizing and fully sponsoring the Appreciation Dinner on March 20th.

The event was also to introduce our sponsors about our upcoming project of restoring a school in the village of Gyumri. The project, which will start taking effect in mid-2015, will be named Seven Angels School and Dormitory in memory of Avetissyan family members, who were brutally massacred in January, 2015.

Pope Francis to Celebrate Mass

Continued from page 2

for Armenians, at this point, it doesn't really change much, but it's a way for the world to hear the truth."

Two years ago, even the Pope himself described it as the first genocide of the modern era, during an audience with the Patriarch of Cilicia, Nerses Bedros XIX.

Armenia's ambassador says history is now repeating itself. "Chris-

tians from Iraq and Syria are using the same escape routes that Armenians used 100 years ago. FLASH Why? Because governments deny history, they avoid speaking about the truth. They use cynicism to address political and historical facts."

During Sunday's Mass, which will follow the Armenian rite, the Pope will officially declare Armenian Saint, Gregory of Narek, as a Doctor of the Church.

Turks Never Marked Gallipoli Anniversary

Continued from page 2

and ready to recognize the Armenian Genocide and get rid of that heavy burden. "But we see a positive move, and I'm grateful to those Turkish citizens, who have started the movement," Sarkisian stated.

Armenian officials once again spoke about Baku's deconstructive moves and their consequences in Armenian-Azerbaijani relations, and added that they share co-chairs opinion - we must prepare the people not to war, rather to peace.

During the interview on Monday,

CSUN Prof. Gagik Melikyan Recipient of Kennedy Center/Stephen Sondheim Inspirational Teacher Award

NORTHRIDGE — California State University, Northridge chemistry professor Gagik Melikyan is the Kennedy Center/Stephen Sondheim inspirational Teacher Award recipient. The annual Kennedy Center/Stephen Sondheim Inspirational Teacher Awards publicly recognize specific educators by spotlighting their impact on the lives of students. The awards celebrate the teaching profession, the important role of teachers in society and seeks to inspire others to pursue this profession. "To be a teacher is the most exciting, most demanding and most rewarding profession," said Melikyan. "I enjoy challenging my students, making them believe in themselves, creating life-changing opportunities and putting them on the path to a prosperous future. Every new day is as exciting as the first day on the job as an educator." "I have known Gagik for close to 10 years as dean of the college," said Dean of Science and Math, Jerry Stinner. "I have tremendous respect for Gagik and consider him to be one of the finest scholars and mentors in the college. He is a first-rate scientist, with a remarkable publication record, and is incredibly dedicated to training students in his laboratory."

Nominated by students they once taught, the award recipients reflect the power one teacher has to inspire others and transform lives, according to Kennedy Center officials.

Melikyan was nominated by Christopher Wild, a student who earned his B.S. and M.S. degrees from CSUN, and is currently a Ph.D. student at the University of Texas Galveston. "He is one of those students who will make CSUN proud as their alma mater," said Melikyan of Wild. "Dr. Melikyan is my professional role model and was the catalyzing figure of my academic and professional development while at CSUN," Wild said. "He continues to play a prominent role to this day." Wild noted that Melikyan's "high level of knowledge is apparent just after one lecture. He demands excellence while being very fair. In his research lab, Dr. Melikyan trained me himself. As an incoming Ph.D. student in medicinal chemistry, I was able to hit the ground running. I was so well trained that I was immediately able to conduct research independently." Another one of Melikyan's colleagues, Steve Oppenheimer, a biology professor at CSUN, noted Melikyan's talents when he said, "Gagik is a fantastic teacher, research scientist and author. His enthusiasm and clarity in the classroom are distinguished. His award-winning

Armenian President Sarkisian reiterated his government's position that the only viable solution to the ongoing conflict with Azerbaijan is through negotiations based on the seven-year old agreements outlined in an OSCE Minsk Group document.

The president told Rosia 24 channel's "Opinion" program that the Armenian position is routinely challenged by aggression instigated by Azerbaijan in border fighting that has

book on exposing problems with hundreds of thousands of chemicals (Guilty Until Proven Innocent), is a truly important contribution to public health and welfare. It is a classic and should be read by everyone." Melikyan is quick to point out that CSUN has been one of the main reasons for his success.

"Over the last two decades, CSUN has provided such a large amount of support, encouragement, understanding and appreciation that I could hardly receive in any other setting," said Melikyan. "And the current accomplishments, both in the classroom and research laboratory, could not be possible without continuous assistance and help provided by the university, college and departmental levels."

On the award, Melikyan said "of course, it is a great honor coming from such a reputable institution. I consider it to be an appreciation of my decades-long commitment to provide quality professional training to my students, both in the classroom and most importantly in the research laboratory."

The Kennedy Center/Stephen Sondheim Inspirational Teacher Awards were created in 2010 in honor of Stephen Sondheim's 80th birthday and were initiated and funded through the generous support of Freddie and Myrna Gershon.

On March 22, Stephen Sondheim's birthday, a select number of these teachers received The Kennedy Center/Stephen Sondheim Inspirational Teacher Award, and a money grant in appreciation for their contributions to the field of teaching. Awardees will also be showcased, along with the people they inspired, on The Kennedy Center/Stephen Sondheim Inspirational Teacher Awards website.

"The award will support my quest to educate the general public on health-related issues, as well as ongoing professional activities as an educator, writer and public advocate," said Melikyan.

intensified over the past several months.

"Unfortunately, the Azerbaijani government does the exact opposite (than negotiate). We all witnessed the tense situation which started last summer," the president said underlining that outside monitors blame Azerbaijan.

At the same time, Sarkisian addressed the probability of restarting war in Karabakh, saying that he "is personally afraid of war, but not afraid of fighting".

«ՈՒՆԵՑԱԾԴ ԱՍՈՒՐ ԲՈՒՆԷ»

ԴՌԿՏ. ՀՐԱՅՐ ՃԷՊԷՃԵԱՆ

Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ հովանաւորած Զանկոց երիտասարդաց ընկերակցութիւնը եղած է բազմաթիւ երիտասարդներու հոգեւոր եւ ազգային ինքնութիւններու կազմաւորման կռուան:

Շաբաթական դրութեամբ կազմակերպուող յայտագիրներուն առընթեր՝ առիթ կ'ունենային քամբան շրջանին մասնակցելու համազումարներու, որոնք տակաւին կը շարունակուին Պէյրութի եւ Քեսապի ՔՉԱԿ կեդրոններուն մէջ: Կար ժամանակ, երբ համազումարները կ'ըլլային միացեալ. Սուրիայէն, Լիբանանէն եւ տարածաշրջանային այլ երկիրներէ երիտասարդներ քով-քովի գալով՝ մէկ շաբթուան ընթացքին կը լիցքաւորուէին քոչ-քոչի զարթոյնը: Այդ երիտասարդական «աղմուկին» ու տակաւին «անհանդարտ» տրամադրութիւններուն մէջ իրարու կը ծանօթանային քաւելի եւս: Հայեր էինք՝ տարբեր երկիրներէ եկած. այդ համազումարները կը նպաստէին, որ արժէքներ սերմանուին մեր հոգիներուն եւ միտքերուն մէջ:

Տարի մըն ալ իբրեւ համազումարի բնաբան ընտրուած էր «Ունեցածդ ամուր բռնէ»: Պիտի փորձէինք սորվիլ, բայց նաեւ տեսնել, թէ մարդկային կեանքը ֆիզիքականէն եւ շօշափելիէն շատ աւելի անդին կ'անցնի, որովհետեւ կան հոգեւոր, մտաւոր եւ ազգային արժէքներ, որոնք մարդուն կու տան ապրելու ինքնութիւն, եւ որոնք պէտք է իւրացուին եւ կիրարկուին մեր կեանքերուն մէջ: Բայց նաեւ անհրաժեշտ էր այդ ինքնութիւնները՝ իբրեւ մեր «ունեցածները», ամուր բռնել՝ որպէս յենարան, որ իւրաքանչիւրիս պիտի տար ապրելու ուղիւն ինչ եւ կեանքի ոճ:

Երիտասարդական տարիներուս այս բոլորը «հունտեր» էին, որոնք կը սերմանուէին մեր մէջ, բայց՝ ոչ անպայմանօրէն այդ ժամանակ անդրադառնալու անոնց արժէքին եւ ծիլեր արձակելու տրամադրութեամբ:

Կեանքի փորձառութիւնը, ապրուած փոխադարձութիւնները եւ անոնց բովանդակութիւնները տարիներու ընթացքին մէկ կիւմէկ կ'ապրէին բացառապէս այդ բոլոր «հունտերը»՝ որպէս իրական եւ ապրող վկայութիւն: Վկայութիւն մը, որ պիտի դառնար մեր անհատական, բայց նաեւ հաւաքական կեանքերու նկարագիրը՝ իմա՝ մեր «ունեցածը», որ մեզի համար ինքնութիւն էր եւ արժէք:

Իմ փորձառութիւններուս մէջ կայ իմ ասպարէզային կեանքիս ճամբորդական օրերու ժամանակահատուածը՝ իր տարբեր դրուագներով:

Յունուար 2015: Քուէյթին կ'անցնիմ Տուպայ: Նկատի ունենալով, որ Քուէյթ կեցութեան կարգավիճակ ունիմ, մտահոգուած չեմ Տուպայի մուտքի արտօնագիրով: Կրնամ ստանալ տեղւոյն վրայ՝ օդակայանէն, բայց այս անգամ կացութիւնը քիչ մը տարբեր էր: Պաշտօնեան գանձեց արտօնագիրին արժէքը եւ անցագիրը առնելով, տարաւ գայն օդակայանի ապահովական գրասենեակ՝ յաւելեալ ստուգումի համար: Քիչ անց ցոյց տալով քովընտր սենեակը՝ ինդրեց ինձմէ սպասել այնտեղ:

Միթիթարական էր այն, որ միեւնոյն սենեակին մէջ կային

նաեւ մեծ թիւով այլ անձեր, իսկ արաբերէնով եղած խօսակցութիւններէն դժուար չեղաւ կուահել, թէ բոլորս լիբանանցիներ եւ սուրիացիներ էինք:

Նստած էի սենեակին մէջ, բայց մտքով ու հոգիով հոն չէի, գացած էի բաւական հեռուները՝ մտածելով, թէ ասպարէզիս բերումով աւելի քան 25 տարիներու ընթացքին կատարած բազմաթիւ ճամբորդութիւններուս ընթացքին ասիկա քանիեքո՞րդ անգամ էր, որ անցագիրս կ'առնուէր ինձմէ՝ յաւելեալ ստուգումի համար: Պէյրութ ծնած եմ եւ սիրած եմ գայն ու տակաւին մինչեւ այսօր եւ այդ ալ՝ շատ: Լիբանան ինձի տուաւ բազմաթիւ արժէքներ, որոնք իմս են, նաեւ հաւաքականօրէն՝ մեր մայրենիներու այս երկրին: Բայց ինչո՞ւ մեր երկիրը պիտի դառնար տարածաշրջանի ընկերային-քաղաքական «քաշքշուքներու» խաղաքար: Անիկա այնքան «քաշքշուք» ու՝ տակաւին, որ թուլցաւ եւ կորսուեցաւ իր/մեր «ունեցածը» այն աստիճան, որ իր (Լիբանանի) ինքնութիւնը ու մեր (իմ) անցագիրները պիտի ուղարկուէին ապահովական գրասենեակ՝ մեր «(չ)ունեցածը» ստուգելու համար...:

Մտային «ուղեւորութենէս» իրականութեան վերադառնալով՝ սկսած էի մտիկ ընել սենեակին մէջի խօսակցութիւնները: Երեւի բոլորին համար նոր փորձառութիւն էր կատարուածը: «Բայց չէ՞ որ բոլորս ալ արաբներ ենք, ինչո՞ւ այս միջոցառումները»: Չափահաս մըն էր խօսողը: «Շատ վարկաբեկիչ է», ուրիշ երիտասարդ մըն է արտայայտուողը:

Բայց ինձի համար այս բոլորը «հին» փորձառութիւններ էին, զորս շատ անգամ ապրած էի: Բայց նախապէս աւելի դիւրին կ'ընկալէի այս բոլորը, հիմա արդէն կը դժուարանամ: Հաւանաբար տարիքն է ու անոր հետ ձեռք բերուած փորձառութիւնները:

Մէջս կայ ոտնակոխուած արժանապատուութիւն, բայց նաեւ՝ զսպուած բարկութիւն, որ ծնունդ կու տայ հարցադրումի մը: «Որպէս լիբանանցի՝ ինչո՞ւ մեր արժէքը, մեր ունեցածը ամուր չկրցանք բռնել»: Եւ երեւի մինչեւ այսօր շարունակուող իրականութիւն է ասիկա:

Մէկ ժամ ետք ապահովական գրասենեակի պաշտօնեան՝ ձեռքին մեծաթիւ անցագիրներ, դուրս եկաւ եւ սկսաւ անունները կանչել: Անցագիրին տեսակէն կրցայ տեսնել, թէ իմ ինիս կը նայէր եւ հայկական անուն ըլլալով՝ կը փորձէր անունս գէթ հնչել: Կանիւնցի գինք եւ վերցնելով անցագիրս մօտեցայ միւս պաշտօնեային, որպէսզի կնքէր մուտքի արտօնագիրը: Պաշտօնեան նայեցաւ անցագիրի տարբեր էջերուն, թէ քանի՞ անգամ Տուպայ մտած եմ եւ զարմանքով հարց տուաւ. «Ինչո՞ւ անցագիրդ ներս տարին, երբ այսքան յաճախ եկած ես մեր երկիրը»:

Բաւականացայ միայն երիտասարդ տղուն աչքերուն նայելով, տրամադրութիւն չունէի խօսակցութեան սկսելու: «Չեմ գիտեր», եղաւ արագ ու կարճ պատասխանս: Բայց իրականութեան մէջ գիտէի: Մեր ունեցածն է, որ ամուր չենք կրցած բռնել:

Յունուար 29, Երեւան, Միծեռնակաբերդ: Նախազանջ Սերժ Սարգիսեանի կողմէ կարգադրուած Յեղափայտութեան հռչակագիրը իր պետական եւ քաղաքական ռազմավարութեամբ ու համահայկական

ԿՈՉ ԱՇԽԱՐՀԻ ԳՐՈՂՆԵՐԻՆ ԵՒ ՄՏԱԻՈՐԱԿԱՆՆԵՐԻՆ

Այս տարուայ Ապրիլի 24-ին լրանում է Բաբեղոյ դարի առաջին ահաւոր ռեպրոսիսիան՝ Օսմանեան Թուրքիայի կողմից պետականօրէն ծրագրուած եւ իրագործուած, ապա նրա իրաւայաջորդ Թուրքիայի Հանրապետութեան շարունակած Հայոց ցեղասպանութեան՝ իր պատմական հայրենիքում մի ամբողջ հին ու ֆաղափակիք ժողովրդի զանգուածային ջարդերի, տեղահանութեան եւ հայրենագրկման 100 տարին:

Այն, ինչ կատարուեց 1894-1923 թուականներին՝ անախադէպ յանցագործութիւն է ոչ միայն հայ ժողովրդի, այլեւ ողջ մարդկութեան դէմ, որին գոհ գնաց աւելի քան 1.5 մլն հայ, բռնագաւաթուեց մեր պատմական բնօրրանը, աւերուեցին եկեղեցիները, մշակութային կոթողները:

Եղեռնի գոհ դարձաւ նաեւ նշանաւոր մտաւորականների մի պայծառ աստղաբոյլ, այդ քոււմ՝ թուրքական պառլամենտի անդամ, յայտնի իրաւաբան եւ գրող Գրիգոր Ջոհրապը, ակնաւոր բանաստեղծներ Դանիէլ Վարուժանը, Սիմեոն Բեւեալը, բազմաթիւ այլ գրողներ, հրապարակագիրներ, բառարանագիրներ...

Ցեղասպանութեան տարիներին կոտորածների ու աւերների դէմ իրենց ձայնը բարձրացրին աշխարհի շատ ու շատ նշանաւոր հասարակական գործիչներ, իրաւաբաններ, գրողներ ու մտաւորականներ՝ Ռոմէն Ռոլանը, Անատոլ ֆրանսը, Ֆրիտօֆ Նանսէնը, Լեփսիուսը եւ այլ, որոնց անունները հայ ժողովրդի յիշողութեան մէջ մնում են որպէս նշմարութեան, արդարութեան խորհրդանիշ: Առանձնակի ջերմութեամբ է պահպանուում ֆրանց Վերֆելի անունը, ում «Մուսա լեռան ֆառասուն օրը» վէպը Հայոց եղեռնի ամենաագոյեցիկ ու հաւաստի գեղարուեստական վկայագրերից է:

Հայոց ցեղասպանութեան՝ միջազգային առումով անպատժելիութիւնը նոր ռեփրների բատերաբեմ դարձրեց 20-րդ՝ ֆաղափակութեամբ եւ նուանումների վերելով պարծեցող դարը: «Ո՞վ է հիմա յիշում հայերի ցեղասպանութիւնը», - համախոհներին հանգստացնում էր Հիտլերը՝ սառնասրտօրէն աւելացնելով մահուան նամարները: Անպատժելիութիւնը դուր քացեց նաեւ անցեալ դարավերջին Սոււմգայիթում, Բաֆում եւ այլ տեղերում հայ բնակչութեան նոր ջարդերի, բնիկ հայ ժողովրդի դէմ Ատրպէյճանի իշխանութիւնների սանձազերծած Ղարաբաղեան պատերազմի համար:

Ներկայիս Թուրքիայի կառավարութիւնը՝ չնայած համայն հայրենական, միջազգային հանրութեան յամառ ու հետեւողական պահանջներին, աշխարհի երկու տասնակից աւելի պետութիւնների կողմից պաշտօնապէս նախաձեռնելու, ժամանակակից բազմաթիւ, այդ քոււմ՝ թուրք յայտնի մտաւորականների կոչներին, ժխտում է ցեղասպանութեան իրողութիւնը՝ փորձելով խորամանկօրէն խուսանաւել, այսպէս կոչուած, նոր մօտեցումների թիկունքում, ամէն կերպ ջանում է խուսափել պատմական պատասխանատուութիւնից:

Հայոց ցեղասպանութեան 100-ամեակը նոր փուլ է նշանաւորում այդ ռեփրի միջազգային նախաձեռնում, դատապարտման եւ հայոց պահանջատիրութեան գործընթացում: Տարբիցի կապակցութեամբ հրապարակուած Համահայկական հռչակագիրը յստակօրէն նշում է հայ ժողովրդի հաւաքական կամքն ու վնասակարութիւնը՝ յենուելով միջազգային հեղինակաւոր կառոյցների, արդարամիտ պետութիւնների, ֆաղափակիք հանրութեան աջակցութեան վրայ, հասնելու ցեղասպանութեան իրաւական նախաձեռնում եւ դատապարտման, տէր կանգնելու բռնութեամբ ռոնահարուած իր պատմական իրաւունքներին, ֆանգի ցեղասպանութեան նման յանցագործութիւնները վաղեմութիւն չուեն:

Մտաւորականութիւնը մարդկութեան խիղճն է, բարութեան ու արդարութեան մունետիկը: Ահա թէ ինչու դիմում ենք Ձեզ, ակնկալելով, որ կը միանաք հայ գրողների եւ մտաւորականների տասնամակների պայքարին, ու մեզ միացեալ ուժերով կը հասնենք նշմարտութեան բացառապատմանը՝ այն բանին, որ ժամանակակից Թուրքիան առեքնութիւն իր պատմութեանը, դատապարտի նախնիների գործած ռեփրը, եւ այլեւս երբեք մոյմամամ ողբերգութիւն չպատուհասի աշխարհը:

Մեր միակ նպատակն այն է, որ ներկայ ու յետագայ բոլոր սերունդներն ապրեն խաղաղ, անարիւն աշխարհում:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

միացեալ դիրքորոշումով եկաւ ոգեւորելու զիս յունուարէն առաջ ունեցած Տուպայի փորձառութենէս ետք: Այս հռչակագիրի մէջ եւ անոր ընդմէջէն վերապրեցայ իմ «ունեցածս», բայց մանաւանդ ապրեցայ դարձեալ «ունեցածս ամուր բռնելու» գիտակցութիւնը: Մէկ կողմէ հայրենի պետականութիւնը եւ անոր հետ սփիւռքեան ու համահայկական մէկ ու միացեալ դիրքորոշումը, ուր հայը ներկայացաւ որպէս ապրող ինքնութիւն եւ նկարագիր, միւս կողմէ՝ այն իրականութիւնը, թէ հայը ինչպէ՞ս բացառապատմաբար իր արժէքը համահայկական ամբողջական գիտակցութեամբ՝ հաստատելով, որ «պիտի լինէք», բայց նաեւ՝ «պահանջէք»: Ա՛յս է հայուն արժէքը, որ

պէտք է ամուր բռնենք: Յունուար 2015՝ Տուպայէն մինչեւ Երեւան: Երկու տարբեր փորձառութիւններ, բայց մէկ հասարակ յայտարար եւ մարտահրաւէր՝ «Ունեցածդ ամուր բռնէ»: Միծեռնակաբերդէն հնչած հռչակագիրը փաստեց, որ հայը «ունեցածը ամուր բռնած է» եւ պիտի շարունակէ այդպէս, որովհետեւ մեր ունեցածը ամուր բռնելով՝ պիտի հպարտանանք եւ զօրանանք: Իսկ հայուն հպարտութիւնը եւ զօրութիւնը ազգային ուժ է, որ մեր ունեցածն է, եւ մեր ունեցածը ամուր բռնելով է, որ պիտի շարունակենք ապրել: Ապրիլը՝ «լինելով», «պահանջելով», բայց նաեւ... «ապրեցնելով»:

ԹԱԼԵԱԹ ՓԱՇԱՅԻ «ՍԵԻ» ՆՈՐԱՏԵՏՐԸ (1)

«Լե նուվել դ'Արմենի» պարբերաթերթի հրատարակչուհու և տնօրեն ԱՐԱ ԹՈՐԱՆԵԱՆԻ հարցազրույցը թուրքիայի ժամանակակից պատմության հետազոտող ԴՈՒՅՅՈՒԹ ԹԱՇԱԼՓԻ հետ

(Շարունակում մախոթքի էմ)

Ա. Թ. - Դուք ասացիք, որ նոթատետրը հրապարակած Մուրադ Բարդակչին հայկական ցեղասպանությանը ժխտողներից է: Յանրուքեանը ներկայացրած ի՞նչ փաստարկներ են նրան կարծել տուել, որ պիտի հաստատուի իր համոզմունքը: Եթե նա սխալուել է, ո՞ր դեպքում:

Դ. Թ. - Գրքի հրատարակման մասին ամիսներ առաջ յայտարարել են մեծապաշարակալ լրագրերը՝ իբր «հայկական տեսակետը ժխտող» ու հակամարտության ընթացքը շրջող յարթաթուղթ: Մինչդեռ գիրքն ու հրատարակումը վաերազերեն ընթերցելիս դժուար է հասկանալ, թե՛ Մուրադ Բարդակչին ինչպես կարող էր ենթադրել, որ ներկայացրած փաստաթղթերը կը հիմնադրեն ցեղասպանության ժխտման վարկածը: Կարծում եմ՝ նա ոչ թե այդպիսի, անհամեմատ հեռահար նպատակ է հետամտել: Ուզել է ցույց տալ, որ ոչինչ, նոյնիսկ թալեաթի ձեռքով գրուած վաերական փաստաթղթերը չեն կարող հաւաստել տեղի ունեցածի ցեղասպանություն լինելը: Այն պահից, երբ մարդիկ վճռում են, որ այլևս ոչինչ չի կարող ցեղասպանության ապացույց հանդիսանալ, որ ամէն ինչ հնարաւոր է սպարէզ հանել, Բարդակչին հրատարակում է «գոհի» փաստաթղթերը, որպէս երկար ժամանակ ու գուր թաքցուած մասունքներ: Ընդ որում, առանց ամաչելու, նոյնիսկ որոշակի հպարտութեամբ, որովհետեւ վերջիվերջոյ լոյս տեսած փաստաթղթերը ներկայացնում են այն իրողութիւնները, որոնք թուրքիային հնարաւորութիւն են տուել գոյատեւել ներկայ սահմաններում: Բարդակչին, հա՛, թալեաթին ներկայացնում է որպէս այդ «մեծագործութեան» ճարտարապետը:

Ա. Թ. - Նոթատետրը հայերի ցեղասպանությանը ընդունման նոր տուելու պարունակու՞մ է:

Դ. Թ. - Նոթատետրի կարեւորութիւնը նախ անհատական բնոյթն է: Ինչպէս թուրքիայի բոլոր մասնաւոր թղթածրարները, այն հանդիսանում է փրկուած վաերագիր, որը ազատուել է նախ հենց ունիոնիստների, յետոյ էլ քեմալական իշխանութիւնների հետեւողական ոչնչացումից: Այնուհետեւ նրա կարեւորութիւնը չափուած է այն պատասխանատուութիւններով, որոնք ունեցել է նոթատետրի տէրը՝ ներքին գործերի նախարար, ապա եւ մեծ վեցիթ թալեաթ փաշան՝ իր անսահմանափակ իշխանութեամբ, «Միութիւն եւ առաջադիմութիւն» կոմիտէի առաջնորդի իր դիրքով: Ըստ հուլիան նոթատետրը նոր տուելաներ չի պարունակում: Աւելի ճշգրիտ՝ չի հաղորդում այնպիսի փաստ, որ մենք չիմանալինք: Այնուամենայնիւ, նոթատետրում պահպանուած տեղահանութեան թուերն անհամեմատ մեծ են, քան թուրքիայում մինչեւ հիմա պնդող պաշտօնական թուերը՝ այն դէպքում, երբ դրանք շրջանառութեան մէջ է դրել հենց ինքը՝ թալեաթը, որ նոյնն է՝ պետութիւնը: Նոթատետրը բացայայտում է վարչարարական վերահսկողութեան բնոյթը, որ օսմաննախ իշխանութիւնները, որ օսմաննախ իշխանութիւնները գործադրում էին հայերի, ստացուած տեղեկատուութեան վրայ:

Այլ կերպ ասած՝ մենք գտնուում ենք ցեղասպանութեան համապատկերին դէմ յանդիման, բայց դիտուած պետութեան տեսադաշտից: Հենց սա է ըստ հուլիան նորն ու կարեւորը, քանի որ պետական վերահսկողութիւնն ինքնին վերածուել է ցեղասպանութեան վկայութեան բաղադրատարրի: Փաստն ակնյայտ է՝ կառավարութիւնն ամէն ինչին ամէն մանրամասներով իրագեկ է եղել:

Ա. Թ. - Կարո՞ղ էք հայերին առնչուող մի քանի էական թուեր յիշատակել: Որո՞նք են Ձեր կարծիքով ամենակարեւոր վկայութիւնները:

Դ. Թ. - Հրատարակուած վկայութիւններից առաւել ուշադրութիւն կարող է գրաւել «Տարագրութեան հայերի թուաքանակը» ցուցակը: Ըստ այս վաերագրի՝ այդ թիւը հասել է 924158-ի: Սակայն, ինչպէս նկատուել են թաներ Աքչամն ու Արա Սարաֆեանը, տուելալ փաստաթղթում տեղ են գտել միայն տանութ նահանգների ու գաւառների տուելաներ: Տասներեք նահանգներ ու ենթաշրջաններ (Սամսուրը, էդիրնեն, Այդընը, Կաստամոնու, Սիրիան (մասամբ), Անթալիան, Բիզան, էսկիշէհիրը, Իշենլին, Քիոթահիան, Մենտեան, Քաթալքան ու Ուրֆան), որոնց հայ ազգաբնակչութիւնը յայտնի է, որ նոյնպէս տեղահանուել է, ցուցակում տեղ չեն գտել: Յաւելելով այս՝ ցուցակում պակասող բնակավայրերից տեղահանուած հայերին, Աքչամը կարողացել է պնդել, որ մէկ միլիոնից աւելի հայեր են բռնագողթել: Թալեաթ փաշայի ցուցակի բնագիր օրինակի տողատակում նոյնիսկ նշուած է, որ վերջակական թիւն ապահովելու համար նախնական քանակին պէտք է 30% յաւելել: Այս յանձնարարականը նկատուելու ենաւու դէպքում մենք Առնուդ թոյնիի առաջադրածից անհամեմատ մեծ թիւ ենք ստանում: Մի այլ փաստաթուղթ, որ ինձ կարեւոր է թուում, «Հայերի դատարկ թողած տների» ցուցակն է: Այս վկայագրում տեղ են գտել որոշ վիլայեթներ, որոնք վերը յիշատակուած փաստաթղթում պակասում էին՝ էդիրնեն, Ուրֆան ու էսկիշէհիրը: Ուստի պէտք է հետեւեցնել, որ թուարկուած բնակավայրերից նոյնպէս հայերի են տարագրել, քանի որ «լքուած» տներ են ի յայտ եկել: Բացի դրանից՝ համարելով բռնագողթած հայերի ու դատարկ տների քանակը, ստանում ենք տարագրուածների խիստ անհաւասար ու հիմնականում շատ մեծ թիւ, յատկապէս էթէ, ինչպէս Արա Սարաֆեանը, նկատուելու ենանաք, որ թալեաթ փաշայի վաերաթղթում ներառուած չեն կաթոլիկ ու աւետարանչական բռնագողթողները: Բացատրութիւնը պարզ է ու էական՝ այս թուերը, ինչպէս հաւաստում է ցուցակի խորագիրը, վերաբերում են միմիայն դատարկ տներին: Որը եւ առիթ է տալիս ենթադրելու, որ երբ հաշուարկը կատարուել է, հայերի «լքած» տների մի մասը նոր, անկոչ բնակիչներ են գբողցրել: «Հայ որբերը» խորագրուած փաստաթուղթը ներառում է 16 նահանգ ու գաւառ, իւրաքանչիւրի որբերը բաժանուած են երկու մասի՝ տեղի մահամետականներին «տրուածներին» ու «անծնող մահացածներին», այսինքն՝ մանկատներ:

ընդ պատասպարուածների: Նահանգների ցուցակը չափազանց թերի է: Նախ չկայ ընդհանուր հանրագումար, որ առկայ է թալեաթի միւս ցուցակներին մեծ մասում: Կա՞մ տեղեկատուութեան պակասի պատճառով հաշուարկը չի ամբողջացել, կա՞մ էլ Բարդակչին շարունակութիւնը չի հրատարակել: Այնուամենայնիւ, ակնյայտ է, որ Հալէպում ու Զօրում, որտեղ հասկանալի պատճառով ամենաշատ հայ որբերն էին կուտակուել, ունիոնիստական պաշտօնեաները նախընտրել են նրանց ոչ թէ ընտանիքների վստահել, այլ՝ կա՞մ տեղաւորել որբանոցներում, կա՞մ էլ յետ՝ Անատոլիա քշել: Նպատակը հասկանալի է՝ ամէն ինչ արել են, որ հայերը համախումբ չապրեն: Ներքին Անատոլիան նրանց տարտղնելու համար չափազանց յարմար է եղել: Այսպիսով, յիշատակող փաստաթուղթը, հաշուարկային անկատարութեամբ հանդերձ, վկայում է հայ որբերին ցրելու ու ձուլելու միտումը: Վերջապէս անդրադառնամ «Հայ ազգաբնակչութեան ընդհանուր հաշուարկը տեղահանութիւնից յետոյ» ցուցակին: Ըստ այդ փաստաթղթի՝ բռնագողթից առաջ Օսմանեան կայսրութիւնում ապրել է 1617200 հայ, բռնագողթից յետոյ՝ 370000: Այս տուելաների վրայ հիմնուած հաշուարկը բացայայտում է, որ տեղահանութեան ընթացքում մօտ 1,247,200 հայ կամ Օսմանեան կայսրութեան 1914 թ.-ի հայ ազգաբնակչութեան 77%-ը բնաջնջուել է: Նահանգների մեծ մասում հայ ազգաբնակչութեան բացարձակ մեծամասնութիւնը վերացել է՝ Կարեսի՝ 77 %, Նիզէ՝ 79%, Կայսերի՝ 86%, Իգմիթ՝ 93%, Սվազ՝ 94%, Նիւդավենդիշար՝ 95%:

Ա. Թ. - Ի՞նչ հակազդեցութիւն ունեցաւ նոթատետրը թուրքիայում:

Դ. Թ. - Նախ, Մուրադ Բարդակչիի յանդգնութիւնը տազնապի ու խուճապի մատնեց ցեղասպանութիւնը ժխտող պատմաբաններին: Ահաբեկուելով տեղահանուած հայերի թուի մեծացումից ու յատկապէս նոր փաստաթղթերի յայտնութիւնից, քանի որ «պաշտօնական» պատմաբանները մօտ հարիւր տարի յնուել էին փաստագրական գրեթէ անփոփոխ, նոյն նիւթի վրայ, նրանք փորձեցին հասարակութեան ուշադրութիւնը շեղել գրքից ու վարկաբեկել Բարդակչիին: Գրաքննչութիւնն էլ իր գործն արեց: Դեռեւս 2005 թ.-ին փաստաթղթերի հրատարակումը «Հուրիեթում» ընդհատուեց, քանի որ Բարդակչին երկօրեայ «մտմտումներից» յետոյ յայտնեց, որ կը հրատարակի «հայկական շինութիւնների ցուցակները»: Նոյնը 2008 թ.-ի Դեկտեմբերին, երբ գիրքը լոյս տեսաւ, հեռակապային պատուէրները գրոյացուեցին, գիրքը վաճառքից հանուեց, վերատպուեց, շուկայում յայտնուեց մէկ ամիս անց՝ 2009 թ.-ի Յունուարին: Բարդակչին ինքն է խոստովանում, որ գրքի վերջում տեղ գտած թալեաթ փաշայի այլու հարցազրույցից «որոշ պարբերութիւններ

օրէնքից բխող պատճառներով հանուել են»: Գրքի ներագղեցութիւնը բացայայտելու համար, իմ գիտական ուսումնասիրութեան շրջանակներում, ես սկսեցի հետեւել մամուլի հրատարակումներին ու ապշեցի արձագանքների շփոթից ու հակասականութիւնից, որոնք ինչ-որ տեղ, ի հարկէ, հենց գրքից էին բխում: Մե՛րթ ծափահարուելով, մե՛րթ փնտրուելով՝ յամենայն դէպս գիրքը շարժեց հասարակական կարծիքը: Ու չնայեա՞ծ թուրք լրագրողները երկար վիճարկում էին փաստաթղթերի բովանդակութիւնը՝ յատկապէս բռնագողթած հայերի թուաքանակի աճը, բացի Ֆուաթ Դիւնդարից, Այշէ Հուրից ու թաներ Աքչամից, շատ քիչ պատմաբաններ հետաքրքրուեցին նոր վաերագրերով: Նկատուելու են նալով որոշ ցուցակների կարեւորութիւնը՝ կարելի է ցաւել, որ դրանք լրագրական իրարանցում յարուցեցին, ոչ պատմագիտական: Հասարակական մակարդակով էլ ես չեմ կարծում, որ գիրքն առանձնակի ազդեցութիւն ունեցաւ: Հրանտ Տինքի բռնասպանութիւնից երկու տարի անց թուրքիայում տեղաշարժ է սկսուել: Այդ ողբերգական իրադարձութիւնն ինքնին վկայեց այն փոփոխութիւնն ու միաժամանակ բռնութիւնը, որով թուրք հասարակութիւնը սկսում է անդրադառնալ երկար ժամանակ անտեսած իր անցեալին: Բարդակչիի գիրքը պէտք է դիտարկել յիշողութեան վերականգնման, տաբուի խզման այս ենթատեքստում: Սակայն, ինդրին հակառակ կողմից մօտենալով, չպէտք է մոռանալ, որ Բարդակչին թալեաթին միաժամանակ ներկայացնում է որպէս պետութեան հիմնարար հայր, կոչ է անում որպէս այդպիսին մեծարել, միաժամանակ համարել հայի գնդակին զոհ դարձած նահատակ: Հենց այն պահին, երբ մօտ 30000 հոգի թուրքիայում ներում են խնդրում հայերից, Բարդակչին, ընդհակառակը, պահանջում է ներողութիւն հայցել թալեաթ փաշայի սպանութեան համար:

Ա. Թ. - Ի՞նչ կարող էք ասել թուրք պատմագիտութեան հայերի ցեղասպանությանը նկատմամբ դիրքորոշման փոփոխութեան մասին:

Դ. Թ. - Ինձ թուում է՝ թուրքական ցեղասպանագիտութիւնը, օգտագործող աղբիւրներին ու մեթոդներին զուգընթաց, վերափոխուած է: Համապատասխան թղթածրարներն անմատչելի լինելու պատճառով հետազոտողները աւելի ու աւելի են սահմանափակում հասարակութեան ստորին շերտերով, տեղական մակարդակով դերակատարում ունեցածներին պատմութիւններով, վկայութիւններով, բանաւոր յիշողութեամբ: Նորութիւնը նաեւ այն է, որ այլևս ոչ ոք վկայութիւն չի փնտրում: Յեղասպանութիւնն այժմ արդէն ապացուցման կարիք չունի: Այժմ կարեւորը հասկանալն ու բացատրելն է, ինչը, թերեւս, անհամեմատ դժուար է:

Թարգմանութիւնը՝ ԳՐԻԳՈՐ ԶԱՆԻԿԵԱՆԻ

ԳԱԼ ՏԱՐԻ՝ ԿԱՆ (3) ՊԱՏԱՌԻԿՆԵՐ՝ ԵՐԱԶԱՅԻՆ ԱՐԵԻՄՏԱԳԱՅԱՍՏԱՆԵՆ

ՎԱՐԴԳԵՍԳՈՒՐՈՒԵԱՆ

19-րդ դարուն, Եւրոպայի մէջ ընդհանրացած էր հետեւեալ խօսքը. «Գլխարկիդ աւելի ապահով է Լոնտոնի մէջ քան գլուխդ՝ Իստանպուլի :»

Լաւ ճանչնալու համար ներկայ թուրքիան, կ'արժէ համառօտ ակնարկ մը նետել Օսմանեան Կայսրութեան պատմութեան վրայ, եւ ընդհանուր գաղափար մը կազմել Օսմանցիներուն մասին: Հայոց Յեղասպանութեան 100-ամեակի այս օրերուն, կը կարծեմ որ անհրաժեշտ է քիչ մը ետ երթալ եւ տեսնել թէ իրապէս ովքե՞ր էին այդ գազանաբարոյ մարդիկը: Գիտեմ, բաներ մը լատեմ եւ օսմանցիներուն մասին, բայց միայն ժխտական եղած են անոնք: Ծանօթանալու անոնց գոնէ վերջին 1000 տարիներու պատմութեան գլխաւոր երեւոյթներուն, կարգ մը կարեւոր սուլթաններուն, դերակատարներուն եւ քանի մը կարեւոր դէպքերուն:

11-րդ դարուն, Ասիոյ տափաստաններէն Սելճուկ թուրքերը սկսան արշաւել դէպի Փոքր Ասիա կամ Անատոլիա: 1071 թուականին, Բիւզանդացի Մանսկերտի ձակատամարտը կորսնցնելով, լայն բացին Փոքր Ասիոյ դռները Սելճուկներու առջեւ, եւ անկէ ետք կարելի չեղաւ թուրքերու յառաջխաղացքը կասեցնել: Եթէ Բիւզանդիոնի կայսրերը քիչ մը աւելի հեռատես ըլլային եւ օգնէին, գորացնէին հայոց Բագրատունեաց թագաւորութիւնը, այսօր ոչ միայն հայ ժողովուրդին պատմութիւնը տարբեր կ'ըլլար, այլ եւ ամբողջ Եւրոպայի պատմութիւնը:

12-րդ դարուն, թիւրքմէներու ուրիշ հորդաններ, Մոնկոլներու սարսափելի արշաւանքներէն եւ լուծէն փախչելով, Կեդրոնական Ասիոյ տափաստաններէն ալիք առ ալիք դէպի արեւմուտք կու գային եւ կը հաստատուէին Փոքր Ասիոյ գանազան կողմերը: Այս ցեղախումբերէն մէկուն առաջնորդն էր էրթուկուլ անուանով ցեղապետը, որ 411 ընտանիքներով մտաւ Փոքր Ասիա: Իւրաքանչիւր ընտանիք պարտաւոր էր մէկ կուռող կամ ձիաւոր զինուոր (Կագի) յատկացնել ցեղախումբին պաշտպանութեան համար: Իրենց ճանապարհին, երբ բլուրի մը գագաթը կը հասնին, կը տեսնեն որ վարը, դաշտին մէջ պատերազմ կամ կռիւ տեղի կ'ունենայ: Կուռող կողմերն էին Ռումի Սելճուկները եւ Բիւզանդացիք: Կեսարէ ետք, Ռումի թուրքերը կը սկսին նահանջել: Այդ պահուն, էրթուկուլ իր 411 վայրագ կուռողներով կը մտնէ պատերազմի դաշտ եւ Ռումի թուրքերուն հետ պարտութեան կը մատնեն Բուզանդացիները: ձակատամարտէն ետք, որպէս վարձատրութիւն էրթուկուլի օգնութեան, Ռումի թուրքերուն ցեղապետը կամ էմիրը ընդարձակ հողեր կը նուիրէ նորեկներուն որպէսզի հոն բնակութիւն հաստատեն: Ըսեմ որ տեղացի թուրքերն ու նորեկները զիրար չէին ճանչնար: Էրթուկուլ պարտուողին կողմը բռնած էր, որպէսզի դիմացիները երախտապարտ ըլլային իրեն եւ մեծ նուէրներ տային: Հոս մասամբ յայտնի կ'ըլլայ արդէն այս թուրքերուն քաղաքական- զինուորական տրամաբանութիւնը:

Էրթուկուլի կը յաջորդէ իր որդին Օսմանը (1258-1326) որ հիմնադիրը կ'ըլլայ Օսմանեան Կայսրութեան: Իր որդին, Օրհան, 1324-

ին կը գրաւէ Պուրսան, իսկ 1387-ին՝ Օսմանցիները կը գրաւեն Թէսալոնիքին: Օսմանցիները արդէն անցէր էին Եւրոպա եւ սկսած էին գրաւել բազմաթիւ իշխանութիւններ եւ հողատարածքներ Պալքանեան երկիրներուն մէջ:

Օսմանցի թուրքերուն եւ Սելճուկներուն Փոքր Ասիա հաստատուելուն մէջ շատ մեծ պատասխանատուութիւն ունին ատենի յոյն իշխանները: Յոյն իշխանները իրարու դէմ կռիւներու ժամանակ թուրք վարձկան զինուորներով զիրար կը տկարացնէին: Թուրքերուն վարձատրութիւն էր պարտուող կողմի հողերու եւ հարստութեան մէկ մասը (անշուշտ կիները չմոռնանք): Նոյնիսկ Բիւզանդիոնի կայսրերը յաճախ օսմանցիները կը վարձէին իրենց դէմ ապստամբող Յոյն իշխաններուն պարտութեան մատնելու եւ առատորին կը վարձատրէին գանոնք Յոյն իշխաններու կալուածներուն մէկ մասը անոնց նուիրելով: Այսպէսով, յոյներու օգնութեամբ, Օսմանցիները աւելի զօրացան եւ օր մըն ալ...գիտէք ինչ պատահեցաւ: Սելճուկ թուրքերու իշխանութիւններու տկարացումն ու բաժան - բաժան ըլլալն ալ մեծ դեր ունեցաւ Օսմանցիներուն հզօրացման մէջ:

Օսմանցիները Եւրոպական ցամաքամաս անցնելով արագօրէն կը տարածուէին դէպի արեւմուտք: Ոչ մէկ իշխան կամ թագաւոր չէր կրնար կասեցնել զիրենք: Պալքանեան երկիրները գրաւուած էին: Օսմանցիները կը մօտենային Հունգարիոյ: Եւրոպացիները, սարսափած Օսմանցի թուրքերու այս անպարտելի յառաջխաղացքէն, 1395-ին, Պապին առաջարկով, եւ Եւրոպական թագաւորներու եւ իշխաններու գործակցութեամբ, նոր խաչակրութիւն մը կը սկսին եւ 75,000-նոց միացեալ բանակով քրիստոնեաները կը շարժին Օսմանցիներուն դէմ (ըստ տարբեր պատմագէտներու, այս թիւը կը տարուբերուի 75,000 - 130,000-ի միջեւ): Հազարաւոր սպայտներ, իշխաններ, իշխանագուններ եւ կանոնաւոր բանակներ մաս կը կազմէին այդ «խաչակրութեան»: Օսմանցիները ունէին 60,000 զինուոր, հաւանաբար 20,000 ալ «պաշտպառ»ներ: Օսմանեան եւ Եւրոպական բանակները իրարու կը հանդիպին Նիքոբոլիսի ամրոց-քաղաքին մօտ: Եւրոպացիները այնքան վստահ էին իրենց ուժին վրայ որ «եթէ երկիրը փոխ գայ, մեր նիգակներուն վրայ պիտի կեցնենք զայն» կ'ըսէին...Եւրոպացի իշխաններն ու հրամանատարները իրարմէ կը նախանձէին - կ'ուզէին յաղթանակի փառապալկները իրենք ապահովել: Անոնք այնքան վստահ էին իրենց ուժին վրայ որ բանակատեղիին շուրջ կանոնաւոր պահակներ անգամ չէին դրած: Մինչեւ ճակատամարտ, սպայտներն ու իշխանները իրենց ժամանակը կ'անցնէին խաղերով, մրցումներով եւ կեր ու խուճով: 1396 Սեպտեմբեր 25-ին, Օսմանցիները զիշեր ատեն, գաղտնորէն, պայտացեւ կը տեղադրեն իրենց բանակը: Յաջորդ առտու, արեւը չձագած, թուրք «պաշտպառ»ները, քանի մը հարիւր ենիչե-րիներու առաջնորդութեամբ, անկուկալօրէն կը յարձակին եւ քանի մը հազար մարդ կը ջարդեն: Եւրոպացի զինուորները կ'արթնան եւ, սուրն ու նիզակը քաշող կ'անցնին հակա-յարձակումի: Պաշտպառները կը «նահանջեն»: Քանի որ Օսմանցիներ-

ըր ռազմադաշտին արեւելեան կողմն էին, երբ կը սկսին «նահանջել», արեւը նոր ծագած ըլլալուն, կը խոցէ Եւրոպացիներուն աչքերը: Բաւական մը հետապնդէին ետք, Եւրոպացիք կ'անդրադառնան որ ծուրակը ինչպէ՞ն են... Հազարաւորներ կը ջարդուին, եւ մօտ 20,000 Եւրոպացի կը յանձնուին եւ գերի կ'իջնան: Սուլթան Պալպիտ կը հրամայէ ֆրանսացի ասպետի մը (որուն կը ճանչնար) որ վերադարձնէ իրեն եւ գերեզարուածներուն մէջէն մատնանջ ազնուականները որպէսզի կարենան մեծ փրկագիններ ապահովել: Գերեզարուածներուն մէջէն 20 տարեկանէն վար երոզ զինուորները մէկ կողմ կը դրուին որպէս գերի եւ մնացեալները երեք-երեք եւ չորս-չորս ձեռքերը ետեւ կապած կը բերեն Սուլթան Պալպիտին առջեւ եւ կը սկսին զլխատել կամ ոտքերը կտրելով սպաննել: Ազնուական գերիները պարտադրաբար պէտք էր դիտէին զլխատումները սասափ պատճառելով իրենց, որպէսզի ուրիշ անգամ չհամարձակէին Օսմանցիներուն դէմ պատերազմելու:

21 տարեկան իշխանագուն մըն երբ կը հասնի Սուլթանին առջեւ զլխատուելու, Սուլթանին թիկնապահ խորհրդականներէն մին, որ կը կարծուի որ ծագումով հայ «ենիչէրի» էր, կը խնդրէ Սուլթանին որ խնայէ արդերիտասարդին կեանքը, քանի որ ինք կը ճանչնար անոր եւ ան իր հօր մէկ հատիկ զաւակն էր եւ գահաժառանգը: Սուլթանը կ'ըզոտուէ խորհրդականին ինդրանքին բայց կ'ըսէ. «Եթէ որիշի մը կեանքն ալ ուզէս փրկել, քու գլուխդ պիտի կտրեմ»: Այդ օր մօտ 3500 Եւրոպացիներ կը զլխատուին: Սուլթանը կը ձանձրանայ, խորհրդականներն ալ կ'ըսեն որ այդքանը բաւարար է եւ թէ պէտք չէ Եւրոպացիներուն շատ բարկացնել սպառազին անոնց վրէժխորական յարձակումներէն խուսափելու համար: Անկէ ետք, Եւրոպական ոչ մէկ բանակ կը յաջողի կասեցնել Օսմանցիներու արշաւանքները: Ահաւոր սարսափը պատած էր Եւրոպացիներուն սրտերը:

1402-ին, Մոնկոլներու թիմուր իւանը (Լենկ-թիմուր), Անգարայի ձախտամարտին պարտութեան կը մատնէ Սուլթան Պալպիտ Ա.-ի բանակները եւ կը գերեզարէ Սուլթանը: Եւրոպացիները պահ մը շունչ կը քաշեն... 1413-ին սակայն Սուլթան Մէհմէդ Ա. կը վերականգնէ Օսմանեան Կայսրութիւնը:

Կ. Պոլսոյ շրջակայքի գրեթէ բոլոր հողերը (Ասիական եւ Եւրոպական կողմերէն) գրաւուած էին Օսմանցիներուն կողմէ: 1453 Մայիս 29 ին, Սուլթան Մէհմէդ Բ. կը գրաւէ Պոլիսը: (Թրքական գրաստանները ցամաքի վրայէն շրջանցեցին Բիւզանդացիներուն ծովային պաշտպանողական գիծը): Պաշտպառները եւ բանակը երեք օր անկաշկանդ կը կողտպեն Կ.Պոլիսը: Սուլթանը կը օճարէ ազատութիւն կու տայ քրիստոնեաներուն, եւ որպէսզի Յունաց Պատրիարքութեան հեղինակութիւնը նսեմացնէ, կը հիմնէ հայոց Պատրիարքութիւնը, հոն հրաւիրելով իրեն բարեկամ՝ Պուրսայի Առաջնորդ Յովակիմ Արքեպիսկոպոսը:

Սելիմ Ա. (1512-1520), Արեւելքի մէջ պարտութեան կը մատնէ Պարսկաստանի Սափաֆիտ Շահ Իսմայիլը եւ կ'ընդարձակէ իր հողերը: 1517-ին, յաղթելով Սելճուկներուն, կը գրաւէ Եգիպտոսը: Յաղթական Սուլթանը մինչ իր զօրքերով կը վերադառնար Պոլիս, կամ Իսթանպուլ, իր Մեծ Վէզիրը, Սինայի անապատի տաքին եւ անծայրահիւր աւագներուն ակնարկելով հարց կու տայ Սուլթանին որ «կ'արժէ՞ր այս աւագ-

ներուն համար մինջեւ հոս գալ»: Սուլթանը առանց բառ մը ըսելու սուրը կը քաշէ եւ տակաւին ուղտին վրայ երերացող իր Մեծ Վէզիրին զրուխը մարմինէն պարզապէս կ'անջատէ...Ինչպէ՞ս կը համարձակիս հարցականի տակ առնել Սուլթանին կամքը: Սելիմ Ա. սարսափելի կասկածոտ սուլթան մըն էր: Իր Մեծ Վէզիրներէն ոչ մէկը վեց ամիսէն աւելի դիմացած է: Պարզապէս զլխատել տուած է գանոնք որպէսզի շատ...«չչփանան»:

Սուլթան Սիլիմ Բ. 1520-ին Հայաստանին մեծ մասը կը գրաւէ: Օսմանցիներու եւ Պարսիկներու միջեւ բազմաթիւ պատերազմներէ ետք, 1555-ին, Հայաստանը կը բաժնուի Օսմանցիներու եւ Պարսիկներու միջեւ: Հայաստանը դարձեալ կուռախնձոր էր: Տասնեակ հազարաւոր հայեր կը ջարդուին այս շրջանին:

Օսմանեան Կայսրութեան մեծագոյն սուլթանը եղած է Սուլէյմանը: Ան կոչուած է «Մեծաքան» (Magnificent), «Օրէնսդիր» (Law Giver, Kanuni): Իր օրով, Ռոտտը, Հունգարիան, Հիւսիսային Ափրիկէն մինջեւ Ալճէրիա, Արաբական թերակղզիին մեծ մասը եւ դէպի Պարսկաստան ընդարձակ տարածութիւններ գրաւուեցան Օսմանցիներուն կողմէ: Իր ահաւոր նաւատորմը կ'իշխէր Միջերկրական եւ Սեւ Ծովերուն, Պարսից կամ Արաբական Ծոցին եւ մինջեւ Հնդկաց Ովկիանոս: Օսմանցիներուն նաւատորմը աւելի մեծ եւ զօրաւոր էր քան Միջերկրականի միւս բոլոր պետութիւններուն նաւատորմները միացած:

Սուլէյման Մեծաքանը երկու անգամ, 1529-ին եւ 1532-ին յարձակեցաւ Վիեննայի վրայ սակայն երկու անգամներուն ալ չկրցաւ գրաւել քաղաքը: Կ'ըսուի թէ օդին շատ աննպաստ ըլլալը, անժամանակ անձրեւները պատճառ եղան իր պարտութեան:

1535-ին Պարսիկներէն կը գրաւէ Պաղտատը եւ իրաւական յաջորդը կը դառնայ Ապպասեան Խալիֆաներուն:

Սուլէյման Օրէնսդիրին օրով Օսմանեան Կայսրութիւնը ապրեցաւ իր ոսկեդարը: Ան մեծ ջատագով էր արուեստներու, գրականութեան, ճարտարապետութեան եւ այլ մարզերու: Իր օրով Միմար Սինան հայագի Փաշան կառուցեց աւելի քան 300 պալատներ, մզկիթներ, պետական շէնքեր, կամուրջներ եւ այլն:

Սուլէյման էր նաեւ ոսկեգործ եւ բանաստեղծ: Ան սիրահարուած էր իր հարէմի քրիստոնեայ հարձերէն մէկուն, Ռոքսէլանային: Զինք իսլամացնելէն ետք, հակառակ ընդունուած աւանդութիւններուն, կ'ամուսնանայ հետը, որուն գաւազը, Սելիմ Բ. կը յաջորդէ իրեն: Սուլէյման սիրային բանաստեղծութիւններ գրած է Ռօստէլանային վրայ:

Սուլէյման, իր »քրիստոնեայ« կնկան խարդաւանքներուն եւ ամբաստանութիւններուն հաւատարմով սպաննել կու տայ իր անդրանիկ գահաժառանգ զաւակը՝ Սուլտաֆան: Քանի մը տարի ետք սպաննել կու տայ նաեւ իր երկրորդ զաւակը: Սակայն ան շատ ծանր խղճի խայթ կ'ունենայ: Եւ որպէսզի հանդարտեցնէ խիղճը, իր քով կը կանչէ «Շէյխ Ուլ Խալամ» Ապուստոսը, եւ կը հարցնէ թէ ի՞նչ կրնայ ընել որ Աստուած ներէ իրեն եւ իր խիղճը հանդարտի: Շէյխ Ուլ Խալամը կ'ըսէ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՐԱՆԳՆԵՐԻ ԴԵՍՊՈՒՆ ԳԵՆՐԻ ՄՈՐԳԸՆԹԱՈՒ ՅՈՒՇԵՐԸ (ԹՈՒՐՔԻԱ-ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆՈՊՈԼԻՍՈՅ ՄԵՋ ՊԱՇՏՕՆԱՎԱՐԱԾ ԱՏԵՆ 1913-1916 ԹՈՒՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ)

ՊՕՂՈՍ ԱՐՄԵՆԱԿԼԱԳԻՄԵԱՆ

Հայկ Նահապետ, կուռում սպաններից իր երկիր նուաճելու եկած թշնամու առաջնորդին, յաղթական կռուով իր աղիսին ազատութիւն շնորհեց: Նայիրի՝ կրակի երկիր, արի մարդիկ աստուածացրին նրան, համբարձեց երկիրք, աստղեր հաւաքեցին նրա շուրջ՝ «Հայկ Համաստեղութիւն» եղաւ: Հազար-հազար տարիներ, ոգի-ծին դարձած, մարմնացաւ իր աղիսի յետնորդների սրտերում, ոչ ոք կարողացաւ սպանել այն, մինչեւ որ դարացի երկու կայսրութիւններ իրենց զարմից Արմինա աշխարհին թագաւոր բերին: Փլուեցին Արմինա աշխարհի տաճանակ հազար դարերի Արմա-Արմին արարչական ցեղի թագաւորական տոհմերի գահակալութիւնները: Սպաննեցին իրենց հաւատքի իմաստութիւնը, սպաննեցին իրենց աստուածներին: Անյիշելի ժամանակներից նրանք ցեղի առաջնորդներ էին եղել, որոնց անչափ սիրելուց աստուածացրել էին:

Անապատների, տափաստանների դաժանութիւնը իրենց հոգիներում, մի անօրէն թուրք ցեղի մարդիկ, իրենց դրօշին գայլ, արշաւել էին անուշ երկրներ, յափշտակել ուրիշի արարում, տիրել նրանց շէնքերին: Հասել էին արմինների «Եղեմ» բարգաւաճ երկիր, տիրել նրան: Այդ ինչպէս էր, որ արմինների նոր հաւատքի աստուածը թողել, որ նրանք տիրէին իր արարած դրախտավայր երկրին: Տիրեցին անողոք դաժանութեամբ, յափշտակեցին նրանց արարումը, պղծեցին նրանց կանանց պատիւը, ստորացրին նրանց արժանապատուութիւնը, սպաննեցին նրանց ազատ կամքը:

Օտար ցեղի մարդու թագաւորած Արմինա երկիր, իրենց նոր հաւատքի «Տէր»-ը ու նրա «Որդին» հրամայել էին Արմին աղիսին հնազանդիլ տիրոջը: Ո՞վ էր այդ «Տէր»ը, նոր «Աստուած» ու նրա «Որդի»-ն էին իրենց երկիր բերել, փլել արմինների բնիկ աստուածների մեհեմները, նրանց որմերի վէճերից տաճարներ պատել, աւանդում են, որ միայն իրենց մայր ոստանում հազար ու մէկ եկեղեցիներ էին: Հազար տարիներ հնազանդեցին, ինչքան հնազանդեցին, դուշմանը այնքան աւելի անողոք իշխեց: Նոյնիսկ Հայու պաշտամունքի Աստուածը այդքան էր հնազանդի, սակայն «Սոսոմ Գոմոր»-ի նման կրակ չտեղաց նրանց գլխին, հոգը չեղաւ նոյնիսկ նրանց մանուկների ցաւին:

Իրենց փառաւոր անցեալի ոստան՝ Տուշպա-Վանում հազար-հազար Արմին-հայեր, Թահսին Փաշային պաշտօնավարութեան ատեն, հանգիստ ու խաղաղ գոյակցում էին թուրք բնակչութեան հետ: Թուրքի նոր կառավարողներ, երկրում ազատութեան կեղծ հովեր ծածանած, գերմանների հետ կուռի էին ելել աշխարհի շատ պետութիւնների «Համաձայնողական» դաշինքի դէմ: Յարմար առիթ էին համարել սպաննելու Արմին-Հայ ցեղին: Նրանց դաշնակից գերմանների կայսրը հրամայել էր՝ միայն մէկ Արմին-Հայ թողնել, այն էլ որպէս թանգարանային նմուշ: Այդ «նմուշ»

չը՝ հիմա տասը միլիոն է, աշխարհին իրենց իմաստութեան լոյսն են նորէն ճառագում: Ազատութիւն քարոզած նոր իշխողները հաւաքել էին հայոց գէնքերը, ազգի ազատութեան կուռին ելած «Ֆիտալի»-ներ իջել էին լեռներից: Զէնք-գէնքերը յանձնել թուրքին, Հայը հաւատաց թուրքին, այդ ինչ աղետ... թէեւ անցել է հարիւր տարի, դեռ հիմա էլ արժի լացել...: Արմին-հայերի քաջերի-քաջ, իր կեանքի հաւատամքը թուրքի դէմ իր ազգի կուռը դաւանած՝ Անդրանիկ Փաշային Բուլղարիայից իրենց ժողովին բերած Հայ մեծերը առաջարկել էին զալ թուրքիա, իրեն խոստացուած է «Չօրավար-Հազարապետի»-ի աստիճան շնորհել: Անդրանիկ, պատասխանել, «Թուրքը կոտորելու է Հայ ցեղի մարդկանց եւ նաեւ բոլորիդ»:

Հայերի համբերութեան ու հնազանդութեան բաժակը բոցավառում էր վրէժի լեցուն կրակով, կարմիր հուրի լոյս հոսում իրենց սրտերին: Տուշպա Վանեցի Արմին-Հայը գէնք վերցրեց, Այգեստանը խրամատեց, գէնք ճօճեց թուրքին, կրակ տեղաց յարձակուող թուրք զինուորի ու ասպատակ թուրք խուժանի վրայ: Վերջապէս, ելան կուռով մահ սփռելու դուշմանին, դրժեցին իրենց «Տիրոջ» հնազանդութեան պատուիրանը: Կովկասեան ճակատում Ռուսի դէմ կուռող էնվերի բանակը ջախջախուեց, մնացորդացը փախչում էր դէպի արեւմտեան կողմն իրենց աշխարհի: Թուրքը իրենց պարտութեան պատճառը համարել էր Արմին-հայերին, եւ նրանց տաճած համակրանքը ուսմաների հանդէպ: Իրենց նահանջի ճանապարհին թուրքը, իրեն միացած թալանչի-ընչաքող քիւրտը ու մահմետական խուժանը՝ կողոպտում, հրդեհում էին արեւմտեան կողմն հայոց աշխարհի շէնքերը, սպաննում Արմին-Հայ անգէն մարդկանց:

Վանի վիլայեթ, լեցուն Արմին-հայերի շէնքերով: Շատախ, Հայոց Ձոր, Ալջախագ, Արճեշ, Թիւմար, Գյաւաշ, Կարճկան ինչպէս նաեւ առանձին գիւղերում՝ Բելու, Աթանան, Ոււււ, Առէն, Ալյուր, Կեմ դիմել էին ինքնապաշտպանութեան, յամառ գոյամարտեր էին մղել, վերջապէս իմացել էին, որ գէնքն է փրկութիւն: Մասնակցապէս Տուշպա-Վանում էր կուռը, այն անընդհատ շարունակուել էր մէկ ամիս: Մինչ պատերազմը, Տուշպա-Վանում քսան երեք հազար հայեր էին, շրջակայ բնակավայրերից քաղաք ասպատանածների հետ միասին եթանասուն հազար, բանակ, թէ մարտի ելած մարդիկ, որոնց գէնք տայիր, կը տիրէին ամբողջ արեւմտեան կողմն իրենց աշխարհի «Ինչէր ասես չէին անի» Արմին-Հայ մարդիկ: Վանի ու նրա գաւառի Արմին-հայերին սպաննելու համար, ապաշտորհ շնագայլ զինուորականի քեռայր ձեւտէթ հրահանգ ունէր իր քրոջ ամուսնուց ու նրա շների վոհմակից բնաջնջելու Վանի ու նրա շրջակայ հազար-հազար տարիների արարչական ժամանակների շէնքերի Արմին-Հայ բնակիչներին:

Ձեւտէթ, իր ծրագիրը իրականացնելու համար դիմեց արեւելքիների խաբեբայ, ստոր քայլի՝ խորհրդակցութեան համար հրա-

ւիրեց քաղաքի ակնառու Արմին-Հայ դեկավարներին՝ թուրքի խորհրդարանի պատգամաւոր՝ Վոսմեանին (Օնիկ Դերձակեան), Իշխանին (Նիկողայոս Միքայելեան), որոնք տուն չվերադարձան...: Արմին-հայեր, դուք չէ՞իք ընթերցել ձեր ցեղի պատումը, որ ձեր մեծերին սպաննելու համար պարտուողները նրանց կանչում էին զալ խաղաղութիւն կայացնել: Այդպէս էր, որ Հոռոմի Անտոնիոս զօրավարը, արեւելքի արքաների-արքայ Մեծն Տիգրանի որդի Արտաւակունտը շղթայեց ու իր տարփածոյ կլետպատրային որպէս յաղթանակի նուէր մատուցեց: Այդպէս էր, որ Բիւզանդիոնի կայսրը՝ Անի ոստանի թագաւոր պատանի Գագիկ թագաւորին Բիւզանդիոն կանչեց, չթողեց վերադառնար իր գահին: Այլ էր, որ երեսուն տարիների մղուած կուռում պարտուած նենգ պարսիկ Շապուհ թագաւորը, կեղրոնամէտ իշխանութեան ազնուագարմ թագաւոր Արշակին տարաւ Անյուշ Բերդ, որտեղից ոչ ոք չէր վերադարձել:

Էրզրում քաղաքի կայագորից Վանայ գորքը համալրած ձեւտէթը, իր ջոկատներով ու բազում արիւնակից հրոսակների համագործակցութեամբ, պաշարել էր ոստանի Ագեստան թաղամասը, որտեղ կեղրոնացել էին Արմին-հայերի մեծ մասը. քանդուել էր կապը ոստանի քաղաքամիջի բնակիչներին հետ: Զէնքով կուռի ելած Արմին-հայերի ինքնապաշտպանութիւնը ղեկավարելու համար կազմուել էր Արմինականների, Հնչակեանների ու Դաշնակցականների միացեալ զինուորական մարմին, որի զինուորական մասի ղեկավարն էր՝ Արմենակ Եկարեանը, մարմնի նախագահ Արամ Մանուկեանը, մարմնի անդամները՝ Հրանդ Գալիկեանը, Գաբրիէլ Սեմերճեանը, Փ. Թերլէմէզեանը:

Ղեկավար մարմնի կուռի նախապատրաստական խորհրդակցութիւնում, գնահատելով կուռի ծանր հանգամանքները, Ա. Եկարեանը դիմել է ոստանի ինքնապաշտպաններին՝ «Վան առաջին անգամը չէ, որ ցոյց պիտի տայ իր համերաշխ ոգին... Այդ ոգին իր փառաւոր անցեալն ունի: Այս անգամ ալ պիտի տանինք այս կուռը... Ան մեզի պարտադրուեցաւ: Երկու ճամբայ ունինք, կա՞մ գլուխ ծռել բռնաւորին առջեւ բնաջնջուիլ անպատիւ մահով, կա՞մ անվեհեր ու բաց ճակատ դուրս գալ անոր առջեւ, նախընտրել մեր նախնիքներուն պատուաւոր ճամբան»: Տուշպա-Վանի մարդիկ ընտրեցին թուրքի դէմ կուռի պատուաւոր նուիրումը:

Թուրքի կանոնաւոր զօրքը կազմում էր՝ 10-12 հազար զինուոր, 12 թնդանօթ, Վանայ-Բզնունեանց ծովի նաւերը եւ բազմաքանակ հրոսակախումբը: Ոստանում կուռի ելած Արմին-հայերը 1500 հոգի էին, զինամթերքը այնքան քիչ, որ պատուիրուած էր կրակել միայն այն դէպքում՝ երբ վտանգ կը լինէին արձակուած փամփուշտը անպայման կը խոցէր թուրքի սիրտը կամ ճակատը: Այգեստանի հինգ պաշտպանական շրջանների 73 դիրքերում կուռի էին ելել 1053 մարտիկներ, որոնք ունէին 505 հրացան ու 74 հազար փամփուշտ, 749 մատուցէր ու 39 հազար փամփուշտ: Կտրուած էր դրսի հետ հաղորդակցութեան կապը, կրսի օգնութիւնից էլ զրկուած դուռի ելած Արմին-հայերը ցոյց տուցին բարձր կազմակերպութիւն, հարամտութիւն: Ֆրանսա ուսանած

քիմիագէտ Միքայէլ Մինասեան, ուրիշ զինագործներ պատրաստել էին գէնք, վառօդ, փամփուշտ, նոնակ, Բուլղարացի Գրիգորը թնդանօթ էր ձուլել:

Կուռը սկսել էր, 1915 թուականի Ապրիլի 7-ին, երբ Վարագ տանող ճամբան հսկող զինուորները, ձեւտէթի հրահանգով գնդակոծել էին Շուշանեց գիւղից Այգեստան գնացող կանանց, առեւանգել, սպանել նրանց, սկսել էին ոստանի թաղերից ու զօրանոցներից թուրքերի յարձակումը: Այգեստանը ենթարկուել էր հռետակոծութեան, զգալի չափով աւերուածութիւն էր պատճառուել: Արմին-հայերը, իրենց նախնիների նման ամուր կանգել էին պաշտպանական դիրքերում: Կուռի առաջին օրը գրաւել էին թուրք հռետագրատունը, պաշարել հայկական թաղերի կեղրոնում գտնուող Համուդ աղայի զօրանոցը: Բուլղարացի Գրիգորը ստորգետնեայ ուղիով կատարել այդ զօրանոցի պայթեցումը: «Անվեհեր հրաձիգ» կոչումին արժանացած՝ Տիգրան Այինճեանը (Վարժապետ) պայթեցրել դուշմանի ոստիկանատունը: Կուռում խիզախ մարտիկները, պարգևատրուել էին «Պատուոյ խաչ» շքանշանով (արձաթեալ խաչ՝ «Հայ ցեղ» գրութիւնով):

Կուռը լաւ էր կազմակերպուել նաեւ քաղաքամիջում, որի քիչ թուով Արմին-հայերը ունեցել էին միայն 100 հրացան՝ 210 մատուցէր, 30 հազար փամփուշտ: Քաղաքամիջում նաեւ կազմակերպուել էր զինուորական մարմին, որտեղ ընդգրկուել էին՝ Հայկազ Կոստեանը (ղեկավար) եւ այլ հայորդիներ, կեղրոնը՝ հայոց առաջնորդարանը, ստեղծուել էին մատակարար մարմին եւ Կարմիր խաչի յանձնաժողով: Քաղաքամիջի մարմինը եթակաջ էր Այգեստանի մարմինն, սակայն գործել էր ինքնուրոյն: Կուռի սկզբում, պաշտպանուել էին քաջին վայել սիրանքով, ոչնչացրել դուշմանի տարբեր ամբուլթիւններ: ձեւտէթ պիտի խոստովանէր՝ «Կառավարութեան նամուսը քաղաքամիջում բաթմիշ ելաւ», այսինքն խորտակուեց:

Կուռի առաջին տաճարեակի պատահարները հայերի օգտին էին: Զինուորական մարմինը Ապրիլի 16-ի կոչում ընդգծել էր կուռի ազատագրական բնույթը եւ՝ «Պայքարը, գոր տաս օր է վեր կը մղենք մեր անարգ թշնամու դէմ, մեր ազգային ազատագրութեան ամենէն հոյակապ, ամենէն նուիրական, ամենէն աւելի ժողովրդական պայքարն է... Մեր կուռը 600 տարիներ ըր բարբարոս ու ջարդարար կառավարութեան դէմ է...»: Այն սպասամբութիւն չէր, հայերի կոտորածները արդէն սկսած էին:

Կուռի երկրորդ տաճարեակում նոյնպէս անեղ մարտեր էին: Դուշմանը համալրում էր զօրքը ու սպառնալիցութիւնը, ում բակոծում հայոց պաշտպանական դիրքերը: ձեւտէթի զօրաբանակը նոր յարձակում էր ձեռնարկել, յաջողութեան չհասնելով ու խոշոր կորուստներ տալով նահանջել էլման դիրքեր: Արմին-հայերը ոգէշնչուած էին յաղթական կուռով, իրենց հերոսական դիմադրութիւնը ոգեւորել էր բոլորին, նոյնիսկ մանչերը ոչ միայն սուրհանդակներ էին դարձել այլ նաեւ պարէն ու փամփուշտ էին տանում պաշտպանական դիրքեր: Բանագնացների միջոցով կապ էին հաստատուել դէպի

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԱՅՊԱՆԵԼՈՒ ԶԻՆԳ ՄԻԶՈՑՆԵՐ

Ընկերային յարաբերությունները օգտակար են թէ՛ ֆիզիքական եւ թէ՛ հոգեբանական առողջության համար: Աւստրալիացի գիտնականները կողմէ կատարուած հետազոտութեան մը համաձայն՝ ընկերային ամուր ցանցերը առնչուած են երկարակեցութեան հետ տարեց կիներու եւ տղամարդոց մօտ: Ըստ այս հետազոտութեան, երկարակեցութեան վրայ մտերիմ ընկերներու ազդեցութիւնը աւելի մեծ է քան հարազատներու եւ ընտանիքի անդամներու:

Ըստ նշանաւոր ասացուածքին՝ «Ընկերները մեր ընտրովի ընտանիքի անդամներ են»: Հետեւաբար, ընկերութիւնները կրնան նոյնքան արժէքաւոր եւ անհրաժեշտ ըլլալ, որքան ընտանեկան յարաբերութիւնները: Այս տրամաբանութեամբ, կարեւոր է պահպանել ընկերային յարաբերութիւնները: Որեւէ յարաբերութեան նման, ընկերային յարաբերութիւնները եւս կ'ունենան վերիվայրուծներ, կրնան հասնիլ քայքայման սահմաններուն, սակայն կարելի է գանտնք վերակերտել եւ վերամշակել:

Որքան մտերմանանք մեր ընկերներուն հետ այնքան կը բազմանան նեղանալու, վիրաւորուելու եւ անհանգստանալու առիթները: Կարեւոր է իմանալ, որ այս դէպքերը չեն, որ կը բնութագրեն մեր յարաբերութիւնը ընկերներու հետ: Այս բոլորին կողքին, գոյութիւն ունին նաեւ հաճելի յիշատակներ, լաւ ժամանցներ եւ այլ դրական դէպքեր, որոնք կրնան պահպանել մեր յարաբերութիւնները: Սակայն, գաղտնիք մը չէ, որ որեւէ յարաբերութեան յաջողութիւնը կը կարօտի փոխ-զիջումները եւ ջանքերը: Հետեւեալ հինգ վարմունքները կրնան օգտակար դառնալ վերականգնելու մեր մտերմութիւնը եւ վերամշակելու մեր յարաբերութիւնները:

1. Անկեղծութիւնը: Միայն համոզումներու եւ կեղծաւորութեան վրայ հիմնուած յարաբերութիւնը նոյնքան դիւրաբեկ են որքան անոնց հիմքերը: Մակերեսային յարաբերութիւնները, ուր բացակայ է անկեղծութիւնը, կրնայ դիւրութեամբ քայքայուիլ: Հետեւաբար, կարեւոր է, որ յարաբերութեան առաջին օրէն սկսեալ երկու կողմերը ըլլան անկեղծ իրենց զգացումներուն, մտածումներուն եւ կարծիքներուն վերաբերեալ: Անկեղծ խօսակցութիւնները, անկեղծ հարցումներ ուղղելու եւ պատասխաններ ստանալու առիթները կարեւոր գործօններ են առողջ ընկերային յարաբերութիւններու կերտման աշխատանքին մէջ: Աւելին՝ անկեղծութիւնը կը ստեղծէ եւ կը զարգացնէ երկու անձերու միջեւ զգացական մտերմութիւնն ու կապուածութիւնը:

2. Միայնները սրբագրելու պատրաստակամութիւնը: Ծանօթ անձերը նեղացնելու աւելի հաւանական եւ յաճախակի է քան անձանօթի մը պարագային: Որքան լաւ իմանանք մեր ընկերները ուրախացնելու ձեւերը, նոյն դիւրութեամբ կրնանք նաեւ անոնց (գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար) նեղութիւն պատճառել: Այս պարագային թելադրելի է հեռու մնալ դատողութիւններէ եւ ոչ-առարկայական վերլուծումներէ թէ՛ մեր ընկերոջ եւ թէ՛ տեղի ունեցած դէպքին մասին: Ամենէն կարեւորը,

երկու կողմերու պարագային սխալները ուղղելու պատրաստակամութիւնն է, որ կը կարօտի ներողամտութեան, վստահութեան եւ իմաստութեան: Վրիժառութիւնը եւ ոխ պահելու սովորութիւնը զգացական հարցերը լուծելու ամէնէն քայքայիչ եւ ոչ արդիւնաւէտ միջոցներն են:

3. Գնահատանքը: Ներկայ կեանքի տուեալներով եւ պահանջներով, բոլորս զբաղած ենք մեր անձնական, աշխատանքին եւ ուսումնական կեանքին մէջ: Սակայն, ընկերային յարաբերութիւնները կարիքը ունին յատուկ գնահատանքի: Գնահատանքի համար ժամանակ ստեղծելը եւ մեր ընկերոջ համար յատուկ ժամանակ տրամադրելը ոչ միայն կը լուծեն խնդիրներ, այլ նաեւ՝ կը կանխարգիլեն կարգ մը հարցերու զարգացումը: Մեր ընկերները ամենէն շատ գնահատուած կ'ըլլան երբ անոնց հանդիպելու ժամանակ ստեղծենք: Ընկերային ցանցերու կայքերը, հեռախօսը եւ համացանցը կրնան շատ կարեւոր ըլլալ առօրեայ կեանքին մէջ, սակայն անոնք չեն կրնար փոխարինել իսկական հանդիպումներու դրական ազդեցութիւնները:

4. Իրապաշտ ակնկալութիւններ: Երկու անձերու միջեւ յարաբերութեան մէջ անկարելի է խուսափիլ ակնկալութիւններից: Մարդիկ միշտ ակնկալութիւններ ունին այլ անձերու, դէպքերու եւ ընդհանուր առմամբ յարաբերութեան վերաբերեալ: Թելադրելի է, որ այս ակնկալութիւնները ըլլան առաւել լազոյն չարիքով իրապաշտ, որպէսզի յարաբերութեան երկու կողմերը հեռու մնան յուսախաբութիւններից:

Յուսախաբութիւնները կրնան առիթ տալ չաւելելու անիրապաշտ ակնկալութիւններու զարգացման: Այս ծիրին մէջ, կարեւոր է նաեւ ի մտի ունենալ թէ մեր ընկերը, որքան ալ մտերիմ ըլլայ մեզի հետ, տարբեր է մեզմէ: Ան ունի իր յատուկ բնաւորութիւնը, մտածելակերպը եւ վարմունքները: Այս հիման վրայ պէտք է մշակել մեր ակնկալութիւնները:

5. Օգտակար դառնալու պատրաստակամութիւն: Եթէ պահ մը մտածենք մեր առօրեայ կեանքին մասին, կ'անդրադառնանք, որ շատ մը աշխատանքներ անկարելի է ամբողջացնել առանց այլ մարդոց օգնութեան: Նոյնիսկ ամենէն մանր աշխատանքները երբեմն կը կարօտին այլ մարդոց խրատներուն, փորձառութեան, նպաստին եւ ուղղակի ներդրումին:

Ընկերներու պարագային, օգնութեան կարիքը վերապահուած է միայն առօրեայ կեանքին, այլ ունի մեծ ծաւալ սկսեալ առօրեային մինչեւ անձնական կեանքի մարզը: Սակայն, կարեւոր է, որ որպէս ընկեր իմանանք մեր ընկերոջ օգնութիւն խնդրելու մեզմէ: Վերջերս հրատարակուած հետազոտութիւն մը յայտնաբերած է թէ անհատ մը որքան հեռու եւ մեկուսացած ըլլայ իր ընկերներէն այնքան կը բարձրանան կանուխ մահանալու հաւանականութիւնները: Հետեւաբար, ընկերային ամուր ցանցերը պահպանելը անհրաժեշտ է ուրախ եւ երկար կեանք ապրելոց համար:

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹԱՆ 21 ՈՍԿԵ ԿԱՆՈՆՆԵՐ

Բարոյագիտութիւնը այլոց ներկայութեամբ մարդու դրսեւորումն է, աւելի լա՛ւ դրսեւորումը՝ քան անհրաժեշտ է:

Բարոյագիտութեան՝ տարրական յարգանքի ու բարեկրթութեան կանոնները կ'աշխատին երկուստէք. դուք զանոնք կը դրսեւորէք այլ մարդու հանդէպ: Այսպիսով կը շահին բոլորը: Սակայն կան որոշ նրբութիւններ, որոնք անհրաժեշտ են ինքզինք յարգող իւրաքանչիւր մարդու:

1. Երբեք հիւր մի երթաք առանց նախապէս զանգահարելու: Եթէ ձեզ այցելած են առանց զգուշացման, կրնաք հիւրերը ընդունել տնային հագուստով:

2. Ով ալ ըլլաք՝ տնօրէն, ակադեմիկոս, տարեց կին թէ դպրոցական, որեւէ տեղ մտնելու պահուն միշտ բարեկեցէք:

3. Զեռքսեղմում. կիներու հետ ընդունուած չէ ձեռք սեղմումով ողջոյնը, սակայն եթէ ան առաջինը իր ձեռքը կը մեկնէ տղա մարդուն, պէտք է սեղմել զայն, բայց ոչ այնքան ուժեղ, որքան՝ տղամարդունը:

4. Ճաշարանի մէջ կատարուած պատուէրին համար վճարման կանոնը եթէ դուք լռէք՝ ես ձեզ կը հրաւիրեմ, ատրիկա կը նշանակէ, որ դուք պիտի վճարէք: Եթէ կինը իր գործընկերը կը հրաւիրէ ճաշարան, ինքն ալ կը վճարէ: Այլ ձեւակերպում մը. «Եկէք ճաշարան երթանք». այս պարագային իւրաքանչիւրը կը վճարէ ինքն իրեն համար, եւ միայն եթէ տղամարդը առաջարկէ վճարել կնոջ փոխարէն, ան կրնայ համաձայնիլ:

5. Հովանոցը երբեք չի չորնար բաց վիճակով՝ ո՛չ գրասենեակի մէջ, ո՛չ ալ եթէ հիւր գացած էք: Զայն պէտք է ծալել եւ դնել յատուկ տեղ կամ կահույն:

6. Պայուսակը կարելի չէ դնել ծոնկերուն կամ սեփական աթոռին: Փոքրիկ պայուսակը կարելի է դնել սեղանին, մեծը՝ կահույն աթոռէն կամ դնել գետինը, եթէ յատուկ աթոռ չկայ:

7. Օծանելիքի օգտագործման ոսկէ կանոնը չափաւորութիւնն է: Եթէ երեկոյեան դուք կը զգաք սեփական օծանելիքի հոտը, ուրեմն իմացէք՝ բոլորը արդէն «խեղդուած են» անկէ:

8. Եթէ կը քայլէք մէկուն հետ, եւ ձեր ուղեկիցը կը բարեւէ ձեզի անծանօթ ունէ մէկուն, դուք նոյնպէս պէտք է բարեւէք:

9. Խանութիւններու յատուկ ստոյգները կարելի է օգտագործել միայն հանրախանութիւն կամ խանութիւն վերադառնալու ժամանակ: Անոնք չեն պարագային իրեն պայուսակ գործածելը անբարեկրթութիւն է:

10. Տղամարդը երբեք կնոջ պայուսակ չի կրեր: Եւ կնոջ վերարկուն ան կը վերցնէ միայն այն բանի համար, որպէսզի տանի գայն մինչեւ հանդերձարան:

11. Տնային հագուստը յարմարաւէտ, բայց հաճելի տեսք ունեցող տաբատն ու պլուզն են: Գիշերազգեստը նախատեսուած է առաւօտեան բարձր երթալու, իսկ երեկոյեան՝ այնտեղէն վերադառնալու համար:

12. Այն պահէն, երբ երեխան կը տեղափոխուի առանձին սենեակ, անոր սենեակը մտնելու պահուն թակեցէք զայն: Այնուհետեւ ան ալ այդպէս պիտի վարուի, երբ ուզէ մտնել ձեր ննջասենեակը:

13. Կինը որեւէ տեղ կրնայ չհանել իր ձեռնոցները, բայց զլիարկ կը հանել անհրաժեշտ է:

14. Համաձայն միջազգային արձանագրութեան՝ զարդերու

ընդհանուր քանակը պէտք չէ գերազանցէ 13-ը, ի դէպ՝ անոնց մէջ կը մտնեն նաեւ ոսկերչական կոճակները: Զեռնոցի վրայէն ամուսնական մատանի չեն դներ, սակայն ապարանջանը կը թոյլատրուի: Որքան մութ է դուրսը, այնքան արժէքաւոր են զարդերը: Ադամանդը առաջ կը համարուէր երեկոյեան զարդ՝ ամուսնացած կիներու համար, սակայն վերջին ժամանակներուն թոյլատրելի դարձած է ադամանդը նաեւ ցերեկը կրելը:

15. Տղամարդը միշտ առաջինը կը մտնէ վերելակ, սակայն առաջինը դուրս կ'ելլէ ան, որ մօտ է դրան:

16. Ինքնաշարժին մէջ «ամենահեղինակաւոր» տեղը կը համարուի վարորդին ետեւի նստատեղը: Զայն կը զբաղցնէ կինը, տղամարդը կը նստի անոր կողքին, երբ ան դուրս կ'ելլէ ինքնաշարժէն, կը բռնէ դուռը եւ ձեռքը կը մեկնէ կնոջ: Եթէ տղամարդը նստած է դեկին, կինը այս պարագային եւս պէտք է նստի անոր ետեւի նստատեղին: Սակայն ուր ալ կինը նստի, տղամարդը պէտք է անոր համար բանալ դուռը եւ օգնէ իջնելու: Գործնական բարոյագիտութեան մէջ՝ տղամարդիկ հետզհետէ աւելի յաճախ կը խախտեն այս կանոնը՝ օգտագործելով ֆեմինիստական սխալները. «գործարարութեան մէջ չկան տղամարդիկ եւ կիներ»:

17. Եթէ ներողութիւն խնդրելէ յետոյ դուք ներուած էք, չ'արժեք մէկ անգամ եւս վերադառնալ վիրաւորական հարցին եւ երկրորդ անգամ ներողութիւն խնդրել. ուղղակի նման սխալներ մի կրկնէք:

18. Ի լուր աշխարհի ըսել, որ դուք անդակախոսի եւ հետեւիք, վատ վարքի նշան է: Յատկապէս այդ պատճառաբանութեամբ կարելի չէ հրաժարիլ հիւրասէր տանտիրուհիի առաջարկած ուտելիքներից: Անպայման գոպեցէք անոր խոհարարական ձիւրքը, այդ ատեն դուք կրնաք ոչինչ ուտել: Նոյն ձեւով պէտք է վարուիլ նաեւ ալքոլի պարագային: Չ'արժեք բոլորին տեղեկացնել, թէ ինչու չէք ուզեր խմել: Սպիտակ չոր գինի խնդրեցէք եւ քիչ մը խմեցէք:

19. Աշխարհիկ զրոյցի արգիլուած նիւթերն են քաղաքակաւութիւնը, կրօնը, առողջութիւնը, դրամը: Ոչ տեղին է «օ, ինչ հրաշալի գգեստ է, որքան վճարած էք» հարցումը: Ինչպէ՞ս արձագանգել: Զերմ ժպտացէք. «ասիկա նուէր է»: Փոխեցէք խօսակցութեան նիւթը, եթէ խօսակիցը կը պնդէ, ըսէք, որ չէք փափաքիր այդ մասին խօսիլ:

20. Ութ բան կ'արժէ գաղտնի պահել՝ տարիքը, հարստութիւնը, աղօթքը, դեղերու բաղադրութիւնը, սիրային կապը, նուէրը, յարգանքը եւ անպատուութիւնը:

21. 12 տարեկանը լրացած իւրաքանչիւր մարդու հետ անհրաժեշտ է «դուք»-ով խօսիլ: Զգուշացի է լսել, երբ մարդիկ «դու»-ով կը դիմեն մատուցողներուն կամ վարորդներուն: Նոյնիսկ այն մարդոց հետ, որոնց դուք լաւ կը ճանչնաք, գրասենեակի մէջ աւելի լաւ է խօսիլ «դուք»-ով, քան «դու»-ով: «Դու»-ով դիմել կարելի է միայն այն ժամանակ, երբ դուք միևնույն էք: Բացառութիւն կը կազմէ այն դէպքը, երբ դուք հասակակիցներ էք կամ ընկերներ:

Այս բոլոր հասարակ կանոններուն նպատակը կեանքը աւելի լաւ դարձնելն է: Ասիկա բոլորին հասկնալի յարգանքի լեզուն է:

Ալիեւի՝ «հարուստ» երկրի միջքը փլուզում է

Շարունակում է 2-էն

նակման կէտեր, եւ մենք տեսանք, որ սկսուել է տոլարի զանգուածայի ն գնում: Օրական շուկայ էր նետում 500 միլիոն տոլար: Եթէ դա շարունակուէր, ապա մինչեւ տարեկները կը սպառուեն ԿԲ-ի պաշարները: Այդպիսի իրավիճակում որոշում է ընդունուել նուազեցնել մանաթի փոխարժէքը»:

Ալիեւը թէեւ խոստացել է, որ կը շարունակուի տնտեսական յաջող քաղաքականութիւնը, սակայն ակնյայտ է, որ նա Ատրպէյճանը ֆինանս-տնտեսական բարդութիւնների առջեւ է կանգ առնում: Տարիներ շարունակ թալանելով սեփական քաղաքացիներին՝ նա ցոյց էր տալիս, թէ սպառազինութեան վրայ է գումարներ ծախսում: Այժմ, հաւանաբար, ալիեւեան ուժերի եկամուտներն են նաեւ նուազում նաև թի գների անկման հետեւանքով:

Ի դէպ, Նաւթ արտահանող երկրների կազմակերպութիւնը՝ OPEC-ը կանխատեսել է, որ 2015-ին յետխորհրդային երկրներում կը գրանցուի նաև թի արդիւնահանման նուազեցում՝ համեմատած նախորդ տարուակ հետ: Այս մասին նշուած է OPEC-ի մարտեան գեկոյցում: 2014թ. հետ համեմատ՝ 2015-ին Ռուսաստանում նաև թի օրական արդիւնահանման ծաւալը նուազելու է 60.000

բարելով, Ատրպէյճանում այն կազմելու է օրական 40.000 բարել, Ղազախաստանում՝ 20.000 բարել, իսկ յետխորհրդային մնացեալ երկրներում՝ գլխաւորապէս Թուրքմենաստանում՝ 10.000 բարել:

Ալիեւի իշխանութիւնը երկրի ֆինանսատնտեսական անկման առջեւ է կանգ առնում, ինչը նկատում է նաև հասարակութիւնը:

Ատրպէյճանական ընդդիմութիւնը կիրակի օրը բողոքի ակցիա է անցկացրել Պաքուում: Ակցիայի մասնակիցները յայտարարել են, որ իշխանութիւնները շարունակում են անտեսել իրենց քաղաքացիների շահերը, տնտեսութիւնը նախկինի նման գտնուել է մոնոպոլիստների ձեռքերում, կոռուպցիան էլ կառավարութեան գլխաւոր սկզբունքն է: Ցուցարարները յայտարարել են, որ կառավարութեանը ստիպելու են՝ հրաժարուել ցուցադրական քայլերից եւ նաև թի վաճառքից ստացուած միջոցներն ու երկրի բնական հարստութիւնները վատնելուց: Նրանք ընդգծել են, որ Եւրոպական խաղերն Ատրպէյճանի համար արժենալու են 8 միլիարդ եւ ոչինչ չեն տալու երկրին, որը գտնուել է տնտեսական ճգնաժամի մէջ: Ակցիայի կազմակերպիչների խօսքերով՝ հանրահաւաքին, ընդհանուր առմամբ մասնակցել է մօտ 10.000 մարդ:

«ՀԱՅԵԼԻ»

ԱԶԳԻ ՀԵՐՈՍ ԲԱԶ ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Շարունակում է 6-էն

պիտի տամ»: Երբ հարց կը տրուի տան տղամարդուն իր հայ ինքնութիւնը ծածուկ պահող բարեկամիս կողմէ թէ ո՞վ է Անդրանիկը, որուն անունը մօր կողմէ կը տրուէր վախցնելու համար այդ մանուկը, պատասխան կը տրուի թէ Անդրանիկը անցեալին ապրած ոճրագործ մըն էր, որ սարսափ սիրած էր այդ շրջաններուն մէջ: Ուրիշ պատմութիւն մըն ալ վերջերս լսեցի, թէ ինչպէս քիւրտ ընտանիքին սարսափ ազդող Անդրանիկը սասունցի հայ ընտանիքի մը կողմէ գերագասուած է տան հօրմէն աւելի: Արդարեւ, հայաստանաբնակ նախկին սասունցի Սարուխանեան կոչուող ընտանիքի մը գաւակը երբ կ'ունենայ մանչ գաւակ մը եւ գայն կ'անուանէ Անդրանիկ, հակառակ սասունցիներու նահապետական սովորութեան՝ որ կը պահանջէ մանչ գաւակը անուանել մեծ հօր անու-

նով, Սարուխանեանի մեծ հայրը փոխանակ նեղուելու՝ գաւակին ճակատը համբուրելով գինք կը շնորհակարտ էր մանչը Անդրանիկ անուամբ կոչելուն համար:

Այս բոլորը գիտնալէն եւ իմանալէն ետք, որքան պիտի նեղուէր արդեօք «լեգենտար» (legend) կոչուող մեր Անդրանիկը, եթէ ապրէր այսօր եւ իմանար թէ Հայաստանի դեսպանատուն մը ձեւով մը խոչընդոտած էր կամ արգելք հանդիսացած վարդան Օսկանեանի մտքի մակարդակով մէկու մը Սփիւռքի հայահոծ երկրի մը այցելութեան, ուր ան հրաւիրուած էր իր հայաշունչ խօսքը փոխանցելու Հայկական Յեղասպանութեան հարիւրամեակը նշող հանդիսութեան եւ իր փորձառու դիւանագէտի պատգամը ուղղելու օտարագրի ներկայներուն:

Անկասկած պիտի «քիւֆրէր» կամ հայհոյէր բոլոր ժամանակներու ԱԶԳԻ ՀԵՐՈՍ ՔԱԶ ԱՆԴՐԱՆԻԿԸ:

ԻՍԿ ԴՈՒՔ ԴԵՌ ԿՈՏՈՐԵԼՈՒ ՑԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԷՔ

Շարունակում է 6-էն

յետոյ էլ շարունակելու են նայել: Յետ չնայելը, անցեալին առերեսուելու սարսափը թուրքերի ողբերգութիւնն է: Թուրքերը կա՞մ չեն գիտակցում, կա՞մ չեն ուզում գիտակցել, որ իրենց առջեւ՝ ինչ ուղղութեամբ էլ գնան, դէպի իրենց անցեալն է տանելու, որից փախչում ու ահաբեկում են: Յան-

ցագործը որքան էլ խուսափի, փորձի հետ ու մնալ ու մոռանալ, ի վերջոյ դէպի իր յանցագործութեանն է մօտենում:

Այս իրավիճակում թուրքերն արժէ, որ լսեն իրենց երկրացուն՝ լրագրող Ֆաթիհ Թուհչիին. «Նայէք անցեալին, ովքե՞ր են մահացել, խաղաղութիւն եւ հանդարտութիւն են ուզում նրանք, իսկ դուք դեռ կոտորելու ցանկութիւն ունէք»:

««ԾԵՐՈՒՆԻՆ ԵՒ ԼԵՈՒ» ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԸ

Շարունակում է 8-էն

կան ու այլ դասանիւթերու կողքին կարեւորէ հայերէնը, ազգայինը: Այո, վաղը պիտի քաղենք հայերէնի ուսուցիչներուն կատարած աշխատանքին պտուղը. վաղը, երբ աշակերտները համապատասխան բարձրագոյն կրթութիւն ստանալէ ետք գան եւ ծառայեն հայ համայնքին:

Այսօր, Լոս Անճելըս կոչուող հսկայ «կաթային» մէջէն «հերիսա» ուտելու համար «երկաթէ շերփ» է պէտք: Եւ ո՞վ, եթէ ոչ հայ դպրոցն ու հայերէնի ուսուցիչներն են մէկական «երկաթէ շերփ», արթուն պահելու, որք պահելու համար հայերէն լեզուն նոր սերունդին լեզուին վրայ:

ԼԱՐՔ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՅԻ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ

Շարունակում է 8-էն

որուն յաջողութիւնը կը պարտինք Լարքի կազմակերպիչ յանձնախումբին եւ անոր ժրջանատենապետուհի Թագուհի Արզումանեանին: Առանձնապէս յիշատակութեան արժանի են գիտա-

ժողովի վարիչ Ռաֆֆի Սեթեանն ու Լարք Երաժշտական ընկերակցութեան տնօրէն Վաչէ Պարսումեանը:

Կ'իմանանք թէ 100 ձեռնարկներու ծիրաններս Լարքը յառաջիկայ ամիսներուն պիտի ներկայացնէ «Անուշ» օփերան:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Մի ոմն «Մասիս» շաբաթաթերթի բովանդակութիւնը գնահատելով «Մասիս»-ի բարգաւաճման ֆոնտին \$100 կը նուիրէ:

OFFICE SPACE FOR RENT IN PASADENA

ՎԱՐՁՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

1060 North Allen Ave
Pasadena, CA 91104

Գրասենեակները վերանորոգուած եւ յարմար վարձքերով
Գետաքրքրուողներէն հեռաձայնել՝
(626) 398-0506

«ՔԱԶ ՆԱԶԱՐ» ՈՒՂԻՂ ԵԹԵՐ ՇՕ
Ամէն Կիրակի
Երեկոյեան ժամը 10:00-ից 12:30
Կլէնտոյլի 380-րդ կայանից

ԳԱԼ ՏԱՐԻ՝ ՎԱՆ

Ծարուևակուած էջ 15-էն

որ եթէ դպրոցներուն (մէտրէսէ) մէջ միայն Քուրանը սորվեցնես եւ միայն իսլամի իմաստութիւնը տաս աշակերտներուն, Աստուած եւ Մուհամմադը կը ներեն քեզի: Մուլթանական հրամանով, բոլոր իսլամ դպրոցներէն կը վերցուին միւս բոլոր նիւթերը եւ միայն Քուրանը եւ յարակից նիւթերը կ'ուսուցանուին: Այս իսկ պատճառով, Կայսրութեան մէջ գտնուող քրիստոնէաներն ու հրեաները շատ յառաջ կ'երթան միւս բոլոր մարզերուն մէջ:

1570-ին, Լալա Քարա Մուստաֆա Փաշան, 52,000 զոհ տալէն ետք վեներականներէն կը գրաւէ Կիպրոսը եւ իր խոստումը դրժեցնելով ողջ-ողջ մորթագերծ ընել կու տայ Ֆամակուստայի իշխանը: Կրնաք երեւակայել Կիպրոսի ժողովրդին ճակատագիրը: 1570 - 1915 Կիպրոսը կը մնայ Օսմանցիներու տիրապետութեան տակ:

1571 Հոկտեմբեր 7-ին տեղի կ'ունենայ Լէ Փանթոյի նաւային ճակատամարտը քրիստոնէայ Եւրոպայի միացեալ նաւատորմի (Holy League) եւ Օսմանեան նաւատորմի միջեւ: Նկատի ունենալով որ այս նաւատորմի ճակատամարտը անկիւնադարձային ազդեցութիւն ունեցաւ պատմութեան մէջ, կ'արժէ որոշ մանրամասնութեամբ խօսիլ այս մասին: Պատմաբաններ կը կարծեն որ Աքթիոյումի (Եփեսոս ընդ. Հռոմ, Ք.Ա. 31 թ.) ճակատամարտէն ետք, այս ամենաճակատագրական նաւային ճակատամարտն էր:

Ճակատամարտը տեղի կ'ունենայ Արեւմտեան Յունաստանի Կորնոսի Մոցինի մէջ (Gulf of Corinth): Քրիստոնէաները ունէին 212 տարբեր մասշտապի մարտանաւեր, 1815 թիւանօթիկներով, 40,000 նաւաստի եւ 28,000 մարզուած զինուորներ: Օսմանցիները ունէին 278 մարտանաւ 750 թիւանօթիկներով, 31,000 նաւաստի, 50,000 զինուոր: ճակատամարտէն առաջ, Օսմանեան նաւատորմին հրամանատար Ալի Փաշան իր քրիստոնէայ գերի-նաւաստիներուն եւ նաւավարներուն կ'ըսէ. «Եթէ այս ճակատամարտը յաղթեմ, կը խոստանամ ձեզի ձեր ազատութիւնը տալ: Իսկ քրիստոնէայ նաւատորմին հրամանատարը կ'ըզգուշացնէ իր բանակայինները ըսելով որ «դաւադին մէջ վախկոտներուն տեղ չկայ»: Հինգ (5) ժամ տեւող այս ճակատամարտին Օսմանցիք կը պարտուին: Անոնք 20,000 զոհ կու տան, 3500՝ գերի եւ 12,000 քրիստոնէայ գերի-նաւաստիներ կ'ազատագրուին: 50 Օսմանեան նաւեր կ'ընկղմին եւ 137 ռազմանաւեր կը գրաւուին: Քրիստոնէաները 17 նաւ կը կորսնցնեն, 7500 մահ եւ 20,000 վիրաւոր կ'ունենան:

Ճակատամարտէն ետք, Օսման-

ցիներուն բանագնաց Մեծ Վէզիր Մէհմէտ Սոքոլլուն վեներականներէն կ'ըսէ. «Դուք մեր մօրուքը ածխըցիք Լէ Փանթոյի մէջ: Մենք ձեր թեւը կտրեցինք Կիպրոսը գրաւելով: Ածխուած մօրուքը աւելի գորաւոր եւ աւելի խիտ կ'աճի եւ կը մեծնայ, իսկ կոտորուած թեւը՝ չի ծլիւր:»

Հակառակ որ յաջողութեամբ իսկ (1572) Օսմանցիները 250 ռազմանաւեր շինեցին, իրենց «անպարտելի» ռութեան համբաւը կոտորուած էր: Ռազմանաւերը ունէին, սակայն փորձառու նաւաստիներ չունէին: Օսմանեան նաւատորմին սարսափը չգացած էր:

1683-ին Օսմանցիները Քարա Մուստաֆա Փաշային հրամանատարութեամբ կրկին անգամ կը յարձակին Վիէնայի վրայ, զայն գրաւելու եւ տարածուելու դէպի Արեւմտեան Եւրոպա: Լեհական, Աւստրիական եւ Գերմանական բանակները կը պաշտպանէին Վիէնան: 130,000-նոց թուրք բանակին եւ պաշտպօղըներուն դիմաց կային Եւրոպացիներուն 81,000 -նոց բանակը: Մեկտեմբեր 12-ին ճակատամարտը կը սկսի: Եւրոպացիք մեծ կորուստները ունենալով բաւական մը տկարացած էին, բայց չէին կրնար նահանջել, քանի որ այդ կրնար Քրիստոնէութեան շատ մեծ հարուած տալ: Կէսօրէ ետք ժամը 5-ի ատենները, Լեհերու ձոն 3-րդ Սօպիէսքի թագաւորը իր 5,000 ձիաւորներու բանակով կը հասնի եւ անկողի ճակատամարտէն ետք պարտութեան կը մատնեն Օսմանցիները: Կը կարծուի որ Սօպիէսքիի ձիաւորներու բանակին մէջ մեծ թիւով Լեհաստանցի հայեր կային, որոնք կատարօրէն յարձակած էին Օսմանցիներուն վրայ Հայաստանի հայերուն վրէժը լուծելու: (Չեմ կրնար պատմական տուեալներով առայժմ հաստատել հայերու մասնակցութիւնը այս ճակատամարտին, բայց լաւ պատմութիւն է:)

Օսմանցիներուն յաղթանակէն ետք վերջնականօրէն կանգ առաւ Վիէնայի դռներուն առջեւ: Կամաց - կամաց Օսմանցիները սկսան նահանջել դէպի Անատոլիա:

16-րդ դարուն, Արեւելքէն Ռուսերը սկսած էին հարաւ իջնել: Իրենց գլխաւոր նպատակներէն մին էր Միջերկրականի տաք ջուրերուն հասնիլ: Բնականաբար բազմաթիւ պատերազմներ տեղի ունեցան Օսմանցիներուն եւ Ռուսներուն միջեւ: Ռուսները նաեւ կը պատրուակէին որ Օսմանցիները շատ նեղութիւն կու տային քրիստոնէաներուն: 1768-1774 Ռուս-թրքական պատերազմէն ետք կնքուեցաւ «Քիւչիկ Բալթիկ» զաւթը, որով թուրքերը որոշ զիջումներ ըրին ի նպաստ Եւրոպայի քրիստոնէաներուն:

(Շարուևակելի)

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱՅԵԱԼ ՆԱՐԱՆԳՆԵՐ

Ծարուևակուած էջ 16-էն

Վան արշաւող ռուսական բանակի հետ: Փանոս թերթէմէզեանը գրում էր՝ «Վանցիները անհաւասար մարտում կուտում էին ատրճանակներով, որսի հրացաններով, դիմադրում էին Կրուպպի թնդանօթներին, որովհետեւ հաւատքն իրենց կուրծքերին բռնօրէն պատնէշներ կերտեց»: «

Ապրիլի 28-ին դուշմանը նոր յարձակում էր կազմակերպել, Արմին-Հայը դիրքերում ամուր կանգնած ոչ մէկ թիզ էին նահանջել: Զորահաս թուրքը ձեռնարկել էր հայկական թաղերի ռմբակոծութիւնը, 16 հազար արկ էին նետել: Չէին կարողացել ընկճել Արմին-Հայ պաշտպաններին: Թուրքը հրետանին վարող գերմանացի սպան պիտի գրէր՝ «Ինչ կենտուկ մարդիկ էին սա հայերը. մենք քանդելով, անոնք շինելով, չկրցանք իրենց հասնիլ»: «

Երբ թուրքերը իմացել էին, որ ռուսական բանակը եւ Հայ կամաւորական զուգները մօտենում էին Վանին, վախկոտ թուրքը... իրար անցած փախնում էր քաղաքից: Մայիսի 3-ին, ազատագրուել էր Վանը, մարտիկները հրդեհել էին դուշմանի վերջին յենակէտ՝ Հաջի-Բեքի զօրանոցը, հազար տարիներ յետոյ, հայոց դրօշակը նորէն ծածանուած էր բերդի գագաթին: Վանայ ծովի ալեակները իրար գրկելով ուրախ աղմկում էին, աւետում էին իրենց ափերին Արմին-Հայերի ոգու մի նոր յաղթանակի բերկրանքը: Վանը իրենց գրկին պահող Վարագայ, Նեմրուժ, Միսիան, Արտաս, Թոստուրեկ լեռների գագաթները յանգած հրաբուխները՝ իրենց պայթիւնի որոտներով, կարմիր կրակ լաւայի ժայթքով, արդեօք չէ՞ին ողջունել հերոսամարտի յաղթանակը: Անդրանիկ Փաշայ, իր գունդով արշաւում էր հասնելու Վանի օգնութեան, Դիլմանում իր դէմ դուրս էր ելել թուրքի տասը հազարանոց բանակը: Փաշան շարքի բերել գունդը, գրոհել թուրքի դիրքերին: Ահեղ էր կռիւը, Հայը ջախջախել է Վանի մարտին օգնութեան հասնելու իրենց ճանապարհին ելած թշնամուն: Սրբնթաց արշաւով առաջինը հասել Վան եւ Մայիսի 16-ին, Արա-Արաբեան գահատոհմի Արմինայի Սարգուրի

արքայի պարիսպի դարպասով մտել ոստան, նրան հետեւել էր Ռուսի բանակը: «Ամսօրեայ պայքարը, գոր տարանք փառքով ու պատուով, այսօր իր կատարելութեան մէջ կը վայելենք... բռնութիւնը, Հայ զինուորի գնդակէն կը փախչի» գրել էր, ինքնապաշտպանութեան զինուորական մարմինը, «Հայ ժողովուրդին» դիմումի մէջ: «

Ռուսը իր երկրի քաղաքակալութեան մուկ ծախքերով, կարճ ժամանակ յետոյ յայտարարել, որ էն վերի ջախջախուած բանակը իբր յարձակում է սկսել իրենց դէմ: Նահանջեց Ռուսի բանակը, իրենց հետ քայլեցին նաեւ թուրքի յոխորտանքը փլած Վանի ու Վասպուրականի հինգ հարիւր հազար Արմին-Հայերը, ափսոս եղաւ: «

Մորզընթաունը գրել է, որ Վանում հայերը պայքարել են մեծագոյն հերոսութեամբ, հրաշալի եղանակով: Ընդունել, որ զինուորական պատմագիր չլինելով չէր կարող մանրամասն պատմել տեղի ունեցած բազմաթիւ անհատական հերոսութեան արարքները, կանանց գործակցութիւնը, մանուկների եռանդը, ամբրիկացի միսիոնարների անձնուրացութիւնը եւ ուրիշ հազարաւոր պարագաներ, որոնք Հայաստանի պատմութեան փառաւոր էջերն են: Մօտաւորապէս հինգ շաբաթ տեւող պայքարէ յետոյ հայերը յաղթանակել էին, Ռուս բանակը երեւալուց յետոյ, թուրքերը փախել էին, սպաննել շրջակայ շէնքերի մարդկանց: Ռուսերը դիակիրել էին նահանգում սպանուած 55 հազար հայերի մարմինները: «Վանի կուռի պատմականը ըրի, որովհետեւ այն եղաւ ազգ մը ամբողջ մեթոսիկ կերպով բնաջնջելու կազմակերպուած փորձի մը առաջին հանգրուանը»: «

«Ես առիթով պիտի ունենամ վերստին խօսելու էն վերի, Թալաթի եւ համախոհներուն մօտ իմ ըրած բարեխօսութիւնների մասին, ամէն անգամ որ ես թախանձէի իրենց՝ ինայել հայերուն, անոնք անփոփոխելիօրէն իբր օրինակ կը յիշատակէին ինձի՝ Վանայ օրինակ մը հայկական «նենգամտութեան»: Այս պատմութիւնը կ'ապացուցանէ, այդ հռչակաւոր «յեղափոխութիւնը»-ը ուրիշ բան չեղաւ, բայց ընդդիմութիւնը հայերու, որոնք վճռած էին փրկել իրենց կիներուն պատիւը եւ իրենց կեանքը» գրել էր Մորզընթաունը:

ՄԱՍԻՍ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՏՐՕՆ

Yes, I wish to subscribe to Massis Weekly
 Enclosed a check for (one year)
 * \$50,00 * \$100,00 (first class) for USA
 \$ 125,00 (Air Mail) for Canada.
 \$ 250,00 (Air Mail) Overseas.

Name: -----
 Address: -----
 City: ----- State: ----- Zip Code: -----
 Country: -----
 Tel: ----- Email: -----

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ

ԱՐՇՕ ՇԷՆԵԱՆԻ մահուան տխուր առիթով Տէր եւ Տիկ. Կարապետ եւ Մարի Ոսկատուրեաններ իրենց վշտակցութիւնները կը յայտնեն հանգուցեալի ամուսնոյն, զաւակներուն եւ բոլոր ըտանեկան պարագաներուն:

Առ այդ փոխան ծաղկեպսակի \$100 կը նուիրեն «Մասիս»ին:

Ձեր Ծանուցումները Վատահեցէք
«Մասիս» Շաբաթաթերթին
 T: (626) 797-7680 F: (626) 797-6863
 Email: massis2@earthlink.net

ARMENIAN GENOCIDE CENTENNIAL

MARCH FOR JUSTICE

APRIL 24, 10 AM

MARCH FOR JUSTICE ROUTE

START

SUNSET BOULEVARD

10:00AM LITTLE ARMENIA
SUNSET BOULEVARD & WESTERN AVENUE

LA BREA AVENUE

TURKISH CONSULATE
WILSHIRE BOULEVARD

END

WILSHIRE BOULEVARD

BUS PICK UP LOCATIONS

GLENDALE

St. Mary's Armenian Church, 500 S. Central Ave.

St. Gregory the Illuminator Armenian Catholic Church,
1510 E. Mountain Ave.

TUJUNGA

The Great Caesar Banquet Hall, 6723 Foothill Blvd.

BURBANK

St. Leon's Cathedral, 3325 N. Glenoaks Blvd.

PASADENA

St. Gregory Armenian Church, 2215 E. Colorado Blvd.

NORTH HILLS

Holy Martyrs Elementary School, 16617 Parthenia Street

MONTEBELLO

Holy Cross Cathedral, 900 W. Lincoln Ave.

NORTH HOLLYWOOD

North Hollywood Metro Station, 5273 Lankershim Blvd.

VAN NUYS

St. Peter's Armenian Church, 17231 Sherman Way

ENCINO

Holy Martyrs Armenian Church, 5300 White Oak Ave.

CANOGA PARK

AGBU Marie Manoojian Armenian School, 6844 Oakdale Ave.

SANTA ANA

Forty Martyrs Armenian Church, 5315 W. McFadden

PARKING AND TRANSPORTATION

DOLBY THEATRE

6801 Hollywood Boulevard, Hollywood, CA 90028

LOS ANGELES CONVENTION CENTER

1201 South Figueroa Street, Los Angeles, CA 90015

Organized by AGCC, WR

For information, visit www.March4Justice.org

